

DANSK ØKONOMI

MAJ 1977

Fortsat international underbeskæftigelse.

Dansk økonomi frem til 1980.

Overvejelser omkring den økonomiske politik.

Livsindkomstberegninger og
formueforskydninger under inflation.

DET ØKONOMISKE RÅD
FORMANDSKABET

KØBENHAVN 1977

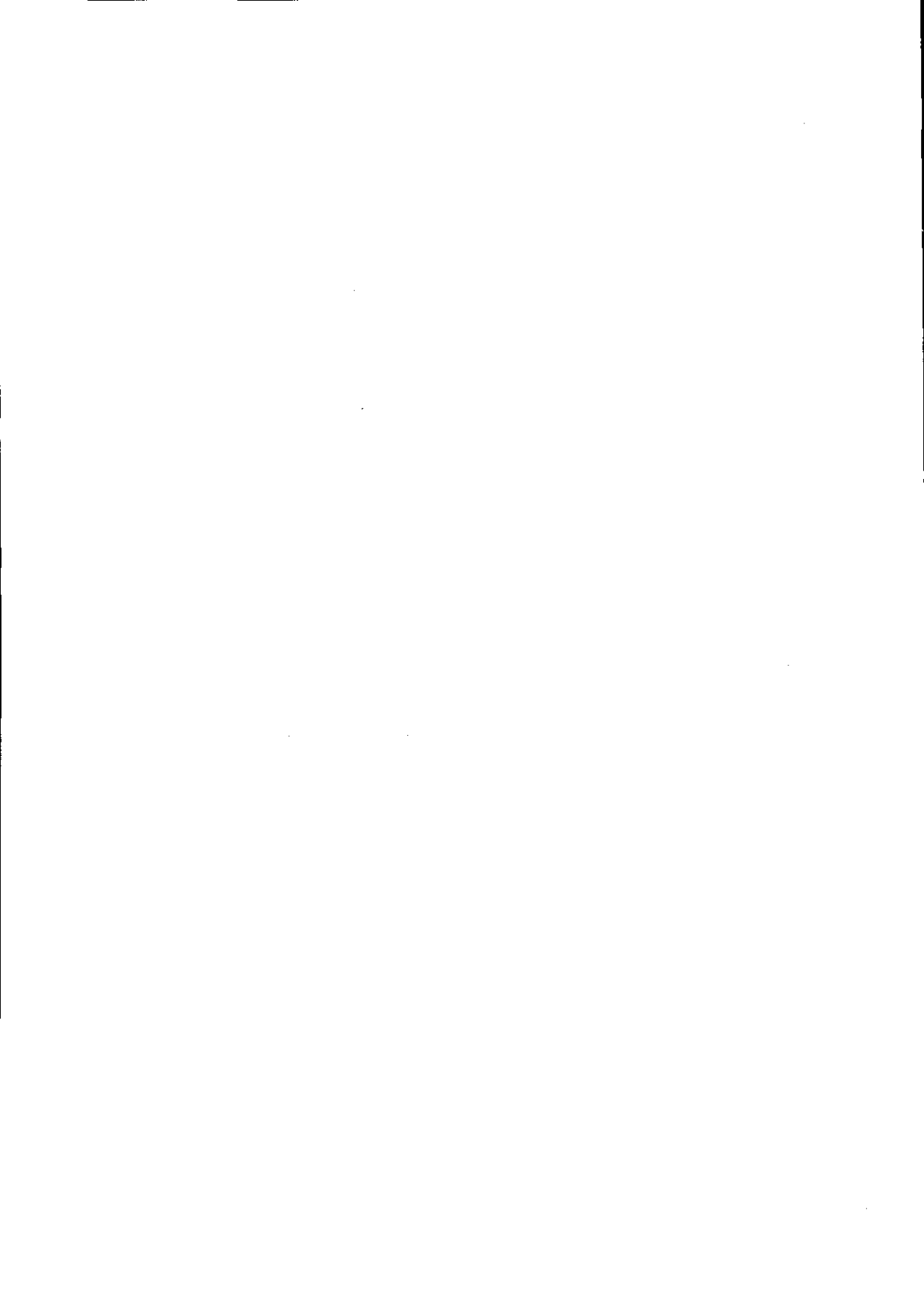
FORMANDSKABETS REDEGØRELSER

1. Det realøkonomiske grundlag for de kommende måneders økonomisk-politiske afgørelser. 18. december 1962. Foreligger kun stencileret.
2. Hovedtendenser i indkomstudviklingen for de vigtigste samfundsgrupper 1955-62. 25. februar 1963. 2,50 kr.
3. Den økonomiske situation. 16. september 1963. Foreligger kun stencileret.
4. Strukturproblemer i dansk landbrug. Maj 1964. 4 kr. (udsolgt).
5. Indkomstramme og indkomststatistik. November 1964. 4 kr.
6. Bygge- og boligpolitikken. Juni 1965. 4,50 kr. (udsolgt).
7. Den økonomiske udvikling i 1965. Oktober 1965. 5 kr.
8. Bidrag til belysning af formueudviklingen i Danmark i de senere år. August 1966. Genoptrykt 1973. 12 kr.
9. Konjunktursituation, indkomspolitik og indkomststatistik. September og december 1966. 8,50 kr. (udsolgt).
10. Konjunktursituationen i efteråret 1967. September 1967. 8 kr.
11. Den personlige indkomstfordeling og indkomstudjævningen over de offentlige finanser. November 1967. Genoptrykt 1971. 10 kr.
12. Dansk økonomi i efteråret 1968. (Herunder en særlig landbrugsredegørelse). September 1968. 9 kr. (udsolgt).
13. Indkomststatistik 1968. December 1968. 9 kr. (udsolgt).
14. Konjunkturudsigterne for 1969. April 1969. Foreligger kun stencileret.
15. Danmarks internationale konkurrenceevne. Maj 1969. 9 kr. (udsolgt).
16. Dansk økonomi i efteråret 1969. September 1969. 10 kr. (udsolgt).
17. Boligmarkedet og boligbyggeriet. Maj 1970. 12 kr.
18. Dansk økonomi i efteråret 1970. September 1970. 10 kr.
19. Dansk økonomi, foråret 1971. April 1971. 10 kr.
20. Markedsperspektiver og strukturproblemer. Oktober 1971. 15 kr.
21. Dansk økonomi, foråret 1972. Den økonomiske situation. Livsindkomstberegninger. Marts 1972. 12 kr. (udsolgt).
22. Økonomisk demokrati i samfundsøkonomisk belysning. November 1972. 12 kr.

(Fortsættes på omslagets 3. side)

DANSK ØKONOMI

MAJ 1977

DET ØKONOMISKE RÅD
Formandskabet

DANSK ØKONOMI

MAJ 1977

Fortsat international underbeskæftigelse.

Dansk økonomi frem til 1980.

Overvejelser omkring den økonomiske politik.

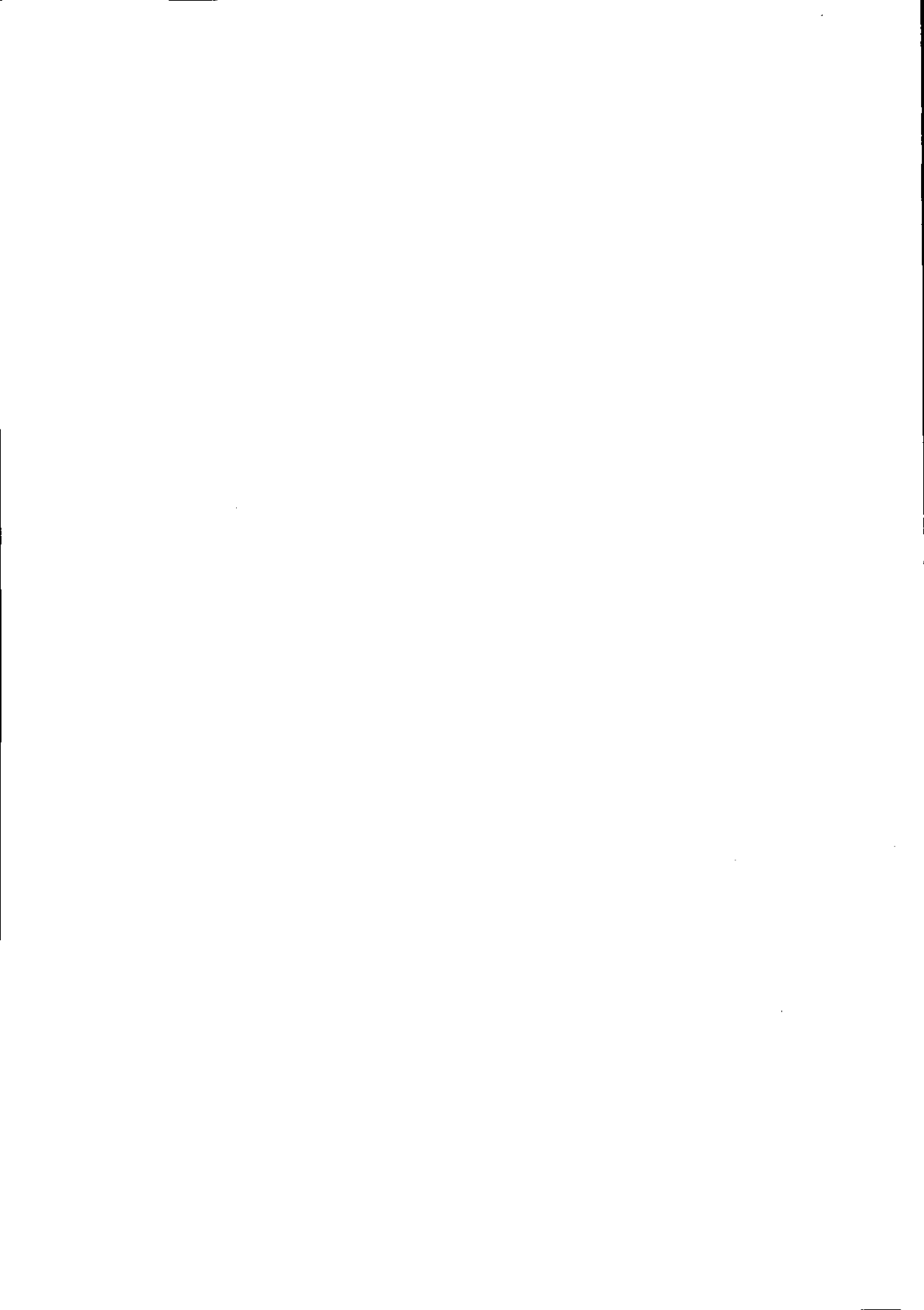
Livsindkomstberegninger og
formueforskydninger under inflation.

STATENS TRYKNINGSKONTOR
København, juni 1977

Indhold

	<i>Fremsendelsesskrivelse til regeringen</i>	7
Kapitel I	<i>De centrale balanceproblemer i dansk økonomi</i>	15
Kapitel II	<i>Nogle hovedtendenser i international økonomi</i>	25
	Indledning	25
	Hovedårsager til den fortsatte konjunkturafsvækkelse ..	26
	Hovedtal for de vigtigste lande.....	32
Kapitel III	<i>Dansk Økonomi i 1977 og 1978-80</i>	38
	Sammenfatning	38
	Beregningsforudsætninger	39
	Det økonomiske forløb fra 1976 til 1977.....	47
	Beskæftigelsesudvikling og balanceproblem frem til 1980	51
	Skattetryk, forbrugs- og indkomstudvikling i udgangs- skønnet frem til 1980.....	53
Kapitel IV	<i>Overvejelser omkring den økonomiske politik</i>	57
Kapitel V	<i>Indkomstfordeling, indkomspolitik og inflation</i>	72
	Indledning	72
	Livsindkomster for udvalgte lønmodtagergrupper.....	75
	Formueforskydninger under inflation.....	80
Bilag 1	Livsindkomstberegninger	93
Bilag 2	Selvangivelsesmateriale 1975.....	115

Til regeringen

Nærværende redegørelse blev diskuteret på Det økonomiske Råds møde den 31. maj d.å.

På mødet drøftede man indledningsvist påny de problemer som følger af, at de af formandskabet udarbejdede diskussionsoplæg bliver refereret i dagspresse, TV og radio før de har været til drøftelse i rådet.

Formandskabet havde fra økonomiministeren modtaget en anmodning om at diskussionsoplæggene i fremtiden blev fremsendt til regeringen og folketingets politisk-økonomiske udvalg samtidig med, at de blev sendt til rådets medlemmer.

Rådet fandt, at en sådan fremgangsmåde ville vanskeliggøre drøftelserne i rådet, herunder mulighederne for at medlemmerne kunne undgå forud for rådsmødet at kommentere baggrundsmaterialet overfor pressen. Man fandt derfor ikke at kunne fravige den hidtidige praksis. Rådet tilsluttede sig imidlertid, at den fremgangsmåde der var blevet fulgt i den særlige situation, der var opstået forud for mødet den 31. maj, også kunne anvendes i lignende situationer i fremtiden. Herefter kan formandskabet, når særlige forhold gør det påkrævet og efter indhentet tilslutning i hvert enkelt tilfælde fremsende diskussionsoplægget til regeringen og det politisk-økonomiske udvalg, før det har været behandlet i rådet.

Der var på mødet enighed om realismen i de perspektiver for den økonomiske udvikling, der med rapportens forudsætning om uændret økonomisk politik tegner sig for de kommende år. Det må især nævnes, at der ikke blev rejst indvendinger mod rapportens fremhævelse af de betydelige balanceproblemer, der under disse forudsætninger vil præge økonomien adskillige år frem.

Der blev dog for så vidt angår indeværende år givet udtryk for den opfattelse, at importskønnet forekom lovlig pessimistisk. På den anden side blev det anført, at skønnet over in-

dustrieksporten for 1977 nok var i overkanten, set i lyset af dels udviklingen i 1976, hvor væksten i industrieksporten havde været væsentligt lavere end hvad uændrede markedsandele ville have medført, dels den omkostningsudvikling der nu måtte forudses.

Med hensyn til forskellen mellem regeringens skøn for betalingsbalanceunderskuddet i 1977 på $8\frac{1}{2}$ -9 mia. kr. og det i nærværende rapport anførte skøn på godt 11 mia. kr. blev det af formandskabet anført, at dette alene kunne tilskrives en forskellig vurdering af den sandsynlige udvikling i den mængdemæssige import. Set i lyset af underskuddets absolutte størrelse og perspektiverne for de kommende år kunne denne forskel i vurderingen imidlertid ikke tillægges nogen afgørende betydning.

Med i billedet af betalingsbalanceudviklingen hører også en meget pessimistisk bedømmelse af udsigterne for skibsfarten. Rederiforeningens repræsentant, der var indbudt til mødet, frygtede således at der såvel for 1977 som de kommende år ville blive tale om et dyk i nettoindtjeningen.

De i rapporten indeholdte skøn over den sandsynlige lønudvikling (10 à 11 pct. fra 1976 til 1977, 9 pct. fra 1977 til 1978) blev kommenteret fra flere sider. Fra arbejdsmarkedets parter blev der samstemmende givet udtryk for, at det endnu var for tidligt at fastslå, at der ville blive tale om en lønudvikling af denne styrke. I den forbindelse udspandt der sig en diskussion om fælles lønmodtager- og arbejdsgiveransvar contra arbejdsgiveransvar alene for specielt den ikke-produktivt bestemte lokale lønudvikling.

Formandskabet gav under denne del af diskussionen udtryk for, at selv om fortidige erfaringer om lønglidningen måske var af begrænset værdi ved en vurdering af de kommende års lønglidning – således som det blev fremhævet af specielt LO – måtte det i rapporten anførte lønskøn fastholdes som det sandsynlige. Det var afgørende, i hvor høj grad den centralt aftalte forpligtelse til solidaritet i lønudviklingen ville slå igennem i de enkelte virksomheder og de enkelte afdelinger inden for virksomhederne. En overholdelse af 6 procents-lønrammen ville i praksis forudsætte, at det bevægelige lønsystem stort set ikke blev udnyttet til lønforhøjelser og at der ikke skete forhøjelser af akkordsatser. Dette var åbenbart meget kraftige forudsætninger.

Det kan supplerende nævnes, at der på mødet blev rappor-

teret om et igangværende lønpres inden for eksempelvis byggesektoren og butikshandelen.

Under diskussionen blev der fra arbejdsgiverside rejst tvivl om det fornuftige i en på forhånd offentliggjort lønramme – som august 1976-forligets 6 % – når der erfaringsmæssigt sker det, at rammen stort set udfyldes med overenskomstmæssige lønforhøjelser og dyrtidsregulering uden hensyntagen til den normale efterfølgende lønstigning.

Den noget dramatiske offentlige omtale af rapporten forud for rådsmødet mente man bl.a. fra Landsorganisationens side at formandskabet selv for en del havde bidraget til. Rapporten fra november 1976 havde været for optimistisk, og dette sammenholdt med en efter Landsorganisationens opfattelse for pessimistisk vurdering af betalingsbalancen 1977 bidrog til at give indtryk af en drastisk omvurdering, som de faktiske omstændigheder ikke kunne begrunde.

Der blev heroverfor af formandskabet henvist til, at man ved en sammenligning mellem novemberrapporten og nærværende rapport må erindre novemberprognosens særlige karakter. Som det også var blevet betonet på det foregående rådsmøde var det et hovedformål i novemberrapporten at belyse størrelsesordenen af de fundamentale balanceproblemer ved at vise, at der ikke var mulighed for at nå frem til balance i 1980 selv under klart optimistiske forudsætninger. På den baggrund fandt formandskabet og andre rådsmedlemmer i øvrigt, at novemberrapporten ikke kunne betegnes som en optimistisk rapport, men at det nok ved en efterfølgende vurdering – i betragtning af faren for misforståelser – kunne diskuteres, om det var en hensigtsmæssig fremgangsmåde således at anvende bevidst optimistiske forudsætninger for analysen.

Til nærmere uddybning af baggrunden for den store ændring specielt i betalingsbalanceskønnet fra foregående til nærværende prognose blev der herudover af formandskabet henvist til den lavere vækst der nu måtte forudses på de danske eksportmarkeder, en mere ugunstig udvikling i bytteforholdet over for udlandet, de ændrede lønforudsætninger samt en lidt større efterspørgsel og produktion. Det sidste var bl.a. en følge af de i februar gennemførte foranstaltninger, som indebar, at den tidligere forudsatte råenergiavgift blev afløst af en elafgift og en pantebrevsavgift, som har en mindre forbrugsdæmpende effekt, samtidig med at der blev indført en

række tilskud og iværksat beskæftigelsesarbejder med videre.

I diskussionen om de midler, der kan tages i anvendelse for at rette op på den utilfredsstillende beskæftigelses- og betalingsbalancesituation, fandt man fra flere sider i rådet, at indkomstpoltik fortsat måtte betragtes som det bedste middel og at rapporten som nævnt nok var lovlig kategorisk i sin konstatering af indkomstpoltikkens fallit, jfr. de ovenfor refererede kommentarer vedrørende rapportens lønskøn.

Devaluering og ganske særligt en stor éngangsdevaluering blev afvist fra næsten alle sider. Fra fagøkonomisk hold blev det udtalt, at en devaluering formentlig skulle være alarmende stor, hvis den skulle have mulighed for at virke nogenlunde hurtigt. I den forbindelse blev der – i tilknytning til redegørelsens generelle bemærkninger om forholdsvis lange tilpasningstider i økonomien – rejst tvivl om, hvorvidt dette også var holdbart ved store indgreb, dvs. om man ikke her ved undervurderede hastigheden i de tilpasningsprocesser, som ville blive sat i gang ved en stor éngangsændring af omkostningsrelationerne mellem Danmark og udlandet.

Repræsentanten for A.C., der var indbudt til mødet, understregede i diskussionen om devaluering, at det af en devaluering følgende reallønsfald specielt ville ramme grupper, der som A.C. har stive lønsystemer. Fra anden side fremhævedes heroverfor, at man ved en sammenfattende betragtning ikke burde se bort fra reallønsfremgangen for de arbejdsløse der ville komme i arbejde.

Fra arbejdsgiverside blev det i diskussionen anført, at de nuværende problemer med at holde den nominelle indkomstd udvikling i ro vil blive væsentlig forstærket i tilfælde af en devaluering.

Medens der som anført var tale om en næsten samstemmende afvisning af en devaluering, var der betydelige forskelle i opfattelsen af hensigtsmæssigheden og effekten af de forskellige former for selektive indgreb, der er nævnt i redegørelsen.

Det betegnedes som uheldigt, at de selektive midler synes at indgå med samme vægt i redegørelsen som de generelt virkende midler, uanset at hovedvalget klart måtte stå mellem to former for generelt realindkomstdæmpende midler, nemlig dels de finanspolitiske, dels midler der som indkomstpoltik sigter på at mindske spændingsforholdet mellem beskæftigelses- og betalingsbalancehensynet.

Det blev fra Nationalbankens side fremhævet, at der på det pengepolitiske område allerede anvendtes selektive ordninger i betydeligt omfang. Samtidig pegede nationalbankdirektøren på de vanskeligheder af både principiel og praktisk karakter, der er forbundet med at afgrænse konkurrenceerhvervene over for andre erhverv.

Med henblik på redegørelsens omtale af kreditmulighederne og risikoen for at få den økonomiske politik dikteret udefra betonedes det fra Nationalbankens side, at Danmark ikke havde noget godt renommé i IMF og at man måtte forvente at komme ud for ret håndfaste lånebetingelser, hvis det blev nødvendigt at trække på IMF. Medens for eksempel Englands og Italiens trækingsrettigheder i IMF var relativt betydelige, ville de tilsvarende lånemuligheder for Danmark kun forslå forholdsvis lidt i betragtning af den særstilling, Danmark indtager med hensyn til lånebehovets størrelse i forhold til nationalproduktet. Også de udenlandske banker ønskede nu garantier for et nedadgående betalingsbalanceunderskud som en forudsætning for långivning til Danmark.

Fra Landsorganisationens side blev det fremhævet, at man fandt generelle finanspolitiske indgreb, herunder en momsforhøjelse, absolut uanvendelige. En finanspolitisk stramning ville blot øge ledigheden uden nævneværdig betalingsbalancegevinst. LO tilsluttede sig også formandskabets betragtninger om at man ikke i den nuværende situation kan spare sig ud af arbejdsløsheden. I stedet for nedskæringer burde man efter LO's opfattelse tværtimod genetablere det offentlige serviceniveau – et synspunkt, som også blev støttet fra anden lønmodtagerside.

Landsorganisationens formand henviste til LO's og Socialdemokratiets langsigtede beskæftigelsesplan frem til 1980, hvor der bl.a. peges på behovet for en differentieret rentepolitik. En fremskyndelse af energiplanens besparelsesafsnit samt en stabilisering af boligbyggeriet svarende til 40.000 enheder pr. år burde også indgå i en kommende løsning – hvilket sidste i øvrigt også blev fremhævet af Håndværksrådet.

LO pegede også på det nødvendige i at sætte „lup“ på betalingsbalanceerhvervene med henblik på at afklare, på hvilke områder dansk erhvervs konkurrencemæssige muligheder kan styrkes, og herudover undersøge hvor stor en del af importen der går til forskellige former for privat forbrug (som f.eks.

biler) og i hvilket omfang og på hvilken måde importen inden for disse områder kan dæmpes.

Til redegørelsens analyse af de fordelingsmæssige effekter af forøget inflation, der i vidt omfang er til ugunst for store lønmodtagergrupper, bemærkede LO, at disse sammenhænge ikke er tilstrækkelige til at skabe accept hos den brede lønmodtagerbefolkning af, at deres realløn enten bør fastfryses eller sænkes i de kommende år for at stabilisere prisudviklingen.

Den afgørende motivering og forståelse i den brede lønmodtagerbefolkning for en generel tilbageholdenhed som led i en virkelig indkomspolitik, ville derimod ligge i en påbegyndelse af ØD. Blandt andet ville dette også give sikkerhed for, at løntilbageholdenhed virkelig udmøntes i nye investeringer og arbejdspladser.

Fra Arbejdsgiverforeningen blev heroverfor advaret mod at trække det gamle ØD-forslag frem. At gøre en løsning af de fundamentale økonomiske problemer afhængig af ØD kunne kun betragtes som en urimelig ekstrabyrde på det i forvejen hårdt belastede erhvervsliv. I givet fald måtte positive virkninger af ØD ihvertfald forudsætte, at lønmodtagerandele blev knyttet direkte til den enkelte virksomhed. Lignende synspunkter blev fremhævet af flere andre rådsmedlemmer.

Arbejdsgiverforeningen afviste endvidere arbejdstidsnedsættelse, sabbatar o. lign. som middel mod arbejdsløshed – bl.a. begrundet i, at det måtte forekomme helt urealistisk at forestille sig sådanne arbejdsløshedsfordelingsordninger uden krav om lønkompensation. Disse synspunkter fandt tilslutning fra flere andre rådsmedlemmer, idet der også blev henvist til, at en reduktion af arbejdsudbuddet ville være ensbetydende med at give op over for problemerne.

Som et særligt problem blev fremdraget det forhold, at mens Danmark har en meget lempelig praksis med hensyn til udenlandske virksomheders etablering her i landet – også selv om det måtte indebære tilbagegang for tilsvarende danske produktion – gælder tilsvarende vilkår ikke for danske virksomheder overalt i udlandet. Dette kunne føre til overvejelser om et gensidighedsprincip i investeringspolitikken, således at man tilsigtede nogenlunde samme adgangsmuligheder for eksempelvis norske virksomheder i Danmark som for danske virksomheder i Norge.

Industrirådets repræsentant henviste til, at EF-reglerne om

offentlige indkøb blev overholdt punktligt i Danmark, men ikke i andre EF-lande. På baggrund af de ændrede beskæftigelsesperspektiver måtte det være et spørgsmål, om man kunne blive ved hermed.

Industrien ville ikke afvise selektiv rentestøtte, men fremhævede på den anden side, at det var at „starte i den forkerte ende“. Trods den høje rente udgør virksomhedernes renteudgifter kun en mindre del af omkostningerne – typisk måske kun af størrelsesordenen 10 pct. af lønudgifterne. Hertil kommer, at det høje renteniveau bl.a. hænger sammen med inflation og betalingsbalanceunderskud. En bedre konkurrenceevne vil derfor af sig selv muliggøre en lavere rente. Blandt øvrige foranstaltninger pegede industrien på samarbejde mellem det offentlige og erhvervslivet med hensyn til produkt- og markedsudvikling samt tegning af udviklingskontrakter. Derimod vendte man sig imod skattefinansieret statslig vareproduktion.

Landbruget havde ikke så store betænkeligheder ved en selektiv rentepolitik. I forbindelse med den gældende EF-ordning om moderniseringsstøtte måtte man dog være opmærksom på, at rentenedslaget ikke indebærer nogen konkurrencemæssig ligestilling, idet landbruget i andre EF-lande får et tilsvarende rentenedslag, men ud fra et lavere markedsrenteniveau. Moderniseringsstøtteordningen var desuden af begrænset omfang.

Hvis nyinvesteringer i landbruget generelt kunne finansieres til en rente, der kun var et par procent over udlandsrenteniveauet, var der grund til at regne med en ganske væsentlig fremgang i beskæftigelse og valutaindtjening, dels i kraft af den øgede beskæftigelse i byggefag med videre i forbindelse med øgede landbrugsinvesteringer, dels i kraft af den efterfølgende stigning i landbrugets produktion og eksport og den ledsagende merbeskæftigelse i de til landbruget knyttede forædlings- og leverandørvirksomheder.

De i redegørelsen fremlagte indkomstfordelingsanalyser gav kun anledning til forholdsvis få kommentarer, heriblandt en understregning fra A.C.'s repræsentant af den væsentlige yderligere indsnævring af lønforskellene mellem akademikergrupperne – herunder specielt de offentligt ansatte – og andre lønmodtagergrupper, der har fundet sted efter 1975.

Til den på mødet rejste kritik af redegørelsens pessimistiske holdning med hensyn til muligheden for at realisere de ind-

komstpoltiske intentioner og kritikken af vægtforholdet imellem forskellige typer af indgreb bemærkede formandskabet, at der ikke skulle herske tvivl om, at indkomstpoltik principielt må betragtes som den bedste løsning. På den anden side foreligger der en risiko for, at en ensidig satsning på dette middel kan blive en „sovepude“ i den forstand, at der så at sige menes at være gjort nok, når lønafdæmpningen er ført så langt som det har vist sig muligt. Det gælder specielt, når dette ud fra en realistisk vurdering svarer til en konkurrenceevnemæssig march på stedet.

På denne baggrund – og fordi indkomstpoltik under ingen omstændigheder kan stå alene ved en løsning af balanceproblemerne – har formandskabet fundet det påkrævet at tage et bredere spektrum af økonomisk/poltiske midler op til diskussion.

Som det fremgår af det foranstående, kunne intet af de mulige midler til løsning af Danmarks betydelige balanceproblem samle fuld tilslutning fra alle sider.

På denne baggrund rejste formandskabet afslutningsvist det spørgsmål, om der var enighed om det synspunkt, at der ikke for øjeblikket kan peges på væsentlige igangværende processer i økonomien, der af sig selv kan føre til den styrkelse af betalingsbalanceerhvervene, som er nødvendig for genskabelse af den økonomiske balance. Dette bekræftedes af rådet.

Generelt må – som det også kom til udtryk under drøftelserne – blot en begyndende egentlig løsning af balanceproblemet forudsætte, at eksisterende mere eller mindre snæversynede særinteresser kommer til at vige for bredere fælles interesser.

København, den 6. juni 1977

Bent Rold Andersen Lars Matthiessen Hans Zeuthen

I

De centrale balanceproblemer i dansk økonomi

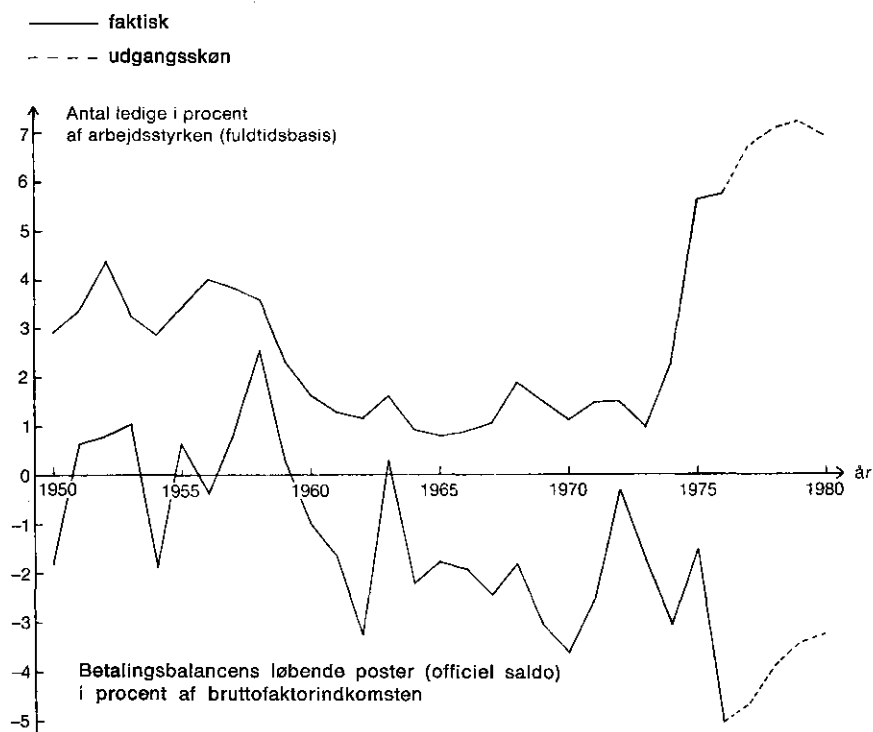
*Balanceproblemer er
ikke noget nyt*

Den danske økonomi har gennem mange år lidt af en fundamental mangel på balance, forstået på den måde, at det ikke har været muligt på én gang at have fuld beskæftigelse og ligevægt på betalingsbalancen. I 1950'erne gik man fra betalingsbalanceunderskud til -overskud, men der var meget betydelige beskæftigelsesproblemer. I 1960'erne blev beskæftigelsesproblemerne løst, men til gengæld kom der underskud på betalingsbalancen over for udlandet. Oliekrisen 1973-74 og det internationale økonomiske tilbageslag, der fulgte, medførte på én gang en drastisk forværring af Danmarks bytteforhold og en skærpelse af konkurrencen om de nationale og internationale markeder. Derved øgedes vanskelighederne for dansk økonomi, og beskæftigelsesproblemerne er nu større end i 1950'erne, samtidig med at underskuddet på betalingsbalancen er rekordagtigt stort. Dette udviklingsmønster er belyst i figur I.1.

Den manglende balance i den danske økonomi har naturligvis sit modstykke i erhvervsstrukturen: En for svag udvikling af de eksporterende og importkonkurrerende erhverv bl.a. som følge af et for højt omkostningsniveau i forhold til andre lande. Selv om der som følge af krisen i dag er ledig kapacitet i de eksporterende og importkonkurrerende erhverv, er det åbenbart, at der først opnås en løsning af balanceproblemerne - ligevægt på betalingsbalancen samtidig med fuld beskæftigelse - når der er sket en betydelig udbygning af disse erhverv og herunder også en omlægning fra import til dansk produktion.

Nogen egentlig nedtrapning af hjemmemarkedserhvervene er der med den store arbejdsløshed næppe behov for.

Figur 1.1 Balanceproblemet i dansk økonomi fra 1950 til 1980

Løsningen vanskelig og tidkrævende

At foretage den nødvendige udvidelse af produktionen og produktionskapaciteten i betalingsbalanceerhvervene under de nuværende internationale konjunkturer er en vanskelig og tidkrævende proces – langt vanskeligere, end den ville have været, hvis den var sket under højkonjunkturen i 60'erne og i begyndelsen af 70'erne. En begrænsning af stigningen i den samlede indenlandske efterspørgsel og et svagere inflationært pres ville under de gunstige internationale afsætningsforhold have muliggjort en kraftigere udbygning af betalingsbalanceerhvervene. Som det fremgår af det følgende vil alternativet til nu at gennemføre den udbygning af betalingsbalanceerhvervene, som vi dengang undlod, meget let kunne blive en væsentlig forøgelse af arbejdsløsheden, gældende for så langt et tidsrum som det i dag er muligt at overskue. Så selv om det som nævnt er både vanskeligt og tidkrævende at gennemføre udbygningen i den nuværende situation, vil dette utvivlsomt være det mindst ubehagelige af de alternativer, vi står over for. – Hvis man f.eks. i stedet skal være henvist

At spare sig til balance er næppe noget alternativ

til at „spare sig til balance“ gennem yderligere beskæring af det private eller offentlige forbrug, vil dette i det korte løb blot føre til en forskydning, så en vis forbedring af betalingsbalancen opnås på bekostning af beskæftigelsen (større arbejdsløshed).

Ingen forbedring gennem øget træk fra udlandet

Den væsentligste hindring for den nødvendige udbygning af betalingsbalanceerhvervene ligger i disse erhvervs afsætningsproblemer. Løsningen på disse kan dels ligge i en forbedret international konjunktur, dels i en styrkelse af de danske erhvervs konkurrenceevne.

Et større træk fra udlandet gennem en væsentligt forbedret konjunkturudvikling synes dog ikke i sigte.

Den økonomiske udvikling i OECD-landene har tilsyneladende stabiliseret sig omkring en real vækstrate på ca. 4 pct., hvilket ikke er tilstrækkeligt til at gøre indhug i arbejdsløsheden, ligesom der kun meget langsomt gøres indhug i den uudnyttede materielle produktionskapacitet. I Vesteuropa, hvor væksten er lavere end i OECD som helhed, er tendensen foreløbig en stigende arbejdsløshed.

I de toneangivende lande synes der reelt ikke politisk at bestå noget ønske om ændring i denne tilstand, der derfor kan karakteriseres som en „ligevægtstilstand“, men vel at mærke en ligevægt med høj arbejdsløshed. Set ud fra en dansk synsvinkel er den senere tids internationale konjunkturudvikling specielt ugunstig, idet England og Sverige har en særlig lav vækst, grænsende til stagnation.

*Indkomspolitikken
betydning*

En forbedret afsætning for de udlandskonkurrerende erhverv må derfor i første række søges tilvejebragt gennem danske økonomisk-politiske foranstaltninger, der forbedrer disse erhvervs konkurrenceevne.

Blandt de midler, der kan bringes i anvendelse, har formandskabet i tidligere redegørelser især fremhævet en gennem flere år fastholdt indkomspolitik, der bringer inflations-takten i Danmark ned under udlandets. Dette skyldes ikke en undervurdering af de meget betydelige vanskeligheder, der er forbundet hermed, men snarere at virkningerne af eventuelle andre midler – f.eks. devaluering – kunne være usikre og risikofyldte eller have uheldige bivirkninger.

Formandskabets rapport fra november 1976 søgte at belyse de muligheder, der var for, at en gradvis løsning af balance-

problemerne kunne bringes inden for rækkevidde gennem anvendelse af indkomstpolitiske midler.

*Den forventede
lønudvikling*

Siden da har forudsætningerne imidlertid ændret sig i negativ retning. Det gælder ikke blot de udenrigsøkonomiske vilkår, men også indenrigsøkonomiske forhold, herunder de indkomstpolitiske forudsætninger for de kommende år. Selv med en uændret eller lidt afsvækket lønglidning i forhold til de foregående år, hvor arbejdsløsheden også var stor, og hvor der ikke blev søgt foretaget en tilsvarende stærk indsnævring af lønforskellene inden for LO/DA-området som ved den nu gennemførte overenskomstfornyelse, må man forudse en samlet lønstigning på næppe under 10-11 pct. fra 1976 til 1977 og 9 pct. det følgende år.

*Ændret udsigt -
ingen tilnærmelse
til løsning*

I konsekvens af bl.a. disse ændringer i forudsætningerne er der nu ikke udsigt til nogen væsentlig bedring af balanceproblemerne frem til 1980, med mindre der sættes ind med andre økonomisk-politiske foranstaltninger. De i nærværende rapport fremlagte udgangsskøn viser et stigende ledighedsniveau ved uforandret stort betalingsbalanceunderskud i hele perioden.

For betalingsbalanceunderskuddet spiller det en væsentlig rolle, at rentebetalingerne til udlandet nu er stærkt voksende. Rentebetaling og u-landsbistand vil i 1980 under de opstillede forudsætninger påvirke betalingsbalancen negativt med ca. 8 mia. kr.

*Risiko for betingel-
ser ved udenlandsk
långivning og
skærpet beskæf-
tigelsesproblem*

Behovet for låntagning i udlandet vil naturligvis være større end det løbende betalingsbalanceunderskud, idet der tillige skal skaffes lånemuligheder for voksende afdrag på den udenlandske gæld. Der er en nærliggende udsigt til, at et forløb med så store betalingsbalanceunderskud dette årti udforbyder sig selv. Med sådanne betalingsbalanceperspektiver er dansk økonomi kommet nærmere det punkt, hvor der udefra kan blive stillet krav om en forstærket opbremsning af efterspørgslen som en betingelse for den institutionaliserede långivning til Danmark. Man kan med andre ord blive stillet i en situation, hvor man er tvunget til at nedbringe betalingsbalanceunderskuddet, selv om dette medfører en skærpelse af beskæftigelsesproblemerne.

*

*Hvorfor er
indkomspolitikken
ikke sikret?
Fordelings-
problemer?*

Der er intet nyt i at fastslå, at en utilstrækkelig eller manglende indkomspolitik i kombination med ugunstige udenrigsøkonomiske vilkår kan føre til en stærk stigning i arbejdsløsheden på blot lidt længere sigt. Når det, på trods heraf, ikke er lykkedes at sikre indkomspolitikken, kan det tænkes at bero på en usikkerhed over for og modstand mod dens fordelingsmæssige virkninger. Det kan således næppe undgås, at indkomspolitikken for de beskæftigede lønmodtagere igennem nogle år vil medføre en afdæmpet reallønnsstigning. I praksis er det næppe heller muligt at sikre, at denne indkomstafdæmpning gør sig lige stærkt gældende for alle erhvervsgrupper eller alle løngrupper. Skal indkomspolitikken accepteres, må det ske på trods af disse fordelingsmæssige virkninger.

*De inflationsskabte
omfordelinger*

Det overses imidlertid ofte, at også manglen på indkomspolitik har uheldige fordelingsmæssige virkninger gennem inflationen og de omfordelinger mellem debitorer og kreditorer, huslejere og husejere m.v., som følger med.

Til belysning af denne omfordeling, er der i kapitel V gennemført en række analyser ud fra skattestatistikken (selvangivelsesundersøgelsen for indkomståret 1975).

Beregningerne viser, at lønmodtagerne som hovedregel taber på inflationen i forhold til selvstændige og især i forhold til selvstændige landmænd. Inden for lønmodtagernes rækker vil arbejdere typisk lide tab i forhold til funktionærer.

Beregningerne giver endvidere klart udtryk for den omfordeling, inflationen medfører til fordel for ejere af fast ejendom i kraft af den på ejendommen hvilende gæld¹.

Endelig viser beregningerne, at inflationsgevinsten for befolkningen i de erhvervsaktive aldersgrupper er klart faldende med alderen, således at de yngre aldersklasser (25-40 år) typisk vinder på inflationen i forhold til de ældre.

De ovenfor omtalte inflationsskabte omfordelinger mellem erhvervsgrupperne og mellem ejere/lejere tenderer mod at forstærke hinanden, idet ejerandelen er mindst for arbejdere

1. Der kan i denne forbindelse også henvises til den „historiske“ analyse af disse forhold i den foregående rapport fra november 1976, hvoraf det bl.a. fremgik, at en typisk ejer i perioden 1960 til 1975 har fået en gevinst i forhold til en lejer med samme løbende lønindkomst svarende til 30 % af lejerens forbrugsmulighed, eller med andre ord svarende til en (skattefri) merindkomst på 30 % hvert år.

og størst for selvstændige. Omvendt vil f.eks. det forhold, at der er relativt mange selvstændige i de ældre aldersklasser, tendere mod at formindske omfordelingen.

*Langt fra sikkert,
at lønmodtagere
taber på indkomst-
politik*

De formueforskydninger, der følger af en forstærket inflationstakt, betyder, at det for f.eks. de 55 pct. af arbejderhusstandene, som bor til leje, og som i mange tilfælde har finansielle aktiver i form af bankindsud, livsforsikringer m.v., er mere end tvivlsomt, om de får forbedret deres stilling ved stærke pengelønstigninger, der medfører øget inflation (selv om man ser helt bort fra den risiko for arbejdsløshed, et stærkt lønpres medfører for mange af dem).

Tager man yderligere hensyn til de muligheder for en mere aktiv finanspolitik f.eks. i form af skattelettelser, som en effektiv indkomstpolitik åbner mulighed for, kan flere i forvejen beskæftigede lønmodtagere absolut set vinde ved indkomstpolitik. Men gevinsten vil selvfølgelig fortsat være størst for de arbejdsløse, der kommer i arbejde.

*Livsindkomster
Indsnævring af
lønforskelle i
70erne*

En ajourføring til 1975 af de livsindkomstberegninger for udvalgte lønmodtagergrupper, der blev præsenteret første gang i rapporten Dansk Økonomi, foråret 1972, viser, at der – efter en periode i 1960erne med særlig store lønstigninger til de højtlønnede – igen er sket en sammenpresning af lønrelationerne i 1970erne. Der er næppe tvivl om, at denne udvikling er fortsat også efter 1975.

*

*Andre midler end
indkomstpolitik:
Helbredende eller
lindrende*

Såfremt den nødvendige udbygning af betalingsbalanceerhvervene ikke kan gennemføres med indkomstpolitik som hovedmiddel, rejser der sig det spørgsmål, om udbygningen kan gennemføres med andre midler, og – hvis heller ikke disse af politiske eller sociale grunde viser sig anvendelige – spørgsmålet hvorledes man da kan mildne følgerne af den betydelige arbejdsløshed, der i så fald må forudses mange år fremover.

I en overvejende markedsdirigeret økonomi er det en grundforudsætning for en forceret vækst i de erhverv, der konkurrerer med udlandet, at relationerne mellem de indenlandske og de udenlandske omkostninger ændres.

*Kraftig éngangsdevaluering:
Nærliggende risiko
for inflation*

En kraftig éngangsdevaluering kan i princippet gennem en enkel operation ændre omkostningsrelationerne, så der opnås en forbedring af konkurrenceevnen. Det må dog understreges, at en devaluering for at lykkes må suppleres med en stram og effektivt fastholdt følgelovgivning til begrænsning af dens inflatoriske virkninger, og at dens indkomstfordelingsmæssige virkninger er omtrent de samme som dem, en tilbageholdende lønpolitik har. Dog har en devaluering, også selv om den måtte blive vellykket, den ulempe i forhold til en tilbageholdende lønpolitik, at inflationen og dermed debitorgevinsterne og kreditortabene bliver større.

En éngangsdevaluering vil alt i alt indebære en stor og nærliggende risiko for at udløse en øget inflation og intet andet.

*Valutakursjusteringer
med mellemrum
nødvendige*

På den anden side må det også ligge på det rene, at uden udsigt til at komme ned på tysk lønstigningstakt er det på længere sigt kun muligt for Danmark at forblive i „slangen“, hvis der med visse mellemrum gennemføres tilpasninger af kronens placering, således som det er sket i oktober 1976 og april 1977. Dette vil ikke give den fornødne forbedring af konkurrenceevnen – kun forhindre en forværring – med mindre den gradvise valutakurstilpasning går videre end svarende til forskellen mellem den tyske og den danske inflationstakt.

*„Krybende devaluering“, fortsat højt
renteniveau*

En sådan „krybende“ devaluering vil medføre et mindre brat fald i reallønnen end en éngangsdevaluering og vil måske af den grund være mere acceptabel. På den anden side vil en sådan politik formentlig nødvendiggøre et fortsat højt og muligvis også stigende renteniveau for at forhindre mulig spekulation i kronekursen og dermed forhindre, at kronekurspolitikken kommer ud af kontrol. Endelig må det som en helt afgørende forudsætning nævnes, at Danmarks partnere i det internationale valutasamarbejde måtte være villige til at støtte valutakurspolitikken gennem hele forløbet. De fordelingsmæssige virkninger af en krybende devaluering adskiller sig på længere sigt næppe væsentligt fra virkningerne af indkomstpolitikken. Også her vil der indtræde en langvarig afdæmpet reallønsstigning, men ved en højere inflationsrate med heraf følgende større formueforskydninger.

Selektive foranstaltninger

Indkomstpolitik og valutakurspolitik er generelt virkende midler til styrkelse af betalingsbalanceerhvervene. Såfremt sådanne midler ikke bringes i anvendelse, kan der være mulighed for en hel eller delvis løsning ved anvendelse af selektive pengepolitiske og finanspolitiske instrumenter.

Pengepolitikens bidrag kunne i givet fald bestå i en særbehandling af betalingsbalanceerhvervene – evt. mere vidtgående end den, der nu ydes til landbrug og skibsbygning og omfattende også andre erhverv – f.eks. således, at disse kunne opnå lån til en rentefod, svarende til den, der gælder i lande, som vi konkurrerer med. Dermed vil der ske en kompensation for de særligt høje renteomkostninger her i landet, men ikke for de særligt høje lønomkostninger. Skal der også kompenseres for dette, vil det – med den nuværende arbejdsløshed – være mest logisk at yde særstøtte til betalingsbalanceerhvervene i form af tilskud til anvendelse af arbejdskraft. Sådanne tilskud kan i givet fald indrettes, så de alene ydes til merbeskæftigelse af arbejdskraft – f.eks. til den del, der ligger udover en bestemt brøkdelt af beskæftigelsen i en vis basisperiode.

Selektive ordninger, der hæmmer importen, er også en principiel mulighed. Selektive forbrugsafgifter – herunder en differentieret moms med særlig vægt på importtunge varer – vil i mindre grad end told og importrestriktioner stride mod internationale aftaler, men det må i øvrigt understreges, at en strikte overholdelse af disse under alle omstændigheder sætter meget snævre grænser for de selektive foranstaltningers omfang. Også de selektive foranstaltninger indebærer en afdæmpet – evt. sænket – realløn gennem øget beskatning til finansiering af tilskuddene og højere priser på importerede varer.

Endelig vil en udvidelse af den offentlige service kunne lette spændingsforholdet mellem beskæftigelseshensynet og betalingsbalancehensynet, således som det er omtalt i de foregående rapporter.

*

Alle helbredende foranstaltninger indebærer reallønsdæmpning

Alle foranstaltninger, der tilsigter en egentlig løsning af de grundlæggende balanceproblemer, vil indebære en afdæmpet reallønsudvikling i den periode, opretningen står på.

*Risiko for
finanspolitisk
stramning og skær-
pet beskæftigelses-
krise*

Såfremt der ikke er mulighed for noget sådant gennem økonomisk politiske foranstaltninger, står man i den foran nævnte situation, hvor der kan opstå problemer med finansiering af underskuddet på betalingsbalancen, således at man *tvinges* til at nedbringe dette gennem en kraftig finanspolitisk stramning.

For at illustrere, hvilken betydning en sådan stramning af finanspolitikken kunne få for beskæftigelsen, har formandskabet gennemført et regneeksempel, hvorefter betalingsbalanceunderskuddet over perioden 1977-80 gradvis bringes ned med generelle finanspolitiske midler, der forholder sig neutralt med hensyn til fordeling på privat og offentligt forbrug. Beregningerne viser, at en nedbringelse af betalingsbalanceunderskuddet med 5 mia. kr. i 1980 vil forøge arbejdsløsheden i 1980 med 50.000 personer (fra ca. 160.000 til ca. 210.000).

Hvis underskuddet på betalingsbalancen skal bringes helt ud af verden ved at nedskære forbruget, vil beskæftigelsesvirkningen blive ca. dobbelt så kraftig.

Det er meget vanskeligt at forestille sig, at en sådan „løsning“ af betalingsbalanceproblemerne kan udformes på en måde, der ikke reducerer den disponible realløn for dem, der fortsat forbliver i arbejde, væsentligt mere end en egentlig løsning f.eks. ved hjælp af indkomspolitik. F.eks. indebærer det nævnte regneeksempel, hvor betalingsbalanceunderskuddet bringes ned med 5 mia. kr. i 1980, en reduktion af det samlede private og offentlige forbrug med 6 pct. i 1980 i forhold til, hvad det ellers ville være.

*Lindrende for-
anstaltninger koster
også afsavn*

En reduktion af betalingsbalanceunderskuddet alene gennem en finanspolitisk stramning vil være ensbetydende med foreløbig at give op over for beskæftigelsesproblemerne. I dette perspektiv vil det kunne være meningsfuldt at overveje en reduktion af arbejdsudbuddet gennem kortere arbejdstid, længere ferie, sabbatordninger m.v. Hvis sådanne ordninger skal være omkostningsneutrale, må de imidlertid forudsætte, at arbejdsgiverne ikke skal give lønkomensation. Derimod kan det offentlige i kraft af den sparede arbejdsløshedsunderstøttelse give en vis komensation.

Udsigterne i korthed

Udsigterne kan i korthed beskrives således: Hvis der ikke „frivilligt“ kan iværksættes en proces som betyder, at der påbegyndes en nedtrapning af betalingsbalanceunderskuddet, og

som skaber tillid til, at nedbringelsen vil fortsætte, er der en nærliggende udsigt til, at en nedtrapning ved hjælp af stram finanspolitik kan blive gennemtvunget gennem lånebetingelserne. For samfundet som helhed vil dette helt åbenbart være både den dårligste og dyreste løsning.

II.

Nogle hovedtendenser i international økonomi *

Fra dansk synspunkt er der sket en vis forværring af den internationale konjunktursituation

Indledning

1. Siden udsendelsen af efterårsrapporten 1976 har den internationale konjunktursituation kun ændret sig forholdsvis lidt. Der synes at være sket en stabilisering af væksten i international økonomi omkring en vækstrate i bruttonationalproduktet på ca. 4 pct., når man lægger OECD-statistikken til grund. Summerer man derimod væksten i de enkelte lande under hensyn til den betydning, landet har i den danske industrieksport, ligger væksten kun i underkanten af 3 pct., jfr. tabel II.1 nedenfor. Grunden til denne forskel er især, at der råder omtrentlig stagnation i Sverige og Storbritannien, som vejer særligt tungt til i den danske industrieksport. Set fra dansk synspunkt kan der derfor siges at være sket en vis forværring i den internationale konjunktursituation siden efteråret.

Som det endvidere fremgår af den efterfølgende gennemgang synes det fortsat optimistisk at regne med, at der i gennemsnit for alle årene frem til 1980 vil blive tale om en økonomisk ekspansion selv af den nuværende meget beherskede styrke.

Uden forstærket vækst må den internationale beskæftigelseskrise ventes at fortsætte og for Vesteuropas vedkommende snarest at blive uddybet. Omend de internationale prisstigninger er nedbragt fra det meget høje niveau i 1973-74, er prisstigningstakten fortsat ret høj. De forventninger, der har været til, at konjunkturafmatningen skulle føre til en afgørende nedgang i den faktiske og forventede inflation synes ikke at skulle gå i opfyldelse, jfr. nedenfor. Ligeledes er der for OECD-landene under ét ikke grundlag for at regne med, at man gennem den stærkt afsvækkede økonomiske ud-

* Redaktionen af kapitlet afsluttet den 2. maj 1977.

vikling i 1977 kan opnå en forbedret betalingsbalanceposition over for omverdenen.

Hovedårsager til den fortsatte konjunkturaufsvækkelse

2. Der vil nedenfor i pkt. 10-17 blive foretaget en kortfattet gennemgang af konjunkturudsigterne i en række lande. Med de anførte perspektiver, hvorefter man må forvente, at beskæftigelseskrisen forværres eller i bedste fald forbliver uforandret, synes der imidlertid at være mere anledning til at foretage en opsummering og ajourføring¹ af hovedårsagerne end til at foretage en detaljeret gennemgang og vurdering for de enkelte lande.

Stort set ingen stimulans til konjunkturudviklingen fra den økonomiske politik, men derimod låg over konjunkturerne

3. En hovedårsag ligger som ofte fremhævet i den tilbageholdende økonomiske politik, der føres også af de lande, der ikke er tvunget dertil af betalingsbalancehensyn og som er dominerende i international konjunkturudvikling. Den økonomiske politik er som anført i tidligere rapporter mere indrettet på at holde låg over konjunkturudviklingen end på at stimulere aktivitet og beskæftigelse, selv om det klart er dette der er behov for i den nuværende situation.

Der har været visse tegn på en holdningsændring i USA, jfr. det konjunkturstimuleringsprogram der blev bebudet efter præsidentskiftet, men hvor de centrale foranstaltninger, der skulle iværksættes i 1977 (skattetilbagebetaling og investeringsbegunstigelse) senere er blevet trukket tilbage². Herefter synes den økonomiske politik i USA påny at være præget af „finanspolitisk konservatisme“ med hovedvægt på inflationsbekæmpelse, også ved hjælp af en stram pengepolitik.

Med henblik på de begrænsede konjunkturstimulerende foranstaltninger, der trods alt fortsat er tale om (i USA f.eks. offentlige beskæftigelsesarbejder, især til iværksættelse i 1978, og i Vesttyskland et begrænset „mellemløbet“ offentligt investeringsprogram) er der grund til at bemærke, at der i dag under i øvrigt lige konjunkturvilkår skal en større stimulansdosis til end tidligere for at udløse samme beskæftigelsesvirkninger m.v. som tidligere. Dette er en følge af den vækst,

1. Der henvises i øvrigt til rapporterne Dansk Økonomi, april 1976, og Dansk Økonomi, november 1976.

2. Det er dog muligt, at kongressen vil ønske at fastholde forslaget om investeringsbegunstigelse.

*Større stabilisatorer,
mindre multiplika-
torer*

der generelt har været i den offentlige sektor, indkomstoverførslerne og beskatningen. Som følge af denne udvikling er de automatiske konjunkturstabiliserende virkninger, der udgår fra de offentlige budgetter, blevet forøget, medens „multiplikator-virkningerne“ af ændringer i den økonomiske politik er blevet formindsket. Eksempelvis bliver en større del af de efterspørgselsforøgende virkninger af en udgiftsforøgelse nu „opsuget“ igen gennem en større automatisk forøgelse af skatteprovenuets end tidligere.

Under det internationale konjunkturtilbageslag havde de formindskede multiplikatorvirkninger og de forøgede automatiske stabiliseringsvirkninger fra de offentlige budgetter den gunstige virkning, at tilbageslaget blev mindre end det ellers ville have været. Krisen blev blandt andet af denne grund ikke så dyb som i 1930'erne. Til gengæld kan det nævnte forhold nu siges at bidrage til, at krisen trækker længere ud end ellers.

*Olieunderskuddet
og dets fordeling*

4. Det afgørende hensyn bag den „nye“¹ økonomiske politik er som nævnt at bryde inflationen og inflationsforventningerne. Det må efterhånden antages, at der lægges så stor vægt på dette hensyn, at der af den grund i land efter land styres mod en økonomisk „ligevægt“ med underbeskæftigelse, uanset at det er tvivlsomt, om dette giver den ønskede gevinst i form af lavere løn- og prisstigninger. Andre hensyn spiller imidlertid også ind, herunder øjensynligt ikke mindst at de stærke lande ønsker at fastholde en stærk betalingsbalanceposition, uanset at dette forstærker de svage landes problemer såvel som beskæftigelsesproblemerne i overskudslandene selv. Efter olieprisomvæltningen er det på kort sigt umuligt for de olieimporterende lande under ét at undgå et betragteligt betalingsbalanceunderskud vis à vis OPEC-landene, medmindre det accepteres, at aktivitet og beskæftigelse i de olieimporterende lande presses meget langt ned. Det forventes, jfr. tabel II.1 nedenfor, at OPEC-landene i 1977 sammenlagt vil få et overskud på deres løbende betalingsbalancer af størrelsesordenen 40 mia. \$, som for godt halvdelens vedkommende modsvares af underskud for OECD-landene under ét. De tre største OECD-lande (USA, Vesttyskland og Japan) antages

1. I realiteten er der snarere tale om en tilbagevenden til klassisk økonomisk politik før fuld-beskæftigelsespolitikken.

imidlertid under ét stort set at få balance i deres udenrigs-
økonomi.

Så godt som hele olieunderskuddet falder derfor på dels de
øvrige OECD-lande, dels de ikke-olieeksporterende udvik-
lingslande. Inden for begge disse landegrupper er de fleste
lande som nævnt af valutahensyn tvunget¹ til at føre en
underbeskæftigelsespolitik, uanset at de derved forstærker
hinandens problemer, ligesom forholdet medvirker til at for-
stærke beskæftigelsesproblemerne i overskudslandene².

På denne baggrund synes det kun muligt at få bugt med
den internationale krise, hvis USA, Vesttyskland og Japan, der
tilsammen tegner sig for omkring 60 pct. af OECD-landenes
nationalprodukt, også kommer til at bære en meget væsentlig
del af olieunderskuddet. Et sådant meget væsentligt omslag
i disse landes betalingsbalancestilling – og dermed også et
væsentligt omslag i en hovedmålsætning i deres økonomiske
politik³ – må imidlertid forekomme usandsynligt inden for en
i dag overskuelig periode. De muligheder, der måtte foreligge
i så henseende, synes især knyttet til ydelse af en massiv in-
ternational „Marshall-hjælp“ til udviklingslandene.

*Ændret holdning til
olieunderskuddet,
sammenlignet
med 1974*

I denne forbindelse er der grund til at nævne, at da olieun-
derskudsproblemerne første gang for alvor meldte sig i 1974,
var der overalt i industrilandene en principiel tilslutning til,
at det ikke tjente noget formål at søge olieunderskuddet ned-
presset ved at ofre på produktion og beskæftigelse. Tværtimod
diskuteredes behovet for at modvirke de konjunkturdæmpende
virkninger af olieprisomvæltningen gennem en efterspørgsels-
fremmende politik. I valutamæssig henseende stod finansie-

1. Der foreligger for disse lande dels det problem, hvor langt de selv
ønsker at gå med hensyn til udvidelse af den udenlandske gæld. Men
derudover synes det også ofte at blive gjort til et vilkår for kredit-
ydelse, at debitorlandet indfører en „trendorienteret“ politik som skil-
dret nedenfor. Den engelske hensigtserklæring i forbindelse med IMF-
lånet er et eksempel herpå.
2. Samtidig bliver det også vanskeligere for de stærke lande at fastholde
en ønsket betalingsbalancestilling.
3. For USA's vedkommende er det imidlertid også – i kraft af dollarens
stilling som reservevaluta – en betydelig komplikation, at et stort
løbende betalingsbalanceunderskud let kunne skærpe de problemer,
som har været knyttet til dollarudstrømningen. Disse problemer har
navnlig bestået i pres på dollarkursen og kritik fra andre lande for
at have forårsaget for stor international likviditetsudvidelse.

ringsproblemerne (den såkaldte „recycling“-problematik) i centrum. Dette gør de ganske vist stadigvæk, jfr. at der i den nærmeste fremtid ventes etableret nye omfattende oliebetalingsfaciliteter mv. i IMF. Men det synes samtidig nu at være en fremherskende opfattelse, som tilsyneladende også deles af IMF, at den primære opgave for de valutasvage lande nu er at få underskuddene elimineret. Hvis dette skal ske uden at de presser produktion og beskæftigelse meget langt ned og herved vælter en øget andel af underskuddet over på udviklingslandene, må det som nævnt forudsætte, at især Tyskland og Japan foretager en modgående tilpasning, bl.a. gennem opskrivning af deres valutaer. Der synes imidlertid ikke at være lagt et tilsvarende internationalt pres for en tilpasning på overskudslandene som på underskudslandene.

*Økonomisk
nationalisme*

5. På baggrund af de betalingsbalancemålsætninger, der præger de økonomisk stærke og toneangivende lande, synes det berettiget at tale om en ny økonomisk nationalisme („nymerkantilisme“), jfr. også de tilløb der er til protektionistiske indgreb i udenrigshandelen. Til støtte for den nævnte opfattelse taler også, at såfremt det overvejende var hensynet til inflationsbekæmpelse, der dikterede den tilbageholdende økonomiske politik, måtte man i de forskellige lande også se med bekymring på en ekspansionspolitik i *andre* lande. Der kan nemlig også være inflationsrisiko forbundet med en opgang, der kommer ude fra, og denne risiko er ikke nødvendigvis mindre end fra en opgang, den eksempelvis hidrører fra en stigning i det private forbrug i indlandet. Medens hvert af de toneangivende lande for egen del har ment at have gjort nok for at skabe national og international økonomisk ekspansion, har det imidlertid ikke skortet på opfordringer til andre lande om at udvise større dristighed med hensyn til at gennemføre en efterspørgselsstimulerende politik. Denne forskel i holdning til henholdsvis en udefra og en indefra kommende opgang må antagelig i væsentlig grad tilskrives forskellen på betalingsbalancevirkningen i de to situationer og bundet måske i sidste instans i hensynet til internationale styrkepositioner.

En række valutasvage lande, deriblandt Danmark, iværksatte i 1975 en ekspansionspolitik i tillid til at de stærke lande ville komme til at føre så meget an i internationalt opsving, at underskudslandene efter en tid kunne blive i

stand til at nedbringe deres underskud kraftigt ved øget nettoeksport og fastholdt høj beskæftigelse. – Denne forudsætning kan ikke længere opretholdes, og de svage landes handlefrihed i den økonomiske politik er nu yderligere begrænset gennem den forøgelse, der i mellemtiden er sket i deres gæld til udlandet.

Ønsket om „sunde“ statsbudgetter

6. I adskillige lande er udformningen af den økonomiske politik påvirket af ønsker om en hurtigere nedbringelse af de statslige budgetunderskud end foreneligt med en hurtig tilbagevenden til fuld beskæftigelse. Det er vanskeligt at gennemskue, hvilke reale målsætninger der ligger bag denne politik. Udviklingen i saldoen på statsbudgettet kan ikke tillægges nogen økonomisk betydning i sig selv bortset fra eventuelle virkninger på penge- og renteforholdene, som imidlertid kan imødegås via den øvrige del af pengepolitikken. Saldoen på det offentlige budget (størrelsen af et kasseunderskud eller -overskud) udgør heller ikke noget instrument, som man direkte kan betjene sig af i den økonomiske politik. Der synes imidlertid at gøre sig mange misforståelser gældende om dette forhold, bl.a. støttet på en falsk analogi med private virksomheder og husholdninger. På denne baggrund kan udviklingen på de offentlige budgetter muligvis spille en rolle for de forventninger, virksomheder og husholdninger nærer til fremtiden, og det er formentlig især dette, der ligger bag de udbredte ønsker om en hurtig nedbringelse af de statslige budgetunderskud på trods af de negative virkninger, en sådan politik har for beskæftigelsen.

Den „nye“ økonomiske politik

7. I nogen grad sammenhængende med den forskydning, der er sket i målsætningerne for den økonomiske politik i retning af mindre vægt på en høj beskæftigelsesgrad, præges den nuværende økonomiske situation også i afgørende grad af det udbredte holdningsskifte der har været med hensyn til, hvad der er de rette midler i den økonomiske politik. Efter den „model“, efterkrigstidens politik byggede på i næsten alle lande (Keynes-modellen) ansås hovedårsagen til arbejdsløshed at ligge i for lav samlet efterspørgsel. Der blev derfor i arbejdsløshedssituationer sat ind på at forøge efterspørgslen gennem skattelettelser og/eller øgede offentlige udgifter. Som omtalt i tidligere redegørelser er denne model i dag i stor udstrækning kasseret. I europæisk debat henvises stadig oftere

til, at det netop er de lande, der har lagt størst vægt på konjunkturregulerende politik („Keynes-politik“) med henblik på at holde en høj og stabil beskæftigelse, der i dag er „problemlande“. I stedet for konjunkturpolitik satses der på en langsigtet (såkaldt „trendorienteret“), prisstabiliserende politik, centreret omkring pengepolitikken. Også England, der var hjemland for Keynes og i høj grad for fuld-beskæftigelsespolitikken, er nu med i den kreds af lande, som har foretaget en sådan omlægning, bl.a. også som et led i vilkårene for låneordningen med IMF og det efterfølgende supplerende internationale sikkerhedsnet for pundet.

Fleksible valutakurser som forudsætning

Det må dog samtidig også fremhæves, at det af fortalene for den „nye“ økonomiske politik stadig oftere fremhæves, at villighed til at gennemføre reale valutakurstilpasninger (større valutakurstilpasninger end svarende til forskelle i inflationsgrad) er en forudsætning for den anbefalede politik og specielt for, at „problemlandenes“ problemer ikke skal komme til at virke uoverstigelige.

Synspunkterne på investeringskonjunkturerne

8. Der er endelig grund til at nævne den rolle, bedømmelsen af investeringsudviklingen (de faste erhvervsinvesteringer) har spillet i konjunkturbedømmelserne. Det har været karakteristisk for en række udenlandske og internationale prognoser, at de regnede med et opsving i de faste erhvervsinvesteringer som den faktor, hvorfra hoveddrivkraften til det fortsatte konjunkturopsving skulle komme. Man regnede med markante stigninger i erhvervsinvesteringerne til trods for at man kun forudså moderate stigninger for de øvrige efterspørgselskomponenter (privat og offentligt forbrug, boligbyggeri, offentlige investeringer samt erhvervenes lagerinvesteringer).

Begrundelsen for denne bedømmelse af investeringsudsigterne var navnlig, at det så godt som overalt forventedes, at stigningen i reallønnen ville blive lavere end den arbejdsproduktivitetsstigning, der ville være til rådighed til fordeling mellem kapital og arbejde. Der ville følgelig ske en profitstigning, som ville trække en investeringsopgang med sig.

Det var åbenbart, at dette var det mest usikre punkt i forudsigelserne, selv om man forudsatte at den funktionelle fordeling ville udvikle sig på den nævnte måde, hvad den i vidt omfang har gjort. Der er i tidligere redegørelser fra formand-

skabet argumenteret for, at den forventede svage afsætningsudvikling måtte påregnes også at føre til en svag investeringsaktivitet. Denne vurdering synes fremdeles at holde stik.

*Sammenfattende
karakteristik*

9. *Sammenfattende* synes den internationale konjunktursituation at kunne karakteriseres på den måde, at den økonomiske politik i de toneangivende lande stort set overlader konjunkturerne til sig selv (men dog holder låg over dem for det tilfælde at de skulle true med at løbe løbsk, hvilket der ikke er udsigt til), medens de svage lande fører en efterspørgselsbegrænsende politik. Situationen synes at have stabiliseret sig omkring et nyt beskæftigelsesniveau, betydeligt lavere end før beskæftigelseskrisen satte ind, idet der dog for Vesteuropas vedkommende må regnes med yderligere uddybning af ledighedsproblemerne.

Hovedtal for de vigtigste lande

10. I tabel II.1 er vist en oversigt over væksten i en række lande 1975 og 1976 tillige med foreløbige skøn for 1977. Endvidere viser tabellen landenes betalingsbalancestilling (saldo på løbende poster) for de samme år, opgjort i mia. \$.

*USA og
Japan*

11. Både for USA og Japan skulle der være grund til at regne med en realvækst på omkring 5 pct. fra 1976 til 1977. For USA's vedkommende forventes der en stærk afsvækkelse af væksten i løbet af 1977 og dermed også en vis afsvækkelse ind i 1978. Den japanske ekspansion, der i øvrigt er meget lav sammenlignet med 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne, er i endnu højere grad end den vesttyske betinget af stigning i eksporten. Den er derfor ikke i særlig høj grad med til at skabe ekspansion i andre lande.

Vesttyskland

12. Via den afledede virkning på den tyske udenrigshandel øver konjunkturforholdene i Vesttyskland en afgørende indflydelse på konjunkturerne i det øvrige Vesteuropa – væsentlig stærkere end den tilsvarende påvirkning fra USA-konjunkturerne. De vesttyske myndigheder og Sachverständigenrat regner med en vækst på omkring 5 pct. fra 1976 til 1977. De forskellige konjunkturinstitutioners prognoser varierer mellem $3\frac{1}{2}$ og $4\frac{1}{2}$ pct. OECD-sekretariatet regner kun med $3\frac{1}{2}$ pct., medens EF-kommissionens vækstforudsigtelse er på 4 à $4\frac{1}{2}$

pct. for 1977. I de efterfølgende beregninger er man gået ud fra en vækst i Vesttyskland på 4 pct.

Selv med de optimistiske officielle vækstmaal og på trods af en fortsat nedgang i fremmedarbejderantallet (re-emigration) ventes der kun et begrænset indhug i arbejdsløsheden.

Der kan være grund til at nævne, at de offentlige anlægsarbejder mv., der fornylig er truffet beslutning om af konjunkturmæssige grunde (det mellemfristede investeringsprogram), kun vil få en begrænset indvirkning på konjunktursituationen. For 1977 drejer det sig om investeringer til et beløb af 3½ mia. DM. Lignende beløb vil blive afholdt i de følgende år. Til sammenligning kan anføres, at det vesttyske nationalprodukt er på op mod 1200 mia. DM. Det skal samtidig nævnes, at der gennem længere tid har været overvejelser om en momsforhøjelse. En gennemførelse heraf vil na-

Tabel II.1 Bruttonationalprodukt og betalingsbalance i udvalgte lande

Industri- eksport vægte 1974		Vækst i brutto- nationalprodukt					Betalingsbalance, løbende poster				
		1973	1974	1975	1976	1977	1973	1974	1975	1976	1977
		pct. stign. over foregående år					mia \$				
5,36	USA	5,6	-1,8	-1,8	6,3	5	0,3	-0,6	11,7	-1,3	-7
1,70	Japan	9,8	-1,3	2,1	6,3	5	-0,1	-4,7	-0,7	3,8	3
1,53	Canada	6,9	3,2	0,6	4,8	3½	0	-1,7	-4,9	-4,1	-3½
4,68	Frankrig	5,6	3,9	-1,2	4,7	2½	-0,7	-6,0	-0,1	-6,0	-4
13,66	Tyskland	5,1	0,4	-3,2	5,6	4	4,3	9,7	3,9	4,0	3½
2,46	Italien	6,3	3,4	-3,7	5,7	2	-2,7	-8,0	-0,6	-3,5	-1
14,84	UK	5,5	-0,1	-1,8	0,9	1	-2,9	-8,7	-3,7	-2,8	0
2,21	Belgien	6,3	4,0	-1,8	3,0	3	1,3	0,6	0,3	-0,3	0
4,76	Holland	4,3	3,3	-1,1	4,0	4	1,8	2,0	1,6	2,4	2½
2,06	Østrig	5,8	4,1	-2,0	5,2	4	-0,4	-0,5	-0,3	-1,2	-½
3,09	Schweiz	3,1	2,0	-7,6	-0,8	0	0,3	0,2	2,6	3,5	4
11,36	Norge	4,2	5,3	3,0	5,7	6	-0,3	-1,2	-2,5	-3,5	-2½
27,64	Sverige	3,5	4,2	0,8	1,5	1	1,1	-0,9	-1,6	-2,3	-2
4,65	Finland	6,5	4,7	0,6	0,3	3½	-0,4	-1,2	-2,2	-1,0	-1
-	Danmark	4,7	-0,9	-0,5	5,0	1½	-0,5	-0,9	-0,5	-1,9	-2
100	OECD ialt	6,0	0,3	-1,2	5,1	3,9	2	-33	-6½	-24	-25
	OECD-europa	5,5	2,3	-1,9	4,0	2,7					
	Danmarks vigtigste aftager- lande a	4,8	2,6	-0,7	3,2	2,7					
							Til sammenligning:				
							OPEC	33	46½	42	
							ikke-olie- eksporterende u-lande	-33½	-22½	-20	

Anm.: Tabellen er baseret på OECD statistik - herunder Economic Outlook, dec. 1976 - samt nationale kilder for de enkelte lande, suppleret med egne skøn. OECD-totalerne nederst i tabellen omfatter flere end de i tabellen anførte enkeltlande. 1976: foreløbige tal. 1977: skøn.

a. BNP-vækst vejet med den danske industrieksports landefordeling i 1974, jfr. første søjle i tabellen.

turligvis virke konjunkturdæmpende, bortset fra hamstrings-tendenser i tiden før den eventuelle forhøjelse.

England 13. Der forventes i år kun en vækst på omkring én procent i England. Selv om England i en årrække har haft en utilfredsstillende vækst, er dette særlig lavt. Gennemsnittet for årene 1964–1974 var 2,3 pct. Den yderligere reduktion hænger bl.a. sammen med den stramme økonomiske politik, der blev fastlagt i forbindelse med IMF-lånet på 3,9 mia. \$ og de supplerende internationale lånearrangementer og garantiordninger.

Arbejdsløsheden ventes i løbet af indeværende år at stige med omkring 200.000 mand til ca. 1½ million i slutningen af året. For 1978 ventes en yderligere stigning på omkring 100.000 mand. Til gengæld er betalingsbalancen nu – naturligvis også i kraft af Nordsøolien – ved at skifte fra underskud til overskud¹.

Norge 14. Den økonomiske vækst i Norge fra 1976 til 1977 anslås nu til omkring 6 pct. Tidligere har den været anslået til ikke mindre end 8 pct. Under alle omstændigheder vil Norge få en i international sammenligning meget høj vækst. Dette hænger naturligvis sammen med den nu hastigt stigende olieproduktion: dels olieaktiviteterne i sig selv, dels den betydelige handlefrihed som olieindtægterne giver med hensyn til at imødegå virkningerne af de svækkede internationale konjunkturer.

Sverige 15. Samtidig med beslutningen i begyndelsen af april om

1. I National Institute Economic Review nr. 1, 1977 karakteriseres den engelske økonomiske situation således: „Grundproblemet – som ikke er nyt – er derfor, at større produktion er nødvendig for at øge beskæftigelsen, og større produktion er også nødvendig for at øge nettoeksporten. Alligevel ved vi ikke, hvordan vi skal forene de to ting („marry the two“). At forøge den indenlandske efterspørgsel fører til forværring af betalingsbalancen. At reducere den indenlandske efterspørgsel yderligere fører ikke til øget nettoeksport (større ressourceanvendelse i betalingsbalanceerhvervene), men forøger arbejdsløsheden og den uudnyttede kapacitet. I denne situation synes det af særlig stor betydning at øge konkurrenceevnen (industrial performance) for at hæve eksporten og reducere importen. For at opnå dette – og for at skabe nye jobs og ny produktionskapacitet – er det af vital betydning, at det igangværende forsøg på at udvikle en industriel strategi lykkes, selv om dette er en langtids-, ikke en korttidspolitik“.

Tabel II.2 Årlig procentvis stigning i lønninger (timefortjeneste i industrifløn) og forbrugerpriser i udvalgte lande, regnet i national valuta

	USA		Japan		Vesttyskland		Storbrit.		Frankrig		Holland		Sverige		Norge		Danimark	
	løn	priser	løn	priser	løn	priser	løn	priser	løn	priser	løn	priser	løn	priser	løn	priser	løn	priser
1962-72	4,3	3,3	13,4	5,7	7,5	3,2	8,2	4,9	9,0	4,4	9,7	5,2	9,2	4,7	8,1	5,1	11,1	6,4
1973	6,8	6,2	23,4	11,7	10,7	6,9	12,8	9,2	14,6	7,3	12,6	8,0	8,4	6,7	10,7	7,5	18,8	9,3
1974	8,4	11,0	26,2	24,5	10,4	7,0	17,2	16,0	19,3	13,7	18,2	9,6	11,0	9,9	17,3	9,4	21,5	15,3
1975	9,1	9,1	11,4	11,8	8,1	6,0	29,9	24,2	17,3	11,7	13,6	10,2	14,8	9,8	19,8	11,7	19,7	9,6
1976	7,6	5,8	12,8	9,2	6,3	4,5	19,8	16,5	15,5	9,6	8,3	8,8	17,9	10,2	18	9,1	12,4	9,0
1977	8 ¹ / ₂	7 ¹ / ₂	12	8 ¹ / ₂	7	4	13	15	13	9 ¹ / ₂	8	7	13	10	10	8 ¹ / ₂	11	10

procentvis stigning over foregående år

Kilder: OECD, Economic Outlook nr. 17 og 20, Economic Survey for Denmark April 1977 samt nationale kilder.

Anm.: 1977 foreløbige skøn.

nedskrivning af den svenske krones middeltkurs i slangen med 6 pct. blev der også truffet beslutning om en ret markant omlægning af den øvrige politik i Sverige.

I den finansplan, der blev fremlagt i januar 1977, blev der bebudet en videreførelse af den hidtidige konjunkturstimulerende politik til modvirkning af de nedadgående konjunkturpåvirkninger, der måtte imødeses fra udenrigsøkonomien. Det fremhævedes, at denne politik, der ville resultere i et betalingsbalanceunderskud på 11-12 milliarder svenske kr., måtte forudsætte genskabelse af rimelige omkostningsrelationer i forhold til udlandet og specielt Vesttyskland i løbet af et vist åremål.

Ved siden af devalueringen er det vigtigste led i den nye økonomiske politik en momsforhøjelse fra 15 til 17 pct.¹. Umiddelbart får disse to foranstaltninger størst virkning på det private forbrug, der herefter næppe kan ventes at vise nogen realstigning fra 1976 til 1977, bortset fra virkningerne af et eventuelt fald i husholdningernes opsparingskvote. I finansplanen fra januar var der efter forhøjelse af energiskatter og punktskatter regnet med en stigning på 2½ pct. i det private forbrug, opgjort i faste priser.

Den ændrede økonomiske politik omfatter derudover et generelt prisstop i tiden frem til momsforhøjelsen den 1. juni, ikrafttræden af forhøjede børnetilskud tidligere end planlagt, nemlig ligeledes 1. juni, samt 15 pct.'s investeringsafgift på såkaldt uprioriterede (lavt prioriterede) bygningsarbejder som benzinstationer, parkeringsanlæg, butiks-, kontor- og banklokaler, idrætsanlæg og større fritidshuse. Dog skal der i et vist omfang kunne dispenseres fra denne afgift i arbejdsløhedsområder m.v. Regeringen vil undersøge bespareelsesmuligheder i den statslige sektor og indlede forhandlinger med kommunerne om opbremsning af kommunernes udgiftseksansion.

Finansplanen forudså en samlet økonomisk vækst på 1,7 pct. fra 1976 til 1977, medens f.eks. den uofficielle svenske „vismands“-institution i en vurdering fra slutningen af 1976 har anslået, at der praktisk taget ikke ville blive nogen vækst i 1977. Efter den gennemførte stramning kan der næppe be-

1. Da den svenske moms beregnes af bruttoomsætningen incl. moms, sker der i praksis i butikkerne en forhøjelse på 2,83 procentpoints fra 17,65 til 20,48 procent af priserne før moms.

stå nogen tvivl om, at efterspørgsel og produktion vil stagnere og arbejdsløsheden stige.

I kraft af en lang række specifikke beskæftigelsesfremmende foranstaltninger har arbejdsløsheden hidtil ligget på et meget lavt niveau. Det forventedes imidlertid allerede før de nu gennemførte stramninger, at industrien i 1977 vil reducere sin arbejdsstyrke med omkring 30.000 mand og at der i øvrige varefrembringende erhverv vil ske en nedgang på ca. 10.000 mand. Tidligere på året blev det anslået, at den kommunale beskæftigelse til gengæld ville blive øget med 35.000 mand, men det er tvivlsomt om dette fortsat holder stik.

Andre vest-europæiske lande

16. Finland, Holland og Østrig regner med en vækst svarende til eller lidt over gennemsnittet for samtlige industrilande (4 pct.), medens Frankrig og Belgien skulle komme til at ligge lidt derunder (omkring 3 pct). For Italien varierer bedømmelserne fra et direkte, omend svagt fald i bruttonationalproduktet (OECD) til en vækst på to-tre pct.

Løn- og prisudviklingen

17. Ved siden af Schweiz, hvis prisstigninger ligger helt nede på én à to pct., er Vesttyskland det land som er kommet længst i retning af at nedbringe løn- og prisstigningerne. Af oversigten i tabel II.2 ses det, at lønstigningerne i Vesttyskland er reduceret til samme niveau som i 1960'erne, medens prisstigningerne fortsat er noget højere end dengang, men dog nedbragt til omkring 4 pct. De fleste andre lande har inflationsrater, der omend de er blevet reduceret væsentligt i det sidste par år dog vedvarende ligger betydeligt højere end i 1960'erne.

Tallene i tabel II.2 kan muligvis derudover tolkes på den måde, at effekten af en generel strammingspolitik i henseende til yderligere nedbringelse af løn- og prisstigningerne nu er ret stærkt aftagende, igen dog med Vesttyskland som undtagelse.

III.

Dansk Økonomi i 1977 og 1978-80 *

A. Sammenfatning

1. I fortsættelse af tidligere rapporter vil konjunkturudsigterne for dansk økonomi i nærværende kapitel blive belyst på baggrund af et mellemfristet udgangsskøn, som i denne rapport dækker årene frem til 1980.

Udgangsskøn betinget af „uændret“ økonomisk politik ... en forudsætning der næppe realiseres

Det må indledningsvis understreges, at usikkerheden ved prognoser af denne art vokser, jo længere tidshorizonten udstrækkes. Hertil kommer yderligere, at muligheden for at ændre forløbet ved hjælp af den økonomiske politik – som i disse prognoser forudsættes „uændret“ – øges, når man bevæger sig flere år frem. Det er næppe sandsynligt, at den udvikling, der tegnes af den mellemfristede prognose, ikke ville føre til økonomisk-politiske indgreb. Den mellemfristede prognose antager derfor snarere karakter af en konsekvensanalyse.

I forsyningsbalancen, jfr. tabel III.5, er den voksende usikkerhed understreget ved kun at bringe gennemsnitstal for perioden 1978–80. Da den mellemfristede prognose imidlertid hviler på en detaljeret fremskrivning for hvert af årene 1978 til 1980 er disse underliggende beregningsresultater præsenteret i forsyningsbalanceform i tabel III.6 og i direkte forlængelse af 1975–77 tallene i de øvrige tabeller i nærværende kapitel.

Ingen udsigt til formindskelse af balanceproblemet

2. Hovedindtrykket, som det tegner sig i de her fremlagte skøn, er, at der ikke er udsigt til nogen formindskelse af dansk økonomis fundamentale balanceproblem i tiden frem til 1980. I tilbageslagsåret 1977 ventes ledigheden at tage et spring opad fra 1976-niveauet på 130.000 „fuldtidsarbejds-

* Redaktionen af kapitlet afsluttet den 9. maj 1977.

løse" til 150.000 i 1977. De følgende års udvikling i produktionen vil – med de forventede produktivitetsstigninger – næppe være tilstrækkelig til at hindre en vis yderligere stigning i ledighedstallene. Underskuddet i betalingsforholdet til udlandet, der i 1976 steg til 11½ mia. kr., kan næppe ventes formindsket i 1977. En vis forbedring af stillingen på vare- og tjenestebalancen må forudses opvejet af stigende rentebetalinger mv. Også for perioden 1978–80 synes der, jfr. tabel III.7, at måtte regnes med meget store betalingsbalanceunderskud.

De alvorlige balanceproblemer, som dansk økonomi således står overfor i de kommende år, er søgt sammenfattet og sat ind i en historisk sammenhæng i en figur¹, som viser arbejdsløsheden og betalingsbalancen fra 1950 til 1980. Det fremgår klart heraf, at balanceproblemet for dansk økonomi er blevet betydeligt skærpet under det internationale tilbageslag, der efterfulgte oliekrisen. Nærværende udgangsskøn peger ydermere på, at balanceproblemet fortsat vil kunne være alvorligt i de kommende år, medmindre der gribes ind med økonomisk-politiske foranstaltninger.

B. Beregningsforudsætninger

Udlandskonjunktur, bytteforhold og valutakurser

3. I tabel III.1 nedenfor sammenfattes de udenrigsøkonomiske vilkår for dansk økonomi, svarende til de i kapitel II beskrevne internationale konjunkturudsigter.

Tabel III.1 Sammenfatning af de udenrigsøkonomiske vilkår

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
	procentvis stigning i forhold til året før					
Væksten i Danmarks vigtigste aftagerlande a)	-0,7	3,2	2,7	4	4	4
	1974 = 100					
Bytteforhold, varer b)	102,9	103,9	103,5	103,5	103,3	103,1

a. Væksten i nationalproduktet i de enkelte lande sammenvejet med landefordelingen for dansk industrieksport i 1974.

b. Forhold mellem prisindeks for eksportvarer (fob, incl. FEOGA-eksportstøtte og prisindeks for importvarer (cif).

1. Jfr. kapitel I, figur I.1.

*Nedjustering af
1977-væksten på
danske eksport-
markeder*

Selv om det generelle konjunkturbillede kun har ændret sig lidt i forhold til beskrivelsen af udsigterne i november-rapporten, er det blevet klart, at produktionsvæksten er således fordelt på de enkelte lande, at der fra 1976 til 1977 må forventes en lavere vækst på de danske eksportmarkeder end tidligere antaget.

Hos så betydende samhandelspartnere som Sverige og England er den økonomiske aktivitet stagnerende, og i flertallet af de øvrige vesteuropæiske lande må der påregnes en vækst under de 4 pct., der er gennemsnittet for industrilandene under ét. Den højere produktionsstigning i USA, Japan og Norge er ikke tilstrækkelig til at opveje dette forhold.

*Svag forringelse
af bytteforholdet*

4. Den skønnede udvikling i bytteforholdet hviler på en forudsætning om en råvare- og energiprisudvikling med noget højere stigningstakt end for priserne på industrivarer, jfr. prisskønnene i forsyningsbalancetabellerne III.5 og III.6. Der regnes med en forringelse af bytteforholdet på knap en halv procent fra 1976 til 1977. Til denne forringelse bidrager navnlig råvareprisstigningerne i vinterhalvåret 1976/77. Også på længere sigt antages det danske bytteforhold at ville udvise en svagt faldende tendens, idet den seneste udvikling på energiområdet lader formode, at oliepriserne fortsat vil stige relativt.

*Forudsætning om
valutakurserne*

5. Det er en beregningsmæssig forudsætning bag prisskønnene for udenrigshandelen og herunder den skønnede bytteforholdsudvikling, at der ikke sker væsentlige ændringer i den nugældende effektive kronekurs. En sådan kronekursforudsætning implicerer antagelig lejlighedsvis mindre nedskrivninger af kronen i forhold til DM i lighed med de i oktober 1976 og april 1977 foretagne justeringer.

Den økonomiske politik

*„Uændret“ økon-
omisk politik forud-
sat i udgangsskønnet*

6. Skønnene over det offentlige aktivitet baseres principielt på den gennemførte eller vedtagne økonomiske politik. Da den offentlige sektors aktivitet udøver en betydelig indflydelse på den samlede økonomi, samtidig med at det er forbundet med nogen vanskelighed at „oversætte“ de vedtagne budgetter til økonomiske aktivitetspåvirkninger, bliver usikkerheden ved sådanne skøn af ganske stor betydning. Dette gælder især for udgiftssiden på de offentlige budgetter, hvor der

anvendes forskellige principper og forudsætninger i de statslige og de kommunale budgetter. De konkrete forudsætninger, der er anvendt for personaleforbruget i den offentlige sektor, er sammenfattet i tabel III.2 nedenfor.

Tabel III.2 Offentligt ansatte 1975-80

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
	Fuldtidsbeskæftigede i 1000 personer					
Antal off. ansatte	507 ^a	525 ^a	531	536	541	546
	procent					
Stigning i forhold til året før	3½	3½	1,0	1,0	1,0	1,0

a. Skønnet ud fra Danmarks Statistiks beskæftigelsesundersøgelser og tællinger af offentligt ansatte.

*Skatter og afgifter –
uændrede regler*

7. Statsskatten forudsættes udskrevet med uændret udskrivningsprocent og videreførelse af den nuværende lønindeksregulering af intervalgrænser og personfradrag. Kommuneskatteprocenterne forudsættes videreført på det niveau, der nu er vedtaget for 1977. Fastsættelsen af den amtskommunale grundskyld i 1978 til 13 promille af 16. almindelige vurdering i medfør af februarforliget er indarbejdet i skønnet over ejendomsskatterne.

Afgiftsforhøjelserne ifølge august- og februarforligene er medvirkende til, at prisstigningen på det private forbrug ventes at blive 9½ procent fra 1976 til 1977, selvom prisstigningstaksten målt ved faktorprisindekset er 8 procent, jfr. tabel III.4. Bortset fra de afgifter og tilskud, der blev vedtaget i august og februar, er afgiftssatserne forudsat uændrede fra 1977 og frem, hvilket implicerer et svagt faldende afgiftstryk.

Boligbyggeri m.v.

*1977: Dyk i ny-
byggeriet – stigning
i reparation og
vedligeholdelse*

8. Efter en tilbagegang i det antal lejligheder, der blev påbegyndt i 1. kvartal af 1977, bl.a. på grund af et meget lavt antal påbegyndelser inden for det offentligt støttede byggeri¹,

1. Det almennyttige byggeri tillige med det offentligt støttede byggeri antages at fordele sig med ca. 30 pct. påbegyndelser af énfamiliehuse og ca 70 pct. påbegyndelser af flerfamiliehuse, svarende til den senest konstaterede fordeling.

ventes antallet af påbegyndelser i de efterfølgende kvartaler at stige svarende til 32.000 påbegyndelser årligt. Det er herunder antaget, at boligselskaberne fremover udfylder den nye (lavere) kvota på 7.000 lejligheder årligt i overensstemmelse med ændringerne af finansieringsvilkårene som vedtaget i februar.

Tabel III.3 Forudsætninger med hensyn til påbegyndelser af nyt boligbyggeri (antal lejligheder)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
	antal lejligheder					
Enfamiliehuse m.v.	25.618	29.647	25.200	26.400	26.400	26.400
Flerfamiliehuse	7.996	6.241	4.500	5.600	5.600	5.600
Påbegyndelser i alt	33.614	35.888	29.700	32.000	32.000	32.000
	procentvis stigning i forhold til året før					
Hertil svarende investeringsaktivitet	-18,2	31	-20	3	2	0

Under supplerende antagelser om areal og byggetider kan man beregne en investeringsaktivitet svarende til påbegyndelseskønnet. Herved forudses et fald på ca. 20 pct. i investeringsaktiviteten i 1977 i forhold til 1976¹.

Den samlede aktivitet i bygge- og anlægssektoren kan dog ikke ventes at falde i nær tilsvarende grad, bl.a. fordi omfanget af reparationer og vedligeholdelsesarbejder må ventes at stige under indflydelse af de gennemførte tilskudsordninger.

Lønuudviklingen

9. Det er i den nuværende situation forbundet med større vanskeligheder end tidligere at vurdere lønuudviklingen for de kommende år. Det økonomiske billede indeholder usædvanlige træk, som gør det vanskeligt at pege på historiske fortilfælde, der kan give sikre erfaringsmæssige holdepunkter herfor. Problemerne er både knyttet til de realøkonomiske forhold og til de politiske og organisationsmæssige forhold på arbejdsmarkedet i forbindelse med de nye overenskomster.

1. Det bør måske her erindres, at 1976-aktiviteten var stærkt påvirket af momsnedsettelsen fra oktober 1975 til marts 1976 samt det da forventede udløb af forlængelsen af løbetiden for lån i særlig real-kredit pr. 31. marts 1976.

*Udgangsskøn:
10-11 pct. fra 1976
til 1977 og 9 pct.
fra 1977 til 1978*

Med disse forbehold skønnes gennemsnitslønnen på det private arbejdsmarked at stige med 10 à 11 pct. for arbejdere og funktionærer under ét fra 1976 til 1977 og omkring 9 pct. fra 1977 til 1978, jfr. de i tabel III.4 anførte lønsskøn.

Der er ved denne beregning forudsat et „gennemslag“ inden for tidlønsområdet (såvel normal- som minimallønnede) på 50 pct. (for kvinder dog 60 pct.) af de vedtagne tidlønsforhøjelser på 4×70 øre pr. time¹. Hvad de akkordlønnede angår, har der i de statistiske opgørelser over lønstigningens fordeling på komponenter (overenskomstmæssige tillæg, pristalsregulering samt reststigning²) traditionelt været regnet med, at overenskomstafslutningerne affødte tilsvarende tillæg til timefortjenesterne på akkordområdet som på tidlønsområdet, uanset at de ved de generelle overenskomster aftalte stigninger i lønnen pr. time direkte kun vedrører selve tidlønsområdet.

Denne forudsætning er også lagt til grund for de her foretagne beregninger for at opnå sammenlignelighed mellem lønglidningsantagelsen i fremskrivningen og de historiske tal for lønglidningen.

Alternativt måtte man regne med, at de højere tidlønsatser helt eller delvis ville smitte af på akkordområdet som „egentlig“ lønglidning i form af højere akkordsatser m.v., hvortil ville komme den „uegentlige“ lønglidning inden for akkordområdet, der er betinget af øget produktivitet (større produceret mængde pr. time ved uændrede akkordsatser). Lignende tendenser må formentlig forventes inden for områder med akkordafsvansordninger, produktionspræmier og bonus.

Inden for såvel akkord- som tidlønsområdet og såvel for normal- som minimallønnede må det endvidere forventes, at de forhøjelser, der følger af den garanterede mindstebetaling på 29 kr. i timen, vil få en vis afsmitningseffekt (egentlig lønglidning) på lønningerne over denne grænse.

1. Der knytter sig en vis usikkerhed til såvel størrelsen som den tidsmæssige fordeling af gennemslaget. Det er således tænkeligt, at gennemslaget øges over tiden i takt med, at modregningsmulighederne udtømmes.
2. Reststigningen er statistisk set lig med lønglidning, men er i virkeligheden en samlerubrik for mange slags lønstigning incl. stigning som følge af de specielle overenskomstillæg.

Væsentlig omlægning af lønstrukturen

10. Mindstebetalingsordningen og udformningen af de „generelle“ tillæg (de 4×70 øre med ret til modregning i ikke-overenskomstmæssige tillæg) indebærer, at løntillæggene ifølge mæglingsforslaget/overenskomsten i udpræget grad er koncentreret om forbedringer til de lavtlønnede og dermed er udtryk for et forsøg på en væsentlig omlægning af lønstrukturen. Dette må ventes at udløse et vist lønglidningspres. Hvis den tilstræbte omlægning af lønstrukturen skulle realiseres fuldt ud, og de samlede lønstigninger holdes inden for en 6 pct.'s lønramme, ville det forudsætte, at der var indført stop for forhøjelse af akkordsatser af enhver art samt en suspension af det bevægelige lønsystem. Det bevægelige lønsystem (såvel tidlønnede som akkordlønnede) omfatter rundt regnet halvdelen af arbejderne. Blandt de normallønnede inden for LO/DA-området er omkring en tredjedel akkordlønnede. Det er derfor alt i alt kun ca. en tredjedel af LO/DA-området, der har et egentligt „stift“ lønsystem.

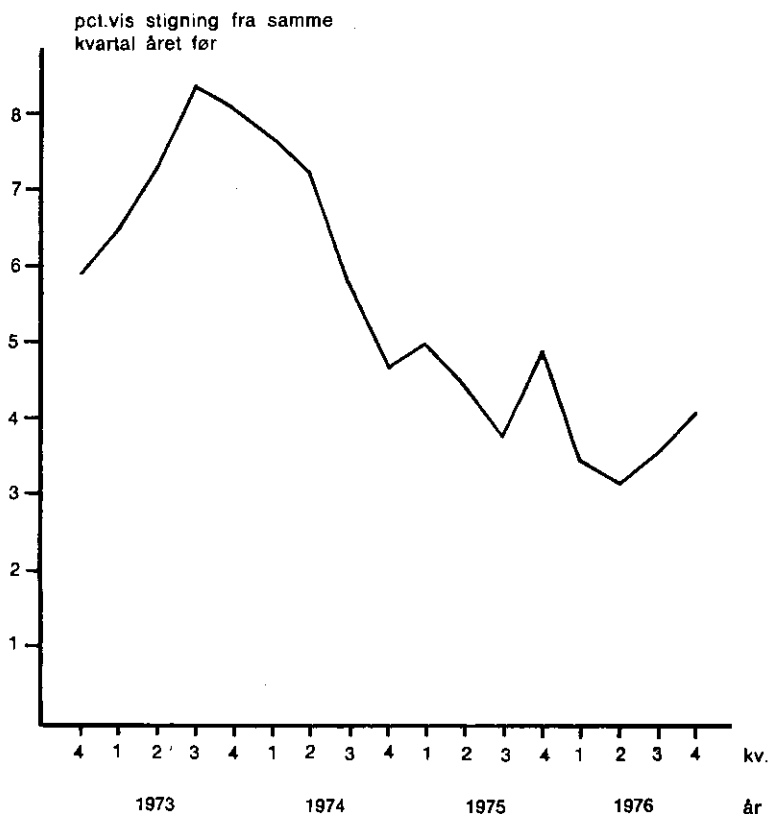
I de senere år er lønglidningstakten faldet fra en årsrate på 8–9 pct. i 1972–73 til et lavpunkt i begyndelsen af 1976 på 3–3½ pct.¹ Derefter er lønglidningen – såvidt det kan bedømmes ud fra den foreliggende statistik – igen taget til, jfr. figur III.1 nedenfor.

Lønglidning

11. Det her foreliggende lønskøn bygger på en forudsætning om en lønglidning på ca. 4 pct. i 1977² og godt 3½ pct. i

1. OECD opgør i „Economic Survey for Denmark, April 1977“ lønglidningen (reststigningen) i løbet af første halvår 1976 til en årsrate på halvanden procent. Dels vedrører dette tal imidlertid som nævnt kun udviklingen i løbet af første halvår 1976, dels er reststigningen traditionelt særlig lav – ofte negativ – i første kvartal. Det sidste har sammenhæng med, at akkordfortjenesterne på grund af overskuds-betalinger mv. er underkastet betydelige variationer fra kvartal til kvartal med særlig store fortjenester i fjerde kvartal og særlig lave fortjenester i første og som regel også tredje kvartal. De halvanden pct. iflg. OECD-rapporten giver følgelig ikke udtryk for den underliggende tendens i lønglidningen på daværende tidspunkt, men er påvirket af sæsonmæssige forhold.
2. Der er grund til at fremhæve, at selv om den samlede lønstigning fra marts 1977 og fremefter var blevet begrænset til 6 pct. pr. år, ville stigningen fra kalenderår 1976 til kalenderår 1977 være blevet godt 9 pct. som følge af den lønudvikling, der fandt sted igennem 1976 (lønstigninger i 1976 „overført i ny regning“ til 1977).

Figur III.1 Lønglidningen for arbejdere 1972-76

Anm.: Lønglidningen er her målt ved reststigningen, dvs. den del af stigningen i den gennemsnitlige timefortjeneste (excl. tillæg), der ikke skyldes overenskomstillæg og pristalsregulering (opgjort som i »Økonomisk Oversigt, december 1976«, Bilagstabel 1). Fjerde kvartal 1976 baseret på udvalgsstatistik. Opgjort som pct. af timefortjeneste excl. tillæg.

1978. Dette skøn indebærer en stort set uændret lønglidningstakt i forhold til perioden 1975-76, jfr. figur III.1¹.

Den svage arbejdskraftefterspørgsel og den fagligt-politiske atmosfære omkring omkostningsudviklingen er naturligvis faktorer, der virker i retning af mindre lønglidning. På den anden side har den fagligt-politiske atmosfære ved flere tidligere lejligheder været indstillet på stor tilbageholdenhed med

1. I Arbejdsgiverforeningens statistik over lønglidningens komponenter er overenskomstbeløbene lidt mindre – og lønglidningen (reststigningen) tilsvarende større – end efter opgørelsen i »Økonomisk Oversigt, december 1976«, der ligger til grund for figur III.1 ovenfor.

længlidningen, uden at det har sat sig særligt tydelige spor i den faktiske længlidning¹. Det har antagelig her også spillet en rolle, at virksomhederne i mange tilfælde synes at anse det for hensigtsmæssigt at fastholde en intern lønstruktur på trods af overenskomstændringerne med den virkning, at lavtlønstillæg m.v. forplanter sig til andre grupper af ansatte.

Endelig hører det med ved vurderingen af den sandsynlige lønstigning, at der i indeværende overenskomstperiode fortsat vil været et ret betydeligt antal arbejdere, der får større dyrtidsportioner end 60 øre pr. time.

Set i lyset af beskæftigelsesudsigterne, overenskomstlovens passus om at undgå en almindelig forhøjelse af lønniveauet som følge af satsforhøjelserne, muligheden for et regeringsindgreb m.v. kan den faktiske lønudvikling blive svagere end her anført. Specielt for 1977 må længlidningen også vurderes i sammenhæng med den historisk set lave produktivitetsstigning, der forudses for dette år. Men ud fra fortidens erfaringer er de skønnede lønstigningsprocenter på det private arbejdsmarked nærmest underkantsskøn.

*Længlidning
Fortsat udjævning
mellem gennem-
snitslønnen for of-
fentligt og privat
ansatte*

12. For offentligt ansatte skønnes de afsluttede overenskomster at medføre en noget lavere lønstigningstakt end på det private arbejdsmarked², jfr. tabel III.4.

Endelig skal det anføres, at der som beregningsmæssig forudsætning for udgangsskønnet i 1979 og 1980 er anvendt en gennemsnitlig lønstigning for det private arbejdsmarked på 9 pct. og en vis fortsat udjævning mellem gennemsnitslønnen for offentligt og privat ansatte, bl.a. i kraft af de ens dyrtidsportioner.

Den til løn- og importprisskønnene m.v. svarende udvikling i forbrugerpriserne er ligeledes anført i tabel III.4. Pris-

1. Der kan i denne forbindelse være grund til at nævne, at helhedsløsningen af 1963 ligeledes forudsatte en væsentlig ændring af lønstrukturen. Selv om arbejdskraftefterspørgslen var afdæmpet til hen på efteråret 1963 (dog ikke i nær den samme grad som nu), og selv om der blev sat meget ind på at holde den således ændrede lønstruktur – bl.a. blev det i en kendelse fra „Overenskomstnævnet af 1939“ fastslået, at lavtlønstillæggene ikke måtte få indflydelse på akkorder og dertil svarende aflønningsformer – lykkedes dette kun i de første måneder af overenskomstlovens gyldighedsperiode.
2. Der er i dette skøn taget hensyn til, at gennemsnitslønnen hæves som følge af stigende gennemsnitsanciennitet, samt til ordningen med halv taktregulering.

Tabel III.4 Løn- og prisudvikling i udgangskønnen

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
	procentvis stigning i forhold til året før					
Timeløn, private byerhverv gennemsnit for arbejdere og funktionærer	17.0	11.5	10 ^{1/2}	9	9	9
Offentligt ansatte	16.0	9.5	8	7	8	8
Prisstigning, privat forbrug markedspriser (incl. afgifter)	9.0	8.8	9 ^{1/2}	6	5 ^{1/2}	5 ^{1/2}
faktorpriser (excl. afgifter)	8.0	8.3	8	6	5 ^{1/2}	5 ^{1/2}

forløbet svarer til to dyrtidsportioner til september 1977 og derefter én pr. halvår; efter dette skøn skulle den statslige ATP-indbetaling af „overskydende“ portioner således blive begrænset til den ene portion fra september 1977.

C. Det økonomiske forløb fra 1976 til 1977

13. Med de forbehold, som er omtalt ovenfor, beskrives ud-
sigterne for de kommende år i de efterfølgende tabeller III.5
– III.7.

*

*1977: Afmatning –
stigende arbejdsløs-
hed, uændret stort
betalingsbalance-
underskud*

Ifølge de foretagne beregninger og skøn vil udviklingen i dansk økonomi i 1977 være præget af en klar afsvækkelse af stigningstakten i næsten alle dele af den indenlandske efterspørgsel.

Det private forbrug, der blev dæmpet ved afgiftsforhøjelserne ifølge august- og februarforligene, ventes således kun at vise en relativt svag opgang, og for boligbyggeriets vedkommende må forudses et ret kraftigt fald¹. Hertil kommer opbremsningen i den offentlige sektors ekspansion.

Som det fremgår af forsyningsbalancen, tabel III.5, vil også udviklingen i de private faste erhvervsinvesteringer såvel som i lagerinvesteringerne bidrage til at afsvække stigningen i den indenlandske efterspørgsel, der alt i alt ventes at stige med knap 1/2 procent. For de faste erhvervsinvesteringer hæn-

1. Jfr. tabel III.3 samt noten til pkt. 8.

ger denne udvikling i nogen grad sammen med aftrapningen af investeringsfradragsordningen¹.

Udover de skærpede ydre vilkår og det omslag i boligbyggeriet, der må ventes fra 1976 til 1977, bidrager den økonomiske politik til afmatningen, specielt når der sammenlignes med perioden med nedsat moms fra oktober 1976 til marts 1976. Den konjunkturdæmpende del af augustforligets økonomisk-politiske indgreb ventes at have klar overvægt i 1977, jfr. det i novemberrapporten foretagne skøn over augustforligets virkninger, og kan ikke ventes fuldt ud at blive opvejet af de i februar vedtagne beskæftigelsesforanstaltninger.

Til trods for de noget forringede afsætningsvilkår på de udenlandske markeder synes der at kunne regnes med en vis forbedring af stillingen på vare- og tjenestebalancen. Dette skyldes dels, at der er regnet med en mængdemæssig vækst i landbrugseksporten i modsætning til det direkte fald, der måtte konstateres i 1976, men navnlig, at vareimporten må forudses at stagnere som reaktion på afdæmpningen af den indenlandske efterspørgsel. Mens den reale stigning i vareimporten i 1976 var ca. 17 procent, skønnes stigningen i indeværende år kun at blive 1-2 procent. Det kan dog ikke afvises, at importstigningen bliver svagere end her forudset. Trods lavere underskud på vare- og tjenestebalancen må der ventes et uforandret stort underskud på betalingsbalancens løbende poster. Dette hænger blandt andet sammen med øgede rentebetaling til udlandet.

Med den forventede svage vækst i den samlede produktion vil det ikke være muligt at undgå en stigning i den samlede ledighed. Stigningen i arbejdsproduktiviteten må ganske vist, som det er normalt i et afmatningsår, ventes at ligge under den gennemsnitlige stigningstakt, som kendt fra 60'erne og begyndelsen af 70'erne. Selv på denne baggrund må ledigheden (på fuldtidsbasis) imidlertid ventes at vokse fra 130.000 ledige i 1976 til godt 150.000 ledige i gennemsnit i 1977.

1. Maskiner og transportmidler, der blev anskaffet i 1976, gav ret til et investeringsfradrag i den skattepligtige indkomst på 20 pct. af anskaffessummen. Investeringsfradraget reducerer ikke afskrivningsgrundlaget, hvorfor investor så at sige - over tiden - kan afskrive 1976-anskaffelserne med 120 pct. Denne ordning blev med augustforliget fortsat i 1977, dog ydes investeringsfradraget kun med 10 pct. Investeringer i bygninger påbegyndt i 1976 gav ret til et fradrag på 10 pct. Denne ordning er imidlertid ikke blevet forlænget.

Tabel III.5 Hovedposter på forsyningsbalancen 1975-77

	Nationalregnskabsstabell		Realstigning		Prisstigning		gnst.	
	1975	1976 1977	1975	1976 1977	1975	1976 1977	1975	1976 1977
	mia. kr.		pct.		pct.			
Privat forbrug	118.9	137.2 151.9	4.7	6.0 1	9.0	8.8 9 1/2	4	8.8 9 1/2
Nyt boligbyggeri	8.6	12.0 10.4	-18.2	31.0 -20	11.3	6.6 8	2	11.3 6.6 8
Private nyinvesteringer	20.3	25.1 27.4	-17.4	16.4 1 1/2	14.8	6.2 7 1/2	-1	14.8 6.2 7 1/2
heraf maskininvesteringer	13.0	16.4 17.6	-14.4	19.9 -1/2	9.9	5.7 7 1/2	-6 1/2	9.9 5.7 7 1/2
bygninginvesteringer	3.1	4.0 4.6	-31.1	21.7 6	11.7	7.4 7	1	11.7 7.4 7
Reparation og vedligeholdelse	16.8	18.5 21.6	5.8	1.6 7	17.4	8.2 9	2	17.4 8.2 9
Off. køb af varer og tjenester	67.4	75.4 82.9	3.6	3.3 1 1/2	14.1	8.5 8	1	14.1 8.5 8
Lager- og besætningsændringer	-3.5	0.8 0.2						
Indenlandsk efterspørgsel	228.5	269.0 294.4	-1.7	8.8 1/2	11.5	8.2 9	2 1/2	11.5 8.2 9
Vareeksport (fob) i alt	51.4	57.4 64.7	-1.8	3.0 5	8.2	8.3 7 1/2	8	8.2 8.3 7 1/2
heraf industrivarer	31.1	35.6 41.5	-5.8	7.9 9	8.5	6.2 4 1/2	10	8.5 6.2 4 1/2
landbrugsvarer og konserves a	14.7	16.0 17.6	-1.2	-2.9 2	14.2	11.9 8	3	14.2 11.9 8
skibe og fly	3.0	2.5 1.8	36.0	-17.7 -29	-3.3	0.0 5	4	-3.3 0.0 5
andre varer	2.6	3.3 3.8	8.4	1.3 5	-10.2	22.6 10	5	-10.2 22.6 10
Tjenesteeksport	20.2	21.5 24.5	-1.0	1.6 5 1/2	6.5	5.0 8	5 1/2	6.5 5.0 8
Samlet efterspørgsel	300.1	347.9 383.6	-1.7	7.3 1 1/2	10.5	8.0 8 1/2	3 1/2	10.5 8.0 8 1/2
Vareimport (cif) i alt	59.8	75.0 82.2	-6.2	17.0 1 1/2	5.2	7.2 8	5 1/2	5.2 7.2 8
Tjenesteimport	11.6	12.1 13.8	3.3	2.0 5 1/2	7.6	2.6 8	4 1/2	7.6 2.6 8
Bruttonationalprodukt b	228.7	260.8 287.6	-0.6	5.0 1 1/2	12.2	8.5 9	3 1/2	12.2 8.5 9
Nettoafgifter b	25.2	31.6 36.9						
Bruttofaktorindkomst	203.5	229.2 250.7						

Anm.: Om den usikkerhed, der er knyttet til tallene, henvises til teksten. Ved sammenvejningen af de procentvise stigninger for de i tabellen anførte enkeltposter er benyttet foregående års vægte og ikke, som i nationalregnskabet, 1955-vægte. Dette medfører, at den procentvise stigning for de sammenvejede poster, som f.eks. bruttonationalproduktet, kan afvige fra de officielle nationalregnskabsstal.

a. Incl. eksportstøtte fra FEOGA.

b. Definitionerne afviger fra Danmarks Statistiks nationalregnskab, hvor FEOGA-eksportstøtten modregnes under posten: Nettoafgifter. I nærværende opstilling er FEOGA-eksportstøtten indregnet i eksportværdien af landbrugsvarer. De her anførte tal for bruttonationalprodukt og nettoafgifter er derfor tilsvarende højere end tallene i det officielle nationalregnskab. Der er derimod overensstemmelse for så vidt angår bruttofaktorindkomsten.

Den forventede lønstigningstakt, bortfaldet af den prisdæmpende godtgørelse og opgangen i importpriserne må ventes at udløse prisstigninger i 1977 på linie med eller lidt over inflationstakten i 1976. Endvidere må det, jfr. beskrivelsen i kapitel II af den internationale løn- og prisudvikling, konstateres, at der næppe i det kommende år er udsigt til nogen forbedring af den danske konkurrenceevne, som vil kunne skabe forudsætninger for en stærkere ekspansion af betalingsbalanceerhvervene.

Tabel III.6 Hovedposter på forsyningsbalancen 1978-80

	Nationalregnskabstal			Realstigning			Prisstigning		
	1978	1979	1980	1978	1979	1980	1978	1979	1980
	mia. kr.			pct.			pct.		
Privat forbrug	167	183	202	3½	4	5	6	5½	5½
Nyt boligbyggeri	11	12	13	3½	2	1½	5	5	5½
Private nyinvesteringer	28	28	31	-3½	-2½	3	5½	5	5
heraf maskininvesteringer	18	18	19	-4½	-3½	2	5½	4½	4½
bygningsinvesteringer	5	5	5	-3½	-4½	5	6	5½	6½
Reparation og vedligeholdelse	23	25	28	-1	1	5½	7½	7	7
Off. køb af varer og tjenester	89	96	104	½	1	1½	6½	7	7
Lager- og besætningsændringer	0	1	1						
Indenlandsk efterspørgsel	318	345	379	2	2½	3½	6	6	6
Vareeksport (fob) i alt	73	83	93	7½	8	8	5	4½	4½
heraf industrivarer	48	55	63	10	10	10	5	4	4
landbrugsvarer og konserves a	19	21	22	3	3	3	5	5	5
Tjenesteeksport	27	31	33	5½	5½	5½	5½	5	5
Samlet efterspørgsel	418	458	505	3	3½	4½	6	5½	5½
Vareimport (cif) i alt	90	98	110	4	5	6½	5	4½	4½
Tjenesteimport	15	17	18	4½	4½	4½	5	5	5
Bruttonationalprodukt b	313	343	377	3	3	4	6	6	6
Nettoafgifter b	40	43	47						
Bruttofaktorindkomst	273	300	330						

Anm.: Om den usikkerhed, der er knyttet til tallene, henvises til teksten. Ved sammenvøjningen af de procentvise stigninger for de i tabellen anførte enkeltposter er benyttet foregående års vægte og ikke, som i nationalregnskabet, 1955-vægte. Dette medfører, at den procentvise stigning for de sammenvejede poster, som f.eks. bruttonationalproduktet, kan afvige fra de officielle nationalregnskabstal.

a. Incl. eksportstøtte fra FEOGA.

b. Definitionerne afviger fra Danmarks Statistiks nationalregnskab, hvor FEOGA-eksportstøtten modregnes under posten: Nettoafgifter. I nærværende opstilling er FEOGA-eksportstøtten indregnet i eksportværdien af landbrugsvarer. De her anførte tal for bruttonationalprodukt og nettoafgifter er derfor tilsvarende højere end tallene i det officielle nationalregnskab. Der er derimod overensstemmelse for så vidt angår bruttofaktorindkomsten.

Tabel III.7 Betalingsbalance og ledighed 1975-80

Nationalregnskabstal	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Handelsbalance incl. eksportstøtte fra FEOGA	-8.4	-17.6	-17.5	-16 ¹ / ₂	-16 ¹ / ₂	-17
			mia. kr.			
Handelsbalance excl. eksportstøtte fra FEOGA	-9.8	-20.0	-20.5	-19 ¹ / ₂	-19 ¹ / ₂	-20
Tjenestebalance	8.6	9.4	10.7	12	13 ¹ / ₂	15
Renter og udbytter, nettoindtægt	-1.9	-2.0	-3.0	-4	-5	-6
Andre overførsler, nettoindtægt	-0.1	0.5	0.5	¹ / ₄	- ¹ / ₄	- ¹ / ₂
Betalingsbalancens løbende poster, nationalregnskabsdefinition ^a	-3.2	-12.1	-12.3	-11 ¹ / ₂	-11 ¹ / ₂	-11 ¹ / ₂
Overgang til officiel saldo ^b	0.3	0.6	0.6	¹ / ₂	¹ / ₂	¹ / ₂
Betalingsbalancens løbende poster (officiel saldo)	-2.9	-11.5	-11.7	-11	-11	-11
Arbejdsløshed ^c			1000 personer			
	126	130	152	161	166	160

Anm.: Om den usikkerhed, der knytter sig til tallene henvises til teksten.

a. Excl. Færøerne og Grønland.

b. Denne post indeholder dels en begrebsmæssig korrektion for ensidige kapitaloverførsler (gaver o.l.), dels en korrektion vedr. Færøerne og Grønland, da den officielle betalingsbalancesaldo opstilles for hele riget.

c. Skøn over registrerede ledige på fuldtidsbasis, jfr. tabel III.8.

D. Beskæftigelsesudvikling og balanceproblem frem til 1980

Udviklingen ifølge den mellemfristede prognose næppe realiserbar

14. Forsøget på at beskrive udviklingen frem til 1980 tager udgangspunkt i det skitserede 1977-forløb. Den udvikling, der herefter må forudses, er af en sådan karakter, at man må betvivle, at den økonomiske politik vil forblive „uændret“. Dette er alligevel opretholdt som en beregningsmæssig forudsætning i kapitel III, hvorimod forskellige økonomisk-politiske alternativer diskuteres i kapitel IV.

15. Med hensyn til ledighedsskønnet ligger der en betydelig usikkerhed i vurderingen af det fremtidige arbejdsudbud – specielt for så vidt angår kvindernes erhvervsfrekvens. Den fremskrivning af den samlede arbejdsstyrke, der fremgår af tabellen, må antagelig snarere karakteriseres som et underkantsskøn, idet der forudsættes konstant erhvervsfrekvens for kvinder under ét fra 1976 og frem. Såfremt de store årgange i 20- og 30-års alderen fastholder en høj erhvervsfrekvens op i årene, vil stigningen i arbejdsstyrken og dermed det registrerede antal ledige være større end anført i tabel III.8.

Den udvikling i arbejdsproduktiviteten i de private byerhverv, der ligger til grund for udgangsskønnet, er ligeledes

Tabel III.8 Arbejdsstyrke, ledighed og betalingsbalanceunderskud m.v. i udgangsskønnet frem til 1980

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
	1000 personer					
Befolkningsprognose, 15-74 årige ^a	3663	3676	3691	3710	3731	3752
Erhvervsfrekvens og deltidskorrektion ^b	.6119	.6154	.6154	.6155	.6156	.6155
Arbejdsstyrke på fuldtidsbasis	2242	2262	2272	2283	2297	2310
Registrerede ledige på fuldtidsbasis ^c	126	130	152	161	166	160
Beskæftigede i alt på fuldtidsbasis	2116	2132	2120	2122	2131	2150
heraf: Lønmodtagere i byerhverv	1154	1157	1143	1142	1145	1159
Offentligt ansatte	507	525	531	535	541	546
Selvstændige m.v. ^d	455	450	446	445	445	445
Produktivitetsstigninger i private byerhverv:	pct. over året før					
Produktion pr. mand ^e	3.9	4.2	2.9	4.1	3.9	4.1
»Balanceproblem«						
Ledighedsskøn, i 1000 pers.	126	130	152	161	166	160
i pct. af arbejdsstyrken	5.6	5.7	6.7	7.1	7.2	6.9
Betalingsbalanceunderskud, mia. kr.	-2.9	-11.5	-11.7	-11	-11	-11

Anm.: Om den usikkerhed der knytter sig til tallene henvises til teksten.

a. Danmarks Statistiks seneste befolkningsprognose, se Stat.Efterretninger A40/76.

b. Erhvervsfrekvenser m.v. er skønnet med udgangspunkt i Danmarks Statistiks beskæftigelsesundersøgelser. Fremskrivningen er foretaget for hhv. mænd og kvinder i aldersklasserne 15-19 år, 20-44 år, 45-64 år og 65-74 år.

c. Registrerede fuldtidsledige og ledige deltidsforsikrede med 1/2 vægt, incl. ikke-forsikrede registreret via arbejdsformidlingen.

d. Beskæftigede i landbruget, selvstændige og medhjælpende hustruer i byerhverv, ikke-registrerede ledige m.v. Delvis residualpost.

e. Da antallet af arbejdstimer pr. år fremover er forudsat uændret vil udviklingen i produktionen pr. arbejdstime og i produktionen pr. mand være sammenfaldende.

angivet i tabel III.8. De skønnede produktivitetsstigninger ligger i overkanten af gennemsnittet for 1960'erne. Dette må ses i lyset af at arbejdskraften koncentrerer på den mest effektive del af produktionsapparatet, samtidig med at en stigning i ledigheden navnlig rammer den svagere og mindre produktive del af arbejdstagerne.

1978-80: Lavere vækst end i 60'erne

16. Set i forhold til 1960-erne forudses for perioden 1978-80 en svagere ekspansionstakt. Forudsætningerne om et uændret antal påbegyndelser af nyt boligbyggeri samt den forudsatte (historisk meget lave) reale vækst i det offentliges efterspørgsel på kun én pct. er i høj grad bestemmende for den langsomme vækst i den indenlandske efterspørgsel. Hertil kommer, at der heller ikke fra de private investeringer kan ventes noget opsving bl.a. på grund af det lave niveau for kapacitetsudnyttelsen og den forventede afsætningsudvikling¹. Med den

1. En lav vækst i investeringerne er selvsagt ikke ensbetydende med at kapitalapparatets udbygning standser. Udbygningstakten afhænger af investeringernes niveau.

forudsatte udvikling i det danske omkostningsniveau og i den internationale økonomi vil dette billede næppe blive ændret ved et kraftigt træk fra de udlandskonkurrerende erhverv.

For så vidt angår inflationstakten er udsigterne dog lysere. For de fleste efterspørgselskomponenter – herunder det private forbrug – må der på lidt længere sigt ventes en prisstigningstakt, der er klart lavere end i de foregående år. Dette skøn hænger dog nært sammen med den nuværende lave udnyttelse af produktionsmidlerne og den langsommere vækst fremover, men kan tillige tages som udtryk for, at dansk økonomi gradvis har absorberet den kraftige forhøjelse af oliepriserne i 1974.

*Balanceproblemet
ikke mindsket frem
til 1980*

Den samlede produktion ventes ikke at ekspandere i en sådan takt, at der med den ventede udvikling i arbejdsaktiviteten vil ske en nedgang i ledigheden. På trods af en større vækst i eksporten end i importen synes betalingsbalanceproblemet fortsat at ville blive betydeligt i 1980. Denne udvikling dækker over en underliggende forbedring i vare- og tjenestebalancen, som imidlertid opvejes af den større rentebyrde fra den voksende udlandsgæld.

E. Skattetryk, forbrugs- og indkomstudvikling i udgangsskønnet frem til 1980

*Skattetryk og for-
brugskvote i ud-
gangsskønnet*

17. Efter den betydelige lempelse af de direkte skatter fra 1974 til 1975 ligger skattetrykket i udgangsskønnet omtrent konstant gennem perioden 1975 til 1977¹. Det ligger i de anvendte beregningsforudsætninger om ændrede regler for regulering af de direkte skatter (lønindeksregulering af personfradrag og skalatrin), at skattetrykket falder lidt fra 1976 og frem. Det faldende skattetryk er medvirkende til den forøgelse af det private forbrug, der forudses for 1978.

År-til-år stigningen i det private forbrug 1976/77 kan dog give et misvisende indtryk af forløbet, idet forbruget målt realt har været faldende i slutningen af 1976 og nu – såvidt det kan bedømmes ud fra den foreliggende statistik – ligger lidt under eller på linje med gennemsnitsniveauet for 1976. Den

1. Jfr. tabel III.9. Denne tabel tager udgangspunkt i de personlige nettoindkomster. Overgangen fra bruttofaktoringkomst til dette begreb er beskrevet i tabellerne III.10 og III.11.

mængdemæssige stigning i det private forbrug på én procent fra 1976 til 1977 dækker således over en væsentligt højere stigningsstakt igennem 1977.

Frem til 1980 ventes forbrugskvoten at ville udvise en svagt faldende tendens, jfr. tabel III.9 nedenfor.

Stigningen i lønkvoten redresseret, nettoindkomsternes andel voksende

18. I tabellerne III.10 – III.12 er givet en oversigt over produktionsresultatets fordeling på indkomstarter – de såkaldte faktorindkomster – samt overgangen fra disse indkomster til de personlige nettoindkomster, således som det er impliceret af udgangsskønnet. Da indkomstfordelingen lige som andre økonomiske strukturer ændrer sig langsomt, er tal for perioden 1970–1980 medtaget i tabellerne.

Med udgangsskønnets løn- og prisforløb vil den ekstraordinært kraftige stigning i lønnens andel af bruttofaktorindkomsten (den summariske lønkvote), der fandt sted under konjunkturedgangen i 1974 og 1975, blive delvis redresseret i de kommende år, jfr. tabel III.10. Tilsvarende vil restindkomsterne (incl. selskabshenlæggelser m.v.) efter fradrag af afskrivninger, reparation og vedligeholdelse, renteudgifter mv. udgøre en stigende andel af de personlige nettoindkomster incl. overførselsindkomster, jfr. tabel III.12.

Tabel III.9 Indkomster, skatter og forbrug 1970–80

Løbende priser	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
	mia. kr.										
Personlige nettoindkomster											
incl. selskabshenlæggelser	103	114	128	145	164	185	209	230	253	278	306
Selskabshenlæggelser	2	2	2	4	3	5	5	3	4	4	4
Direkte skatter m.v. ^a	29	35	40	46	55	56	63	70	76	84	92
Disponibel personlig indkomst	72	77	86	95	106	124	141	157	173	190	210
Heraf anvendt til privat forbrug	71	76	82	94	104	119	137	152	167	183	202
	procentandele										
Forbrugskvote	97.9	98.1	95.2	98.7	98.7	95.6	97.3	97.0	96.4	96.1	96.0
Skattetryk ^b	28.9	31.6	31.6	32.7	34.5	31.0	31.0	30.9	30.6	30.7	30.4

Anm.: Om den usikkerhed, der knytter sig til tallene, henvises til teksten. Tabellens underposter kan på grund af definitionsforskelle ikke umiddelbart sammenlignes med Danmarks Statistiks og Det økonomiske Sekretariats opgørelser.

a. Indkomstskat (indeholdte lønmodtagerskatter, pålignet nettoforetskat for lønmodtagere samt slutskat for restindkomstmodtagere), ejendomsskat, formueskat, særlig indkomstskat m.v.

b. Beregnet som de direkte skatter m.v. i procent af den personlige indkomst (dvs. den personlige disponible indkomst plus direkte skatter).

Kilder: Indtil 1975 nationalregnskabet (Statistiske Efterretninger A36/1976) suppleret med egne beregninger. Fra 1976 og frem bygger tabellen på de bag forsyningsbalancen, jfr. tabel III.5 og tabel III.6 liggende forudsætninger og beregningsresultater.

Tabel III.10 Indkomstudviklingen 1970-1980

Løbende priser	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
	mia. kr.										
Bruttofaktorindkomst	113	124	140	159	182	204	229	251	274	299	330
Heraf lønindkomst	61	68	76	88	105	119	132	143	155	169	186
restindkomst	52	56	64	71	77	85	97	108	119	130	144
Lønkvote ^a	54.0	54.9	54.7	55.4	57.4	58.1	57.5	57.1	56.6	56.6	56.4
Afskrivninger	9	10	12	14	18	20	23	25	28	30	33
Reparation og vedligeholdelse	10	11	12	14	17	21	23	27	28	30	34
Nettofaktorindkomst	94	103	116	131	147	163	183	199	218	239	263
	procentvis stigning fra foregående år										Gnst. 1978-80
Bruttofaktorindkomst	11 ¹ / ₂	10	12 ¹ / ₂	14	14 ¹ / ₂	11 ¹ / ₂	12 ¹ / ₂	9 ¹ / ₂			9 ¹ / ₂
Heraf lønindkomst	14 ¹ / ₂	12	12	15 ¹ / ₂	19	13	11 ¹ / ₂	9			9
restindkomst	8	8	13	12 ¹ / ₂	9 ¹ / ₂	10	14 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂			10

Anm.: Om den usikkerhed, der knytter sig til tallene, henvises til teksten.

a. Lønindkomsten i procent af bruttofaktorindkomsten.

Kilder: Indtil 1975 nationalregnskabet (Statistiske Efterretninger A36/1976) suppleret med egne beregninger. Fra 1976 og frem bygger tabellen på de bag forsyningsbalancen, jfr. tabel III.5 og tabel III.6, liggende forudsætninger og beregningsresultater.

Tabel III.11 Overgang fra nettofaktorindkomst til personlige indkomster

Løbende priser	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
	mia. kr.										
Nettofaktorindkomst	94	103	116	131	147	163	183	199	218	239	263
÷ Nettorenteudgifter til det offentlige og udlandet	0	1	1	1	2	3	2	1	1	2	2
÷ Diverse bidrag ^a	4	4	4	6	6	6	8	8	8	7	8
+ Transfereringer incl. arbejdsløshedssunderstøtt.	13	16	17	21	25	31	36	40	44	48	53
Pers. nettoindkomster incl. selskabshenlæggelser	103	114	128	145	164	185	209	230	253	278	306

Anm.: Om den usikkerhed, der knytter sig til tallene, henvises til teksten.

a. Diverse bidrag omfatter arbejdsgiverbidrag til social sikring, nettooverskud i offentlige virksomheder, selskabsskatter samt nationalbankoverskud m.v.

Kilder: Indtil 1975 nationalregnskabet (Statistiske Efterretninger A36/1976) suppleret med egne beregninger. Fra 1976 og frem bygger tabellen på de bag forsyningsbalancen, jfr. tabel III.5 og tabel III.6, liggende forudsætninger og beregningsresultater.

Ingen direkte forbindelse mellem restindkomstandel og afkastningsgrad

19. Heraf kan der dog ikke direkte udledes noget om virksomhedernes afkastningsgrad. De her anvendte mål for fordelingen er for det første yderst summariske, men kan desuden være påvirket af en lang række andre forhold end æn-

Tabel III.12 Fordelingen af den personlige nettoindkomst 1970-80

Løbende priser	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
	mia. kr.										
Personlige nettoindkomster											
incl. selskabshenlæggelser	103	114	128	145	164	185	209	230	253	278	306
Heraf: Lønindkomster	61	68	76	88	105	119	132	143	155	169	186
Transfereringer	13	15	16	20	23	26	30	32	35	38	42
Arbejdsløshedsunderst.	0	1	1	1	2	5	6	8	9	10	11
Nettorestindkomster incl. selskabshenlæggelser	29	30	35	36	34	35	41	47	54	61	67
	procent										
Restindkomsternes andel af de personlige nettoindkomster	27.9	26.5	26.5	25.2	21.0	19.1	19.9	20.3	21.3	21.7	22.0
	procentvis stigning fra foregående år										Gnst. 1978-80
Personlige nettoindkomster											
incl. selskabshenlæggelser	12	10 ¹ / ₂	13	13	13	13	13	10 ¹ / ₂		10	
Heraf: Lønindkomster	14 ¹ / ₂	12	12	15 ¹ / ₂	19	13	11 ¹ / ₂	9		9	
Transfereringer	20 ¹ / ₂	13	16 ¹ / ₂	13	15 ¹ / ₂	16	13	9 ¹ / ₂		8 ¹ / ₂	
Nettorestindkomster incl. selskabshenlæggelser	4 ¹ / ₂	5	12 ¹ / ₂	7 ¹ / ₂	-5 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	17 ¹ / ₂	13		13	

Anm.: Om den usikkerhed, der knytter sig til tallene, henvises til teksten.

Kilder: Indtil 1975 nationalregnskabet (Statistiske Efterretninger A36/1976) suppleret med egne beregninger. Fra 1976 og frem bygger tabellen på de bag forsyningsbalancen, jfr. tabel III.5 og tabel III.6 liggende forudsætninger og beregningsresultater.

dringer i afkastningsgraden¹. En væsentlig lavere lønstigningstakt end den her forudsatte ville dog vise sig i form af et kraftigere fald i lønkvoten, således som det også var tilfældet i novemberrapportens udgangsskøn.

... ej heller mellem indkomstarter og indkomstmodtagere

Endvidere er det ikke muligt direkte at slutte fra indkomstarter til indkomstmodtagere. Den personlige indkomstfordeling går i ret stor udstrækning på tværs af den funktionelle indkomstfordeling, idet den personlige indkomst typisk er sammensat af flere indkomstarter. Specielt bør det fremhæves, at en del af restindkomsterne tilfalder lønmodtagere, f.eks. i form af renteindtægter og beregnet lejeværdi af egen bolig mv., ligesom en del af transfereringerne – børnetilskud, bolig-sikring, dagpenge m.v. – spreder sig ud på lønmodtagere og restindkomstmodtagere. Der kan derfor ikke umiddelbart knyttes nogle personkredse til den opdeling af de personlige nettoindkomster på lønindkomster, transfereringer og restindkomster, der er sammenfattet i tabel III.12.

1. Således er en af de væsentlige årsager til den hidtidige tendens til stigning i lønkvoten den offentlige sektors voksende andel af den samlede økonomi, idet lønindholdet i offentlig produktion som hovedregel har været større end i den private sektors aktivitet.

IV

Overvejelser omkring den økonomiske politik

*Udsigterne
mere dystre end
på noget tidligere
tidspunkt i de
sidste årtier*

1. De økonomiske udsigter, som aftegner sig ifølge de i kapitel III anførte udgangsskøn, er mere dystre end på noget tidligere tidspunkt siden 2. verdenskrig. Som diskuteret i det følgende må man tilmed nære stærk tvivl om, hvorvidt det forløb, frem til 1980, som fremgår af udgangsskønnene, overhovedet lader sig realisere, idet dette forudsætter, at der i de kommende år – udover de finansieringskrav som melder sig i forbindelse med afdrag på den bestående udlandsgæld – kan skabes finansieringsmuligheder for et underskud i det løbende mellemværende med udlandet af samme størrelsesorden som det usædvanligt store underskud i 1976.

Hvis det – også i lyset af, at en løsning af balanceproblemet i dansk økonomi ikke er bragt nærmere – anses for udelukket, at man kan finansiere sådanne underskud, hvilket bl.a. må bero på en politisk risikoafvejning, vil det ved uændret valutakurspolitik m.v. blive nødvendigt med en yderligere stramning af den generelle økonomiske politik. Dette vil ikke kunne undgå at føre til yderligere stigning i den i forvejen uacceptabelt høje ledighed.

Forudsættes det som et regneeksempel, at betalingsbalanceunderskuddet i 1980 skal være nedbragt med 5 mia. kr. fra udgangsskønnets underskud på godt 10 mia. kr. til godt 5 mia. kr., og at den hertil nødvendige stramning i årene frem til 1980 fordeles forholdsmæssigt på både det offentlige realforbrug og det private forbrug, medens udgangsskønnenes øvrige forudsætninger fastholdes uændret som i kapitel III, vil dette ifølge beregningerne give sig det udslag, at ledigheden øges med omkring 50.000 mand til omkring 210.000 mand i 1980 mod som nævnt ovenfor omkring 160.000 ifølge udgangsskønnet.

Det private og offentlige forbrug vil i 1980 efter denne beregning være ca. 6 pct. lavere end i udgangsskønnet.

*Det kunne
være anderledes*

2. Særlig nedslående og paradoksalt er det, at det i princippet skulle være muligt at opnå en betalingsbalanceforbedring ved i stedet at øge produktion og beskæftigelse og lade merproduktionen komme betalingsbalancen til gode¹.

De efterfølgende kommentarer og overvejelser omkring de økonomiske fremtidsperspektiver i Danmark må derfor læses med det afgørende forbehold in mente, at perspektiverne ville stille sig væsentligt anderledes, hvis det kunne forudsættes, at det var muligt at opnå en betydelig forbedring af Danmarks konkurrenceevne over for udlandet. Dette synes imidlertid at støde på nærmest uoverstigelige hindringer i praksis².

I samme retning ville det naturligvis virke, hvis der blev ført en mindre tilbageholdende økonomisk politik i udlandet. Det synes imidlertid, jfr. kapitel II, at være en kendsgerning, som dansk økonomi må indrette sig efter, at de toneangivende landes økonomier nu har stabiliseret sig omkring det nye og lavere beskæftigelsesniveau, som nu er rådende. Der må derfor også for en årrække regnes med vanskelige afsætningsforhold på de internationale markeder.

3. Med de betalingsbalanceperspektiver, der ligger i udgangsskønnene, er dansk økonomi kommet nærmere til det punkt, hvor der udefra kan blive stillet krav om en forstærket efterspørgselsopbremsning som betingelse for offentlig långivning til Danmark³.

Det ligger ikke i denne vurdering, at det ikke skulle være muligt at finansiere indeværende eller for den sags skyld

1. Det kunne måske indvendes, at enhver løsning af betalingsbalanceproblemet ville øge arbejdsløsheden i udlandet, omend naturligvis kun i forsvindende målestok. Gennem sit nærmest permanente betalingsunderskud har Danmark dog ydet en efter dansk økonomisk formåen rigelig skærv til at holde aktiviteten i udlandet oppe.
2. De „lette“ løsninger, gående ud på produktfornyelser etc. („nicheprodukter“ i stedet for standardprodukter) er karakteriserede ved, at produktfornyelse meget vanskeligt kan tænkes at blive et instrument i økonomisk politik. Specielt ikke i en politik på kort eller kun mellem-langt sigt.
3. Som bekendt er England og Italien blevet stillet over for sådanne krav. England havde i 1976 et betalingsbalanceunderskud der omregnet til danske kroner var på knap 17 milliarder. For 1977 forventes stort set balance. Det presserende lånebehov, som England har haft, hænger dog sammen med, at pundet endnu i nogen grad er en reservevaluta.

næste års betalingsbalanceunderskud. Som diskuteret i april-rapporten 1976 kan der ikke angives noget bestemt beløb, som det er muligt at låne, hvorefter kreditværdigheden er udtømt. Derimod kan der blive tale om, at Danmark for at opnå fornøden lånefinansiering kan blive nødt til at acceptere en gradvis forringelse af lånevilkårene i takt med forøgelsen af lånemassen. I hvert fald for visse betydende lånetyper gælder det samtidig, at når man er nået op på at skulle betale en vis overrente i forhold til førsteklaseskunder, anses lånet af långiver for så lidet attraktivt, at der er tendens til at de pågældende lande end ikke gennem betaling af meget høje overrenter kan opnå yderligere lån. I stedet glider de helt ud som lånekunder. Dette er på indeværende tidspunkt ikke tilfældet for Danmarks vedkommende, men det er vanskeligt helt at afvise, at Danmark kunne komme i en sådan situation, hvis betalingsbalanceunderskuddet holder sig for måske tredje tiår i træk.

*Ny tendens i
international
långivning?*

En mulig ny tendens i international långivning er, at det i fremtiden kan tænkes at blive gjort til et vilkår for opnåelse af lån på de private penge- og kapitalmarkeder, at låntagerlandene i højere grad gør brug af deres lånemuligheder i Den internationale Valutafond ved at trække på fonden.

Efter fondens normale praksis er der knyttet visse økonomisk-politiske betingelser til udnyttelse af den del af trækningsrettighederne, der ligger ud over den såkaldte „guld-tranche“¹. Disse betingelser vil typisk vedrøre omfanget af den indenlandske kreditgivning og den offentlige sektors finansieringsbehov, men kan principielt også omfatte f.eks. valutakurspolitikken (krav om realistisk valutakursansættelse, så overvurdering undgås). I forbindelse med Italiens udnyttelse af trækningsrettighederne har bl.a. også udformningen af den automatiske dyrtidsregulering af lønningerne været inddraget i forhandlingerne, uden at det dog er resulteret i større ændringer i dyrtidsreguleringen.

Når det kan tænkes, at øget brug af trækningsrettighederne i IMF kan blive et mere eller mindre almindeligt vilkår for

1. Ved siden af „guld-tranchen“ omfatter trækningsrettighederne 4 yderligere trancher, hver svarende til 25 pct. – for tiden dog udvidet til 36,25 pct. – af medlemslandets kvote i fonden. Opdelingen i trancher tjener bl.a. det formål, at der kan knyttes skærpede betingelser til lånene, jo mere der i forvejen er trukket.

lån på de private, internationale penge- og kapitalmarkeder, hænger det sammen med, at en aftale med IMF om den økonomiske politik så at sige tjener som en slags certifikat for „god opførsel“. Der synes at være tendens til en udvikling, hvorefter de svage lande kan blive nødt til at trække på IMF (ud over den automatiske trækningsrettighed, til hvilken der ikke er knyttet betingelser), helt enkelt for at forbedre deres kreditmuligheder på de private lånemarkeder. På den anden side kan selv et beskedent træk på IMF blive basis for ydelse af meget betydelige private kreditter.

Konsekvensen af udvidet låntagning vil i tilfælde af en sådan udvikling ikke så meget være større overrenter m.v., men i højere grad være at man må underkaste sig betingelser med hensyn til den økonomiske politik.

*Betydningen
af slange-
samarbejdet*

Deltagelsen i slangesamarbejdet har for Danmark betydet, at der fra tysk side i tilfælde af valutakriser har været stillet ubegrænsede, men kortvarige valutakreditter til rådighed. Internt i Vesttyskland er slangearrangementet imidlertid ofte blevet kritiseret, især fordi den automatiske støtte til udsatte valutaer i samarbejdet skaber komplikationer for den pengepolitik, der er enighed om at tilstræbe i Vesttyskland. Derudover har bl.a. også det synspunkt været anført, at det måske ville være mere „disciplinerende“ for andre lande, hvis deres valuta eventuelt flød alene. På denne baggrund er der lejlighedsvis i Vesttyskland fremført forslag om, at Vesttyskland burde udtræde af slangen. I en sådan situation ville det formentlig næppe være muligt for Danmark at undgå et kraftigt dyk i kronen. En isoleret flydning af mere end kort varighed synes i øvrigt ikke at kunne komme på tale for så lille et valutaområde som Danmark, når der samtidig er tale om relativt frie kapitalbevægelser til og fra udlandet. I givet fald måtte man formentlig gå ud fra, at de nordiske lande fortsat ville søge at udgøre en fælles valutablok, som eventuelt igen blev knyttet til dollaren.

*Valutakurs-
problemer: Kraftig
éngangs-
devaluering?*

4. Det er en naturlig konsekvens ikke blot af det lige anførte, men i det hele af en årrækkes økonomiske udvikling i Danmark – herunder de for det meste fejlslagne indkomstpoltiske forhåbninger – at der nu tales mere åbent om en devaluering som middel til at komme bort fra kronens utvivlsomme overvurdering.

Det gælder imidlertid stadig – som argumenteret i tidligere redegørelser – at der er en betydelig risiko for, at en politik, der indebærer en kraftig engangsdevaluering, kan slå fejl og tilmed kan vise sig at være en „anti-løsning“.

Efter overenskomstloven af 15. april 1977 er antallet af dyrtidsportioner, der kan komme til udbetaling og som umiddelbart indgår i omkostningsniveauet, ganske vist begrænset til én portion pr. halvår. Dette skulle i den aktuelle situation udelukke, at der sættes en inflationsspiral i gang via dyrtidsreguleringen, såfremt der foretages en devaluering. Det er derimod uafklaret, hvad der skal ske med „ATP-dyrtidsportionerne“ efter overenskomstlovens udløb.

Hertil kommer, at der utvivlsomt er grund til at regne med risiko for, at en inflationsspiral kan blive at i gang gennem bestræbelser for kompensation i de udbetalte lønninger på anden måde end gennem pristalsreguleringen for de relativt betydelige prisstigninger, som ville være det uundgåelige – og delvist tilsigtede – resultat af en kraftig éngangsdevaluering. Også den nuværende svage indkomspolitik kunne derfor komme ud for en sprængning, således at slutresultatet – trods de af overenskomstloven følgende begrænsninger i dyrtidsreguleringen – blev øget inflationstakt, eventuelt endende i gentagne serier af devalueringer.

*Pengeløn
contra realløn:
Graden af
pengeillusion*

Forestiller man sig en vellykket devalueringspolitik gennemført vil den have nogenlunde samme fordelingsmæssige virkninger som en afdæmpet lønstigningstakt – dog med den afgørende forskel, at en devaluering vil give anledning til øgede debitorgevinster og kreditortab, jfr. i øvrigt kapitel V. I de fordelingsmæssige virkninger indgår i begge tilfælde en formindsket reallønstigning eller – afhængig af foranstaltningernes styrke – et direkte reallønsfald for de i forvejen beskæftigede¹. Hvis det ved en devaluering skal være muligt at opnå det, man åbenbart ikke kan opnå ad anden vej, nemlig en forbedret konkurrenceevne, må det strengt taget forudsætte, at lønmodtagerne interesserede sig mere for deres pengeløn end for deres realløn. Dette er næppe nogen holdbar betragtning, specielt ikke ved store udsving i reallønnen.

1. Der er her tale om de umiddelbare virkninger på lønnens købekraft. Eventuelle ændringer i skattebyrden må nødvendigvis også inddrages i en helhedsvurdering, jfr. det umiddelbart følgende.

Situationen med direkte fald i reallønnen for de i forvejen beskæftigede vil indtræde, hvis der gennemføres en kraftig éngangsdevaluering og det samtidig lykkes at begrænse devalueringens inflatoriske følgevirkninger kraftigt. Dette vil igen reducere forbrugsmulighederne for de i forvejen beskæftigede lønmodtagere – formentlig så kraftigt, at det på kortere sigt kunne give anledning til øget arbejdsløshed.

Noget andet er så, at faldet i reallønnen i begge tilfælde vil kunne mildnes af en finanspolitisk lempelse. I den nuværende situation med stor arbejdsløshed er der ikke – som i årene op til krisen – foreløbig noget behov for at skabe plads til den udvidelse af betalingsbalanceerhvervenes produktion og produktionsapparat som indkomstpoltikken eller devalueringen har til formål at fremkalde. En vis skattemæssig kompensation for reallønsfaldet vil derfor ikke modvirke en langsigtet løsning af balanceproblemerne.

På kort sigt kan betalingsbalancen blive forværret som følge af en devaluering

Den umiddelbare følge af en devaluering vil være en forringelse af bytteforholdet i udenrigshandelen, idet en række eksportpriser må ventes nedsat, regnet i udenlandsk valuta, medens importpriserne vil være uforandrede¹. Da den tilsigtede forøgelse af eksportmængderne først vil blive realiseret gradvist, og da der næppe umiddelbart kan ventes nogen stærk reduktion i importmængderne som følge af devalueringen, må det påregnes, at virkningen på betalingsbalancen bliver negativ i det første års tid eller måske det første par år efter devalueringen.

Samtidig devaluering af „den grønne krone“

Samtidig med en devaluering må også den såkaldte »grønne krone«² ventes devalueret og med samme procent. Virkningen heraf vil være, at producentpriserne på landbrugsvarer i henhold til EF's landbrugsordninger, regnet i kroner, stiger med devalueringensprocenten. EF's andre medlemslande har ganske vist normalt ikke ladet deres „grønne valutaer“²

1. Dette betyder, at eksportpriserne regnet i danske kroner stiger med mindre end devalueringensprocenten, medens devalueringen umiddelbart slår fuldt igennem på importpriserne, regnet i kroner.
2. Herved forstås de omregningsfaktorer der anvendes ved omregning af de aftalte priser fra europæiske regningsenheder til national valuta. I konsekvens af den afvigende kursudvikling for de grønne valutaer er det fælles landbrugsmarked i EF blevet opdelt i et antal priszoner, der er holdt adskilt ved monetære udligningsafgifter og -tilskud ved handel over landegrænserne.

følge bevægelserne i de almindelige valutakurser. I Danmark er der derimod foretaget parallelle justeringer af den grønne krone, når kronkursen er blevet justeret. Da størstedelen af den danske landbrugsproduktion eksporteres, og da monetære udligningsafgifter (til EF's fælles landbrugsfond) begrænser eksportprovenuet, kan det ikke være en dansk interesse at følge andre landes praksis ved at undlade at lade en kronedevaluering følge op af en tilsvarende devaluering af den grønne krone.

*Devaluering
og udlandsgæld:
Statusforrin-
gelse?*

Det skal endelig nævnes, at en devaluering bogholderimæssigt betyder en statusforringelse for virksomheder, der netto har udlandsgæld, hvilket er tilfældet i stor udstrækning, idet den danske politik til finansiering af betalingsbalanceunderskuddet som bekendt netop for en stor del er gået ud på at få virksomhederne til at låne i udlandet. Der er dog blevet tilagt dette argument mod en devaluering større vægt end det egentlig kan bære, idet man glemmer, at devalueringen – hvis den lykkes – betyder en forbedring af virksomhedsindtjeningen i betalingsbalanceerhvervene. Den kapitaliserede værdi af denne rentabilitetsforbedring for virksomheder i betalingsbalanceerhvervene må, hvis devalueringen ikke fuldt ud modsvares af øget inflation, antages at være større end kroneopskrivningen af udlandsgælden. Nettovirkningen bliver følgelig i disse tilfælde en forbedring af virksomhedernes situation, selv om dette ikke viser sig ved traditionelle bogholderimæssige statusopgørelser.

For virksomheder, hvis priser ikke er bestemt ved international konkurrence, men som alligevel har lån i udlandet (aftalt i udenlandsk valuta), kan forholdene naturligvis stille sig anderledes.

5. En stor devaluering vil som nævnt meget let indebære en stor og nærliggende risiko for at udløse en øget inflation og intet andet.

*Kursjusteringer
i slangen*

På den anden side må det også ligge på det rene, at uden udsigt til at komme ned på tysk lønstigningstakt er det på længere sigt kun muligt for Danmark at forblive i „slangen“, hvis der med visse mellemrum gennemføres tilpasninger af kronens placering i slangen, således som det er sket i oktober 1976 og april 1977. Uden sådanne justeringer vil de danske

økonomiske problemer successivt blive skærpet såvel i forhold til Vesttyskland og andre slangesamarbejdspartnere med et større eller mindre „stabilitetsforspring“ som i forhold til en række af de lande over for hvilke slangevalutaerne flyder op ad, og hvoraf mange ligeledes har et stabilitetsforspring i forhold til Danmark eller har gennemført valutakursforskydninger, som går videre end svarende til forskelle i inflationstakt m.v.

*Justering
contra egentlig
devaluering*

Når der i denne forbindelse er grund til at tale om justeringer snarere end om devaluering, skyldes det, at virkningen af denne type af tilpasning i vidt omfang kun er at forhindre, at kronen – trods den manglende omkostningsmæssige basis herfor – i gennemsnit bliver revalueret over for omverdenen i kraft af dens nære tilknytning til én af verdens stærkeste valutaer¹. Medens de nævnte tilpasninger naturligvis har betydet devaluering i forhold til DM og andre „faste“ slangevalutaer, har de i forhold til omverdenen som helhed stort set kun betydet en tilbageføring til tidligere valutakursrelationer: en kompensering eller justering for „ufrivillig revaluering“ som følge af DM's opadgående kursbevægelse.

*„Krybende
devaluering“?*

6. I fremregningerne ovenfor i kapitel III er man gået ud fra, at der vil blive foretaget sådanne justeringer som her nævnt, indebærende at konkurrenceevnen som målt ved omkostningsrelationerne stort set bliver holdt uforandret (fortsat overvurdering af kronen). Eftersom der øjeblikkeligt kun er ringe chancer for at opnå en forbedring af konkurrenceevnen ad indkomstpolitisk vej i de nærmeste år, kunne man imidlertid alternativt tænke sig en gradvis, videregående valutakurstilpasning, således at der efterhånden ad denne vej skete en retablering af konkurrenceevnen (afvikling af overvurderingen).

Når der kan være en vis grund til at tro, at en sådan politik med små og hyppige valutakurstilpasninger vil have bedre muligheder for at lykkes end en kraftig éngangsdevaluering, skyldes det, at der her ikke ville blive tale om et brat fald i reallønnen, men snarere om at holde en konstant

1. En sådan fortsat kroneopskrivning ville på mange måder være en gentagelse af hændelsesforløbet i midten af 1920'erne, hvor der skete en pariføring af kronen, som ikke havde dækning i omkostningsforholdene, og som derfor skabte forstærket krise.

realløn, respektive formindskede reallønsstigninger igennem en vis periode.

Nødvendigt at skabe tillid

En „glidende“ valutakurstilpasning kan tænkes vanskeliggjort derigennem, at der kunne gå spekulation i de fremtidige kursændringer, således at der mod hensigten indtrådte en udvikling, svarende til en stor éngangsdevaluering. Det er derfor – også for at undgå en yderligere stigning i det danske renteniveau – nødvendigt, at der skabes tillid til, at den langsomme devaluering ikke udvikler sig til en hurtig devaluering. Ved den nuværende forskel mellem det danske og det internationale renteniveau vil det fortsat være fordelagtigt at låne i udlandet selv med udsigt til en vis devaluering. Men opstår der mistillid til, at valutakursændringerne kan holdes inden for snævre rammer, skal der et langt højere renteniveau – og strammere pengepolitik i øvrigt – til for at undgå omfattende valutatab.

En anden vanskelighed kan ligge i, at prisvirkningerne kan tænkes at blive indkalkuleret på forhånd af virksomhederne ved deres prisberegninger og af lønmodtagerne i deres lønkrav, hvorved systemet vil virke inflationsdrivende.

Som en helt afgørende forudsætning for en glidende devaluering må endelig nævnes, at Danmarks samarbejdsparter i det internationale valutasamarbejde vil være villige til at støtte den gennem hele forløbet¹.

Sammenfattende skal anføres, at der således er mange forudsætninger, der skal være opfyldt, for at en glidende devaluering kan lykkes. Særlig vigtigt er det, at der er tillid til, at den samlede devaluering pr. år vil blive holdt inden for snævre rammer. Det er indlysende, at der ville være større tiltro til holdbarheden af en konkurrenceevneforbedring og til fremtiden i det hele taget, hvis den kom i stand gennem en relativ afdæmpning i pengeindkomsterne, end hvis den er et produkt af en kombination af inflation og devaluering. Kan det første ikke lade sig gøre, rykker det andet imidlertid ind som en mulighed, der i det mindste bør diskuteres, men hvor lønreaktionerne vil være helt afgørende ved bedømmelsen af hensigtsmæssigheden.

1. I denne forbindelse kan der være grund til at nævne, at Danmarks lånemuligheder i udlandet kunne tænkes at blive bedre, hvis man kunne se en ende på betalingsbalanceunderskuddet, selv hvis dette skulle ske ved devalueringer.

Selektive foranstaltninger

7. En realiseret indkomstpolitik eller en vellykket valutakurstilpasning påvirker eksportproduktionen og den importkonkurrerende produktion generelt ved at ændre forholdet mellem det indenlandske og det udenlandske omkostningsniveau. Anses det for urealistisk inden for en overskuelig årrække at få foretaget sådanne ændringer i omkostningsrelationerne, at der kan ske en genopretning af betalingsbalancen, synes det – da alternativet let bliver en endnu mere omfattende arbejdsløshed end nu – nærliggende at overveje selektive foranstaltninger, der kan stimulere produktionen i betalingsbalanceerhvervene.

Kapitalmarkedsstyring?

Den allerede førte pengepolitik indeholder elementer, der begunstiger betalingsbalanceerhvervene. Dette gælder således helt oplagt rentetilskudsordningerne til skibsbygning og landbrugsbyggeri, der bringer den effektive rente langt ned under det normale. Men også de private pengeinstitutters administration af udlånsrestriktionerne indrettes principielt således, at betalingsbalanceerhvervene får en fortrinsstilling.

Betydningen for betalingsbalancen af den eksisterende selektive kreditpolitik må imidlertid antages at være ret beskedden. Ved mere systematisk og kraftigt at gøre det billigt at anvende kapital inden for betalingsbalanceerhvervene vil man utvivlsomt kunne opnå mere ad denne vej¹. Om man vil udstrække en sådan „kapitalmarkedsstyring“ til også at omfatte en egentlig stramning af lånevilkårene og lånemulighederne inden for bestemte hjemmemarkeds erhverv, vil naturligvis afhænge af, om der forekommer at være et behov for at begrænse den samlede investeringsaktivitet.

Derimod er det næppe særlig hensigtsmæssigt at vanskeliggøre låneoptagelse til hjemmemarkedsaktiviteter med det formål så at sige at afskrække den risikovillige kapital fra at søge over i hjemmemarkedsområder, hvor indtjeningen af forskellige årsager er særlig høj (f.eks. opkøb af ejendomme med henblik på udstykning til ejerlejligheder). Virkningerne af en begrænsning af lånemulighederne på disse områder vil let kunne blive de modsatte af det tilsigtede, nemlig øget afkast til risikovillig kapital, der søger over i disse aktiviteter. Vil

1. En direkte stimulering af kapitalanvendelsen inden for betalingsbalanceerhvervene kan naturligvis også tænkes at ske ved en selektiv skatpolitik.

man mindske konkurrencen fra disse områder, må man i stedet mindske indtjeningen ved de nævnte aktiviteter.

*Tilskud til
arbejdskraft-
anvendelse*

Subsidiering af kapitalanvendelsen i betalingsbalanceerhvervene i et omfang, der svarer til mér-renten i Danmark, kan siges at være et logisk modstykke til, at renten må holdes højere i Danmark for at finansiere betalingsbalanceunderskuddet. En subsidiering, der gik derudover, ville derimod i den nuværende arbejdsløshedssituation være noget selvmodsigende. Det forekommer langt mere hensigtsmæssigt at give tilskud til anvendelsen af arbejdskraft.

Den periodiske offentlige betaling af erhvervenes dyrtidsportioner er naturligvis en art tilskud til anvendelse af arbejdskraft, ydet generelt til alle erhverv. Skal selektive beskæftigelsestilskud have stor effekt, må de ikke blot være af betydeligt omfang. Det er tillige væsentligt, at de ikke kun er midlertidige, men at der er sikkerhed for, at de består indtil der er sket en generel forbedring af omkostningsrelationerne.

Beskæftigelsestilskud kan i øvrigt tænkes gjort selektive, ikke kun således, at de forbeholdes betalingsbalanceerhvervene, men også således at de kun ydes til forøgelse af beskæftigelsen inden for disse erhverv¹. Selvom udbygningen af de udlandskonkurrerende erhverv i et vist omfang må antages at afhænge af den samlede indtjening, og ikke kun af indtjeningen ved udvidelser, må omfordelingsvirkningen til fordel for profitindkomsterne ved sådanne tilskud til udvidelser tendere mod at blive mindre end ved tilskud til den samlede beskæftigelse inden for betalingsbalanceerhvervene.

Det bør tilføjes, at selektive tilskud til den marginale beskæftigelse, der ikke er alt for snævert begrænset til betalingsbalanceerhvervene, næppe vil komme særligt voldsomt i konflikt med de internationale forpligtelser, jfr. at der allerede findes tilskud af denne art f.eks. i Tyskland.

*Import-
begrænsning?*

I stedet for at stimulere ressourceanvendelsen inden for betalingsbalanceerhvervene kunne man forestille sig, at man lagde hindringer i vejen for importen. Selektive forbrugsafgifter – herunder en differentieret moms – vendt mod importen har

1. Tilskuddene kunne f.eks. også tænkes ydet til den del af beskæftigelsen, der ligger ud over en bestemt brøkdel af beskæftigelsen i en vis basisperiode.

den fordel frem for de traditionelle instrumenter i så henseende, nemlig told og importrestriktioner, at de ikke så direkte strider mod forpligtelserne i henhold til de internationale samarbejdsstraktater m.v.¹. Det bør i øvrigt understreges, at en strikte overholdelse af de internationale forpligtelser vil sætte meget snævre grænser for hvor langt man i det hele taget kan gå med selektive foranstaltninger.

Ikke omkostningsfrit

Selv uden hensyntagen til de internationale forpligtelser er selektive indgreb ikke uden problemer. Navnlig på længere sigt vil de selektive foranstaltninger indebære en nærliggende risiko for at produktivitetsstigningstakten reduceres.

Hertil kommer at de selektive foranstaltninger naturligvis er forbundet med omkostninger. Samtidig vil en række af de foran drøftede foranstaltninger implicere, at indkomstfordelingen forskydes til gunst for virksomhederne i betalingsbalanceerhvervene.

Alt i alt vil en løsning af betalingsbalanceproblemerne ved hjælp af selektive foranstaltninger derfor let kunne blive mindst lige så „dyr“ for de allerede beskæftigede lønmodtagere som en afdæmpning af lønstigningstakten eller en devalueringspolitik, der ikke modsvares af øget inflation.

Kun hvis det offentlige direkte engagerer sig i produktion eller produktudvikling inden for betalingsbalanceerhvervene vil ændringer i den funktionelle indkomstfordeling kunne undgås. De reale omkostninger i form af øgede investeringer i eksporterhvervene, øgede udgifter til produktudvikling og markedsføring, evt. mindre stigning i eksportpriserne end ellers, og de omkostninger der består i at mindre effektive virksomheder må fortsætte med at bestå, hvis betalingsbalanceproblemet skal løses samtidig med at der skal være fuld beskæftigelse, kan derimod under ingen omstændigheder spares.

Hvor langt man mener, det vil være hensigtsmæssigt at gå i retning af øget offentligt produktionsengagement i eksporterhvervene og de importkonkurrerende erhverv, er overvejende et politisk afvejningsspørgsmål². Ved denne afvejning må

1. Hvad angår de selektive forbrugsafgifter kunne man eventuelt gå et skridt videre, således at man ikke kun lagde høje afgifter på „importtungt“ forbrug, men også gav direkte tilskud til specielt „importlette“ dele af forbruget.
2. I den forbindelse kan det nævnes, at Danmark adskiller sig fra de fleste vesteuropæiske lande ved et meget begrænset direkte engagement i vareproduktionen.

spørgsmålet om at finde vareområder, der ikke eller kun i begrænset omfang erstatter (udkonkurrerer) tilsvarende privat produktion, formentlig indgå med stor vægt.

For så vidt angår offentlig finansiering af produktudvikling¹ og konsulentbistand er sådanne vanskeligheder dog af mindre omfang.

I forlængelse heraf kan det endelig nævnes, at en udvidelse af den offentlige service kan lette spændingsforholdet mellem beskæftigelseshensynet og betalingsbalancehensynet, således som det nærmere er diskuteret i tidligere rapporter (april 1976 og især november 1976).

*Spørgsmålet om
en finanspolitisk
stramning*

8. Hvis de foran drøftede alternativer (eller supplerende foranstaltninger) til en mislykket indkomstpølitik – videregående valutakursjustering („krybende“ devaluering), rente- og løntilskud, diskriminerende indgreb over for udenrigshandelen eller andre selektive foranstaltninger – afvises som urealistiske eller uhensigtsmæssige, må det forudses, at en yderligere finanspolitisk stramning kan blive uomgængelig, fordi man formentlig ikke kan fortsætte med så høje betalingsbalanceunderskud som udgangsskønnene udviser. Der henvises herom til diskussionen ovenfor i pkt. 3, hvor der bl.a. også er peget på den eventuelle risiko for udefra påtvungne efterspørgselsbegrænsende foranstaltninger.

En sådan finanspolitisk stramning vil ikke kunne undgå at forøge den i forvejen meget høje arbejdsløshed betydeligt, specielt ikke hvis den skal gennemføres på ikke-diskriminerende grundlag, dvs. med samme vægt på alle varer og tjener, uanset deres importindhold.

*Kan kun være
det yderste middel*

På denne baggrund må det kraftigt understreges, at dette middel til at begrænse valutaforbruget kun kan være det yderste middel. Hvis det bliver nødvendigt at tage det i brug, skyldes det, at man afviser midler, der kunne føre til en forbedring af både beskæftigelsen og betalingsbalancen (indkomstpølitik, eventuelt kombineret med valutakurspølitik, og/eller selektive foranstaltninger).

1. På det mere generelle plan er det offentliges indsats allerede betydeligt i form af offentligt finansieret forskning etc.

9. I en situation, hvor selv begyndelsen til en løsning af beskæftigelsesproblemerne er skudt yderligere ud i tid, og hvor de tilmed må frygtes at blive yderligere forværret, synes nogle af de tanker om reduktion af arbejdsudbuddet, der er fremme i tiden, at måtte vurderes i et andet lys end tidligere.

Det ville naturligvis svare bedre til de kraftige ønsker om øget realforbrug, der kan konstateres, at udvide efterspørgselen, så den svarer til produktionsmulighederne, end at lade den reducerede efterspørgsel slå ud i en reduceret produktion. I Danmark måtte den ekstra efterspørgsel imidlertid i det væsentlige fremkomme gennem øget eksport og mindsket import. Hvis dette ikke kan ske gennem forbedret konkurrenceevne, er det vanskeligt at se, at der i en overskuelig tid kan blive mulighed for fuld udnyttelse af produktionsmulighederne. I denne situation synes der god grund til at rejse spørgsmålet om reduktion af arbejdsudbuddet.

Hvis ordninger med kortere arbejdstid, længere ferie, sabbatperioder etc. skal være omkostningsneutrale – hvad de så vidt muligt skal, hvis problemerne ikke skal blive yderligere forværret – må der gives afkald på lønkomensation i forbindelse med ordningerne. For at en ændret fordeling af arbejdsløsheden ikke skal føre til efterspørgselsnedgang vil det derfor være nødvendigt at staten yder en indtægtsmæssig komensation til de i forvejen beskæftigede, der kommer ind under arbejdsfordelingsordninger. Denne komensation vil dog kun føre til stigning i de offentlige udgifter, hvis den går ud over niveauet for arbejdsløshedsunderstøttelsen (eller hvis arbejdsproduktiviteten stiger som følge af disse ordninger, hvilket sidste naturligvis ikke kan udelukkes).

Når talen er om en generel arbejdstidsforkortelse, må det erindres, at arbejdsløsheden langt fra er jævnt fordelt på fag og geografiske områder m.v. Man kan derfor ikke regne med, at de nuværende arbejdsløse uden videre ville kunne udfylde de ekstra jobs, der ville opstå som følge af arbejdstidsforkortelsen¹. Den umiddelbare virkning af arbejdstidsforkortelsen eller af andre former for generel reduktion af arbejdsudbuddet ville derfor være, at der med et slag blev et stærkt øget behov for øget mobilitet på arbejdsmarkedet.

1. Som nævnt er det en forudsætning, at der i det hele taget bliver tale om ekstra jobs, at der ikke sker noget efterspørgselsbortfald i forbindelse med arbejdstidsforkortelsen.

Fuld omkostningsneutralitet kan, selv om der ikke gives lønkompensation for den kortere arbejdstid, være vanskelig at opnå, specielt i forbindelse med en generel reduktion af den ugentlige arbejdstid. Som diskuteret i april-rapporten 1976 vil de indirekte lønomkostninger, oplærings- og uddannelsesomkostninger m.v. stige, når en given produktion skal fordeles på en større stab. I visse tilfælde kan der også blive tale om større kapitalomkostninger. I modsat retning trækker som nævnt, at en arbejdstidsforkortelse normalt vil føre til en produktivitetstigning. På den anden side vil der formentlig opstå visse produktivetsproblemer i forbindelse med ændrede, måske stadig skiftende holdsammensætninger m.v.

Sammenfattende må man nok bedømme omkostningsvirkningerne af arbejdsfordelingsordninger m.v. således, at en vis omkostningsstigning i forbindelse med ordningens indgåelse ikke kan undgås.

En generel overgang til konjunkturbestemt arbejdstid synes efter det anførte ikke at være et særlig egnet middel til bekæmpelse af arbejdsløsheden, specielt for så vidt angår ændringer i den ugentlige arbejdstid. I givet fald vil længere ferie, fleksibel pensionsalder¹ og eventuelt mulighed for sabbatordninger være forbundet med færre negative bivirkninger. Det synes derfor især at være inden for disse felter og formentlig igen især inden for de to første, at der på længere sigt kan ligge en vis mulighed for mildnelse af arbejdsløshedsproblemerne ved ændret fordeling af arbejdsløsheden.

1. Imod at lade førtidspension afløse arbejdsløshedsunderstøttelse kan indvindes, at den arbejdsløse ikke kan være interesseret heri, da arbejdsløshedsunderstøttelsen -- i kraft af at det er en korttidsydelse -- er væsentlig højere end pensionsydelse. Heroverfor står dog, at overgang til pension for den lidt ældre, langvarigt arbejdsløse kan betyde en social stabilisering og bedre muligheder for at indrette sig på situationen end ved en måske alligevel udsigtsløs „ståen til rådighed“ for arbejdsmarkedet.

V.

Indkomstfordeling, indkomspolitik og inflation

A. Indledning

Den oprindelige baggrund for arbejdet med nærværende kapitel.

Indkomspolitik og økonomisk fordeling

1. Da arbejdet med nærværende kapitel blev igangsat, skete det ud fra en forudsætning om, at der i de kommende år ville blive tale om en relativt stærkere lønafdæmpning i Danmark end i de lande, vi konkurrerer med i udenrigshandelen. Dette ville igen få en række fordelingsmæssige konsekvenser i form af forskydninger fra hjemmemarkedssektorer til betalingsbalanceerhverv og fra løn til „profit“.

På denne baggrund var der behov for en videreførelse af den bredere analyse af centrale sider af indkomst- og formuefordelingen, som var påbegyndt i efterårsrapporten 1976. Et hovedformål, man kunne håbe på at opnå, var at få belyst, om f.eks. kraftige pengelønstigninger – selv bortset fra de involverede beskæftigelsesrisici – ubetinget gavner alle lønmodtagergrupper, eller om nogle grupper måske i virkeligheden handler mod egne fordelingsmæssige interesser ved at gå ind for stærke nominelle indkomstfremstød. Når det sidste kan tænkes, skyldes det de omfordelinger, der opstår ved kapitalgevinster og kapitaltab.

Stigende pengelønninger vil normalt øge den løbende real-løn for de beskæftigede lønmodtagere. Omvendt vil en tilbageholdende lønpolitik overgangsvist påvirke denne i negativ retning, idet en lavere lønstigningstakt kun delvis vil blive modsvaret af mindskede prisstigninger. Her tænkes på de isolerede effekter af en tilbageholdende lønpolitik uden hensyntagen til supplerende foranstaltninger som f.eks. en lempelse af finanspolitikken, der kompenserer for efterspørgselsfaldet i indkomspolitikkenes første faser.

Skal der opnås en betalingsbalanceforbedring, må det dog – uanset midlet – indebære en mindre stigning i realindkomsterne end ellers for store grupper, jfr. kapitel IV.

*Delvist skibbrud for
indkomspolitikken*

Den ændrede baggrund

2. Efter at indkomst- og omkostningspolitikken nu i store træk er fastlagt for en toårig periode, kan man som nærmere omtalt i de foregående kapitler næppe længere regne med, at der i denne periode vil ske en forbedring af konkurrenceevnen over for udlandet. Behovet for en opretning af konkurrenceevnen er imidlertid usvækket stort, og hvis forholdet samtidig er det, at visse grupper skader egne fordelingsmæssige interesser ved at gå ind for stærke pengeindkomststigninger, er dette et problem som er blevet mere markeret gennem den udvikling, der nu må forudses.

Endvidere hænger det delvise skibbrud for indkomspolitikken måske i nogen grad sammen med mangelen på supplerende fordelingspolitiske indgreb, der kunne have gjort det lettere at opnå en omkostningsafdæmpning.

Jo mindre indre sammenhæng der er i den totale fordelingspolitik, jo større er risikoen for, at man ikke får løst balanceproblemet gennem større produktion og beskæftigelse (ved indkomspolitik, valutakurspolitik, selektive foranstaltninger), men at „løsningen“ består i fortsat høj og måske stigende arbejdsløshed, jfr. kapitel IV.

*Fordelingsmæssige
konsekvenser af be-
tydning for økono-
misk/politiske ind-
greb*

Set i et længere perspektiv har problemerne omkring sammenhængen mellem indkomspolitik og indkomstfordeling derfor fortsat stor interesse med henblik på de foreliggende, nærmest stadig voksende samfundsøkonomiske balanceproblemer. Hertil kommer, at en belysning af indkomst- og formuefordelingen og sammenhængen mellem målsætningerne vedrørende den økonomiske fordeling, årsager til indkomstforskelle med videre naturligvis også har stor interesse i sig selv. Til syvende og sidst spiller vurderinger af de fordelingsmæssige konsekvenser en meget væsentlig rolle for gennemførelsen af de fleste økonomisk-politiske foranstaltninger.

*Udbredte ønsker om
større lighed, men
også argumenter for
og ønsker om ulig-
hed*

3. Der er i samfundet en udbredt målsætning om større lighed i den økonomiske fordeling. Hvad der nærmere skal forstås herved og hvor langt man skal gå i så henseende, er der dog ingenlunde enighed om. Mange vil have en grundfæstet forestilling om det „retfærdige“ i en sammenhæng mellem indkomst og det bidrag, den enkelte yder til produktionen i kraft

af særlig ihærdig arbejdsindsats¹, særlig viden og faglig dygtighed, særligt stort ansvar eller lignende. Dertil kommer de funktioner som løn- og prisdannelsen har i samfundsøkonomien, nemlig som incitament til produktion og økonomisering med eksisterende ressourcer. Endelig har det i praksis vist sig, at der udfoldes stærke bestræbelser for at bevare nedarvede og tilvante indkomstforskelle.

Et eksempel på det lige anførte er taktreguleringssystemerne, hvor det er aftalt at lønningerne inden for en virksomhed, en branche etc. mere eller mindre automatisk skal følge den gennemsnitlige lønstigning for samtlige arbejdere eller for nærmere fastlagte grupper. Dette gælder f.eks. i nogen grad for lønftalerne for tjenestemænd og for visse grupper af offentligt ansatte i øvrigt.

Der synes også at foreligge eksempler på tilsvarende løndannelsesmekanismer på ledelsesniveau i den private sektor².

Oversigt over de følgende afsnit

Livsindkomstberegninger

4. Afsnit B nedenfor indeholder en ajourføring til de tidligere offentliggjorte livsindkomstberegninger, som dog alene er baseret på lønindkomster for udvalgte lønmodtagergrupper og således ikke omfatter selvstændige.

1. En del af de bestående indkomstforskelle hænger sammen med forskelle i arbejdstid, og tjener altså til at korrigere herfor. En frivillig forøgelse af fritiden vil normalt være ensbetydende med en velfærdsförøgelse. Ved påtvungen formindskelse af arbejdstiden – herunder ved påtvungen arbejdsløshed – kan man derimod ikke gå ud fra, at den øgede fritid fuldt ud kompenserer for det velfærdstab, der bliver en følge af indkomstnedgangen.
2. Som eksempel kan nævnes de af EUROCOM, Management Centre Europe, Bruxelles, udarbejdede årlige rapporter: Executive Remuneration, Scandinavia.
Det heri indeholdte materiale tyder på, at der i Danmark er tale om et højere aflønningsniveau, men samtidig også en større variation i de udbetalte lønninger til mellem- og topfunktionærer end det er tilfældet i de øvrige skandinaviske lande. En af virkningerne af tilvejebringelse af et sådant materiale må imidlertid ventes at blive en tendens til større ensartethed i aflønningsforholdene. 1976-oversigten viser i øvrigt for samtlige lande, at den procentvise lønstigning er stærkt tiltagende med lønhøjden, men det må bemærkes, at oversigten kun vedrører perioden 1975-77.

*Inddragelse af
formueforholdene:
Inflation som
„usynlig lovgiver“*

De økonomiske vilkår for den enkelte afhænger foruden af produktionsindkomsternes fordeling (således som de bl.a. kommer til udtryk i livsindkomstberegninger) og fordelingen af overførselsindkomsterne også i afgørende grad af de stedfindende formueforskydninger, som igen beror på hvilke aktiver og passiver, den enkelte har. Inflation virker her ind som en „usynlig lovgiver“, der omfordeler indkomst og formue på en måde, som formentlig få finder rimelig. Dette belyses i afsnit C ved beregninger ud fra selvangivelsesmaterialet for 1975.

*Generelt om livsind-
komstberegninger*

B. Livsindkomster for udvalgte lønmodtagergrupper

5. De forskelle i enkeltpersoners og husstandes årlige indkomster, der umiddelbart kan aflæses af den løbende indkomststatistik, hænger for en del sammen med, at indkomsten for mange grupper varierer med alderen.

Ved livsindkomstberegninger forsøger man at rense løntallene for de aldersbetingede forskelle. Livsindkomstberegninger udgør et supplement til den almindelige indkomststatistik, der netop på grund af de aldersbetingede variationer vanskeligt kan give et udtømmende billede af indkomstfordelingen og udviklingen heri.

*De efterfølgende
beregninger*

6. De nedenfor viste beregninger er en ajourføring af de tidligere for 1960 og 1970 offentliggjorte livsindkomster (Dansk Økonomi, foråret 1972), og der er så vidt muligt anvendt de samme beregningsforudsætninger for 1975, jfr. den nærmere redegørelse for beregningerne i bilag 1. Beregningerne dækker som følge heraf aldersintervallet 16–69 år selv om tidligere tilbagetrækning nu er almindelig og der er ikke taget hensyn til „forløbsafbrydende faktorer“ som dødelighed, arbejdsløshed, sygdom, ulykker m.v.¹.

Det må endvidere fremhæves, at beregningerne vedrører lønnen før skat, og at der ikke er taget hensyn til værdien af offentlige ydelser (bortset fra uddannelsesstøtte).

Om de anvendte beregningsmetoder skal her i øvrigt nævnes, at der er tale om såkaldte „tværsnitslivsindkomster“

1. Hvor tilbagetrækning før de halvfjerds er aftalemæssig bestemt, som for politibetjente og sygeplejersker, er tilbagetrækning dog indgået i beregningerne.

Tabel V.1 Relative livsindkomster 1960, 1970 og 1975

	1960	1970	1970	1975
1. Assistent i staten	91,5	89,0	85,8	87,7
2. Banebetjent incl. pensionsgode	88,3	89,9	86,6	87,9
3. Civilingeniør			173,7	160,3
4. Folkeskolelærer incl. overtimebetaling og pensionsgode	135,6	144,4	139,2	126,9
5. Gymnasie lærer incl. overtimebetaling og pensionsgode	159,6	177,9	171,5	158,9
6. Jurist/økonom incl. pensionsgode	162,7	174,4	168,1	160,3
7a. Kvl. kontorassistent (privat)	68,2	64,7	62,3	65,7
7b. Kvl. kontorassistent (staten)	79,6	79,0	76,1	77,4
8. Kvl. tekstilarbejder	56,3	57,1	55,1	63,4
9. Lagerarbejder	70,8	65,6	63,2	68,6
10. Metalarbejder (ufaglært)	81,8	72,8	70,2	78,1
11. Murer	119,1	110,4	108,5	91,4
12. Murerarbejdsmand	106,2	103,8	100,1	90,8
13. Politibetjent incl. pensionsgode	103,5	106,6	102,7	107,3
14. Smed/maskinarbejder	95,4	83,6	80,6	88,1
15. Sygeplejerske incl. pensionsgode			80,1	84,2
16. Bryggeriarbejder	81,5	81,0	78,1	105,1
Gennemsnit for de 15 lønmodtagerkategorier	100,0	100,0		
Gennemsnit for de 17 lønmodtagerkategorier			100,0	100,0

Anm.: Livsindkomsterne – der er opgjort før skat og offentlige ydelser, bortset fra uddannelsesstøtte – er beregnet ved simpel summation af de aldersbetingede indkomster for hver af de udvalgte grupper, sat i forhold til den gennemsnitlige livsindkomst for de henholdsvis 15 (1960 og 1970) og 17 (1970 og 1975) udvalgte lønmodtagere. Gennemsnitsindkomsten er et vejet gennemsnit, dvs. de udvalgte lønmodtagere indgår med samme vægt i gennemsnitsberegningen. Todelingen af tabellen (fra 1960 til 1970 og fra 1970 til 1975) skyldes, at det ikke har været muligt at opstille sammenlignelige 1960-livsindkomster for civilingeniører og sygeplejersker.

fremkommet ved, at man summerer indkomsterne i et givet år for en gruppe bestående af en person på hvert alderstrin og tilhørende samme fag¹. Der er ikke ved de her foretagne beregninger anvendt diskontering².

Figur 1 og 2 i bilag 1 illustrerer de i beregningerne indgående alders-indkomstprofiler for nogle af de udvalgte grupper, gældende for året 1975.

1. En anden metode kunne bestå i at følge én bestemt generation gennem den erhvervsaktive alder, hvilket imidlertid er forbundet med endnu større usikkerhed og statistiske vanskeligheder.
2. Livsindkomsten er således den simple sum af indkomsterne for hvert alderstrin, hvilket svarer til en tilbagediskontering med en rentefod på nul. I „Dansk Økonomi, foråret 1972“ foretages beregningerne også under anvendelse af rentefødder på 3 og 5 pct. p. a.

Tabel V.2 Udviklingen i livsindkomsterne fra 1960 til 1975

	Stigning i pct. p.a.		
	1960-70	1970-75	1960-75
1. Assistent i staten	10,3	12,8	11,1
2. Banebetjent	10,9	12,6	11,4
Banebetjent incl. pensionsgode	10,8	12,6	11,4
3. Civilingeniør	-	10,5	-
4. Folkeskolelærer	10,8	11,3	11,0
Folkeskolelærer incl. overtimebetaling	11,4	10,1	10,9
Folkeskolelærer incl. overtimebetaling og pensionsgode	11,3	10,2	10,9
5. Gymnasielærer	11,4	11,5	11,5
Gymnasielærer incl. overtimebetaling	11,8	10,2	11,3
Gymnasielærer incl. overtimebetaling og pensionsgode	11,8	10,3	11,3
6. Jurist/økonom	11,3	11,2	11,3
Jurist/økonom incl. pensionsgode	11,3	11,2	11,3
7a. Kv. kontorassistent (privat)	10,0	13,5	11,1
7b. Kv. kontorassistent (staten)	10,5	12,7	11,2
8. Kvl. tekstilarbejder	10,7	15,5	12,3
9. Lagerarbejder	9,7	14,1	11,2
10. Metalarbejder (ufaglært)	9,3	14,7	11,1
11. Murer	9,7	8,9	9,5
12. Murerarbejdsmand	10,3	10,1	10,3
13. Politibetjent	10,9	13,3	11,7
Politibetjent incl. pensionsgode	10,9	13,3	11,7
14. Smed/maskinarbejder	9,1	14,3	10,8
15. Sygeplejerske	-	13,4	-
Sygeplejerske incl. pensionsgode	-	13,4	-
16. Bryggeriarbejder	10,5	19,2	13,3

Resultat: Indsnævring af lønforskelle

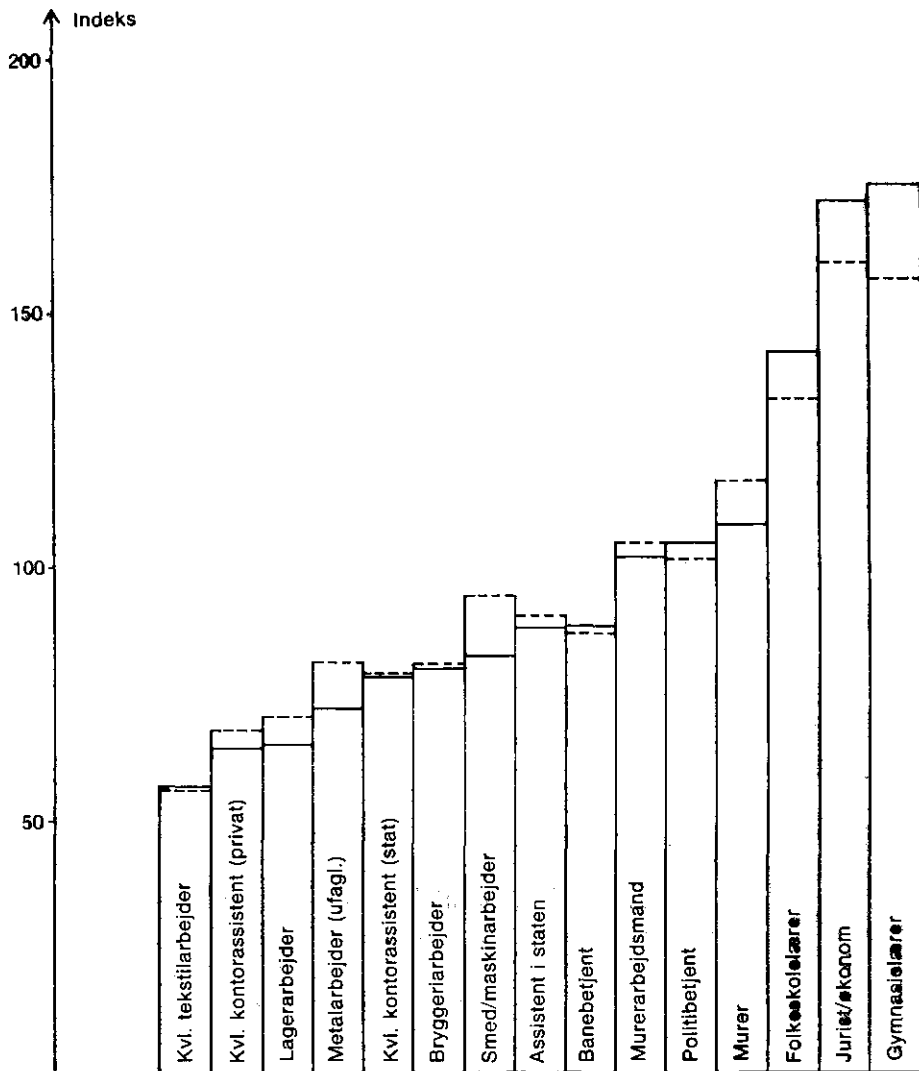
7. Resultaterne af beregningerne er præsenteret i tabel V.1 samt figur V.1 og V.2.

Endelig er i tabel V.2 vist de procentvise stigninger i de forskellige gruppers livsløn 1960-1975.

Efter den udvidelse af lønforskellene - med særlig store stigninger i bl.a. akademikerlønningerne - der skete fra 1960 til 1970, er der fra 1970 til 1975 sket en vis sammenpresning af lønrelationerne med mindre lønstigninger til de højest lønnede. Denne indsnævring er utvivlsomt fortsat efter 1975 specielt for så vidt angår de højestlønnede offentligt ansatte i kraft af bl.a. omlægningen af dyrtidsportionerne til ens ørebeløb til alle.

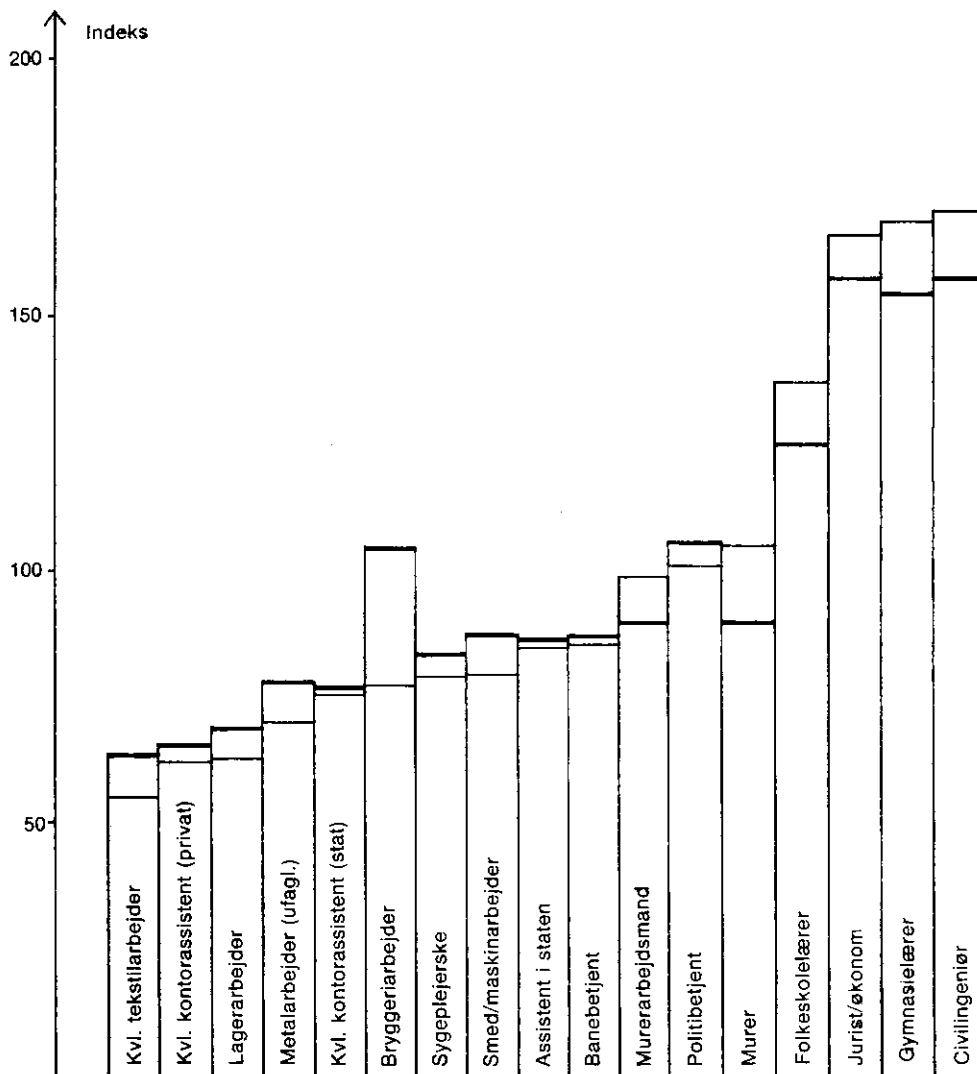
Figur V.1 Relative livsindkomster 1960 og 1970 (Jfr. tabel V.1)

- - - - 1960 niveau } i forhold til den gennemsnitlige livs-
 ——— 1970 niveau } indkomst = 100 det pågældende år.

Figur V.2 Relative livsindkomster 1970 og 1975 (Jfr. tabel V.1)

— 1970 niveau } i forhold til den gennemsnitlige livs-
 — 1975 niveau } indkomst = 100 det pågældende år.

C. Formueforskydninger under inflation

8. Den enkelte persons eller husstands økonomiske situation, forstået som de samlede løbende forbrugsmuligheder, er ikke alene bestemt ved den løbende indkomst i almindelig forstand. Formueforskydninger som indtræder under kraftig – eventuelt accelererende – inflation, kan spille en væsentlig rolle. Betydningen af formueforskydninger er ikke knyttet til størrelsen af den enkeltes *netto*formue, men derimod til størrelsen og sammensætningen af såvel aktiver som passiver. Et karakteristisk træk ved stigende økonomisk velfærd er i øvrigt, at såvel aktiver som passiver stiger i relation til den løbende indkomst; betydningen af formueforskydninger er derfor tiltagende. Antagelig er disse forskydninger endvidere af særlig stor betydning i Danmark. Baggrunden herfor er primært udformningen af det danske realkreditsystem, hvor det er karakteristisk for den helt overvejende del af lånene, at den *nominelle* rente af et lån ligger fast i hele løbetiden uanset rente- og prisudviklingen i øvrigt¹.

Fordeling efter hovederhvervsgrupper

9. Med udgangspunkt i Danmarks Statistiks selvangivelsesundersøgelse 1975² er i tabel V.3 anført forskellige formueposter samt skattepligtig indkomst for hovedgrupper af erhvervsaktive. Tallene er behæftet med de begrænsninger og svagheder, der karakteriserer selvangivelsesmaterialet. Foruden skatteunddragelse skal her blot peges på, at værdien af pensionsforsikringer og tilbagekøbsværdien af livsforsikringer ikke indgår i den skattepligtige formue, og at fradrag ikke altid modsvarer de reale udgifter i forbindelse med indkomsterhvervelsen. For en nærmere redegørelse af fordele og ulemper ved at anvende det skattestatistiske materiale til en belysning af den økonomiske fordeling henvises i øvrigt til bilag 2.

1. Løbetiden for rentetilpasningslån er dog i relation til rentefastsættelsen kun 5 år; imidlertid er rentetilpasningslån – endnu i hvert fald – helt betydningsløse.
2. Et særligt uddrag af Selvangivelsesundersøgelsen er stillet til rådighed af Danmarks Statistik.

CPR-numrene anvendes af Danmarks Statistik som identifikation af de skattepligtige i Selvangivelsesundersøgelserne, men indgår ikke i det uddrag, der er anvendt her.

Standardisering med hensyn til alderssammensætning og ejer/lejer frekvens

Såvel indkomst- som formueposter er (som det bl.a. ses af tabellerne i bilag 2.) stærkt afhængige af husstandsoverhovedets alder og af om der er tale om ejere af fast ejendom eller ej. For at rendyrke indkomst- og formueposternes afhængighed af hovederhvervsgruppe er tallene i tabel V.3 *standardiserede*, dvs. at man har forudsat en ensartet fordeling inden for de enkelte hovederhvervsgrupper efter henholdsvis alder og besiddelse af fast ejendom¹.

Herved belyses indkomst- og formueforholdene for hovederhvervsgrupperne som de ville være, når man ser bort fra virkningen af de faktiske forskelle med hensyn til alderssammensætning og ejendomsbesiddelse.

Ved at anvende mediantal for samtlige indkomst- og formueposter² er det endvidere forsøgt at belyse situationen for *typiske* husstande, som den blev registreret ved 1975-Selvangivelsesundersøgelsen. Beregningerne i det følgende vedrører desuden kun familie-husstande.³ I bilag 2 er medtaget tal for enlige.

Selvstændige: Lavere skattepligtige indkomster, men større formue

10. Tabel V.3 viser en åbenbar forskel mellem hovederhvervsgrupperne med hensyn til indkomst- og formueforhold. På den ene side er den skattepligtige indkomst mindre for selvstændige end for lønmodtagere, på den anden side er formuen betydeligt større – mest udpræget for selvstændige landmænd. En hovedårsag hertil er, at selvstændige erfaringsmæssigt sparer mere op end lønmodtagere ud af en given indkomst, hvilket bl.a. skyldes meget nærliggende opspæringsmotiver i form af investeringsønsker i egen virksomhed. Der kan dog heller ikke ses bort fra, at selvstændige opnår betydelig større – og som hovedregel skattefri – kapitalgevinster end lønmodtagere.

1. Her er sondret mellem personer der har ejendomsværdier over eller under 100.000 kr. i 1975, jfr. punkt 12 nedenfor.

2. Den tekniske beregning af mediantallene er beskrevet i bilag 2.

Fordelen ved at anvende mediantal fremfor gennemsnitstal er, at gennemslaget af atypiske (særlig små eller særlig store) observationer i udsnittet reduceres, hvilket har særlig betydning ved små udsnit.

3. Husstandsbegrebet i selvangivelsesundersøgelserne afviger fra de sædvanlige husstandsbegreber, jfr. bilag 2.

Tabel V.3 Skattepligtig indkomst- og formueposter efter erhvervsgrupper

	Arbejdere	Funktio-nærer	Selvstæn-dige i byerhverv	Land-mænd
	Mediantal, kroner			
Skattepligtig indkomst	74.500	100.089	69.418	46.159
Ejendomsværdi ^a	166.185	240.362	272.186	325.788
Erhvervsformue	24	39	74.862	175.098
Finansielle aktiver	17.243	30.341	36.070	34.139
Prioritetsgæld ^b	49.000	76.371	77.884	108.628
Virksomhedsgæld ^b	64	25	60.460	77.975
Anden gæld	730	6.329	973	1.249
Formue ^c	133.658	188.017	243.801	347.773

Anm.: Tabellen forudsætter ensartet fordeling på alder og efter ejer/lejerforhold inden for de 4 hoved-erhvervsgrupper, jfr. teksten. Husstandsoverhovedets erhverv er afgørende for erhvervsplaceringen. Hvis en af ægtefællerne er ude af erhverv, vil den anden blive opfattet som husstandsoverhovedet; ellers vil manden blive opfattet som husstandsoverhovedet; medmindre kvindens indkomst er højere end mandens indkomst. Indkomsten er her afgrænset som summen af A-indkomst, underholdsbidrag og nettooverskud af selvstændig virksomhed. Afgrænsningen følger den i Selvangivelsesundersøgelsen anvendte afgrænsning.

a. Ejendomsværdien på 1975-Selvangivelsen forhøjet med 50 pct., idet købesummen for enfamiliehuse ultimo 1975 lå godt 50 pct. over værdien efter 15. alm. vurdering pr. 1.4.1973, som indgår på 1975-Selvangivelsen.

b. På selvangivelsen optages kursafhængige passiver til restgældens pålydende værdi, mens kursafhængige aktiver optages til kursværdi. Denne asymmetri er der forsøgt korrigeret for ved at omregne prioritetsgælden til kurs 75, ligesom halvdelen af virksomhedsgælden er optaget til kurs 75, idet halvdelen af virksomhedsgælden typisk er fast forrentet.

c. Beregnet residualt.

Kilde: Selvangivelsesundersøgelsen 1975 (se bilag 2).

*Regneeksempler
vedrørende kapital-
gevinster og -tab*

11. Nogle meget forenklede regnestykker kan illustrere størrelsesordenen af de inflationsskabte debitorgevinster og kreditortab. Fremgangsmåden ved beregningen af gevinst og tab ved en generel mer-prisstigning på 1 procent uden ledsagende renteændring fremgår af tabel V.4, hvor beregningsmetoden er anvendt på arbejder-familiehusstanden.

Beregningerne knytter sig til et givet år (1975) og er ikke en beregning af et historisk konstateret forløb over en længere årrække.

Til klargøring af beregningens karakter kan det yderligere anføres, at der ved den forudsatte generelle merprisstigning ikke er indregnet en yderligere prisstigning på fast ejendom, uanset at en sådan forskydning i de relative priser klart har gjort sig gældende hidtil og må antages at fortsætte fremover¹. Når der ikke er regnet med en ekstra pris-

1. I perioden 1960-1975 steg kontantværdien for enfamiliehuse i gennemsnit med godt 9 pct. p.a. mod 6 pct. p.a. for forbrugsvarer.

stigning for fast ejendom udover den forudsatte generelle mer-prisstigning på 1 procent, skyldes det en antagelse om, at den hurtigere prisstigningstakt for fast ejendom primært skyldes den økonomiske vækst og befolkningsvæksten.

En del af merprisstigningen for fast ejendom hænger dog uden tvivl også sammen med, at køb af fast ejendom for store grupper af befolkningen – i et nominelt lånesystem som det danske – har været den eneste mulighed for real-placering. En generel mer-prisstigning uden ledsagende renteændring må derfor også antages at styrke denne tendens.

Selvstændige størst fordel af inflation Af tabel V. 5 fremgår at selvstændige typisk har betydelig større fordel af en generel mer-prisstigning end lønmodtagere. Årsagen hertil er, at selvstændige i almindelighed har større lån (regnet netto) end lønmodtagere.

Tabel V.4 Eksempel på beregning af real formuegevinst ved en generel mer-prisstigning på 1 procent uden ledsagende renteændring. Arbejderfamilie

	Formueposter (1)	Beregnete formueposter, ultimo 1975, efter en generel mer-prisstigning på 1 procent (2)	Søjle (2) omregnet til samme prisniveau som søjle (1) (3)	»Real formuegevinst« (4) = (3) ÷ (1)
Mediantal, kroner				
Ejendomsværdi	166.185	167.847	166.185	-
Erhvervsformue a	24	24	24	-
Finansielle aktiver	17.243	17.243	17.072	-171
Gæld	49.794	49.794	49.301	+493
Formue	133.658	135.320	133.980	+322

Anm.: Se anmærkning og noter til tabel V.3.

a. Erhvervsformuen for personligt skattepligtige består for den væsentligste del af realaktiver, idet finansielle aktiver og passiver normalt er særskilt udskilt på selvangivelsen. Erhvervsformuen antages derfor også at stige med 1 procent i søjle (2), hvilket dog – som følge af afrunding – ikke fremgår af det her valgte eksempel.

Tabel V.5 Real formuegevinst for hovederhvervsgrupper ved en generel mer-prisstigning på 1 procent uden ledsagende renteændring

	Real formuegevinst (1)	Skattepligtig indkomst (2)	Formue (3)	Real formuegevinst i pct. af	
				indkomst (4) = (1)/(2)	formue (5) = (1)/(3)
		kr.		pct.	
Arbejdere	322	74.450	133.658	0,4	0,2
Funktionærer	519	100.089	188.017	0,5	0,3
Selvstændige i byerhverv	1.022	69.418	243.801	1,5	0,4
Landmænd	1.516	46.159	347.773	3,3	0,4

Anm.: Tabellen forudsætter ensartet fordeling på alder og efter ejer/lejerforhold indenfor de 4 hovederhvervsgrupper, jfr. teksten.

Fordeling efter ejer/lejerforhold

12. I foregående afsnit blev der forudsat ensartet fordeling efter alder og ejer/lejerforhold for at rendyrke forskellen mellem hovederhvervsgrupper. I dette afsnit holdes fordelingerne fast efter alder og de fire hovederhvervsgrupper for at belyse den betydning besiddelse af fast ejendom har for formueforskelle under inflation.

Der er valgt en skillelinie på 100.000 kr. i ejendomsværdi¹.

Denne skillelinie falder groft sagt sammen med skillelinien mellem ejere og lejere.

Der er dog forskelle. Således vil en lejer med et sommerhus med en ejendomsværdi over 100.000 kr. blive placeret i gruppen med store realaktiver, ligesom lejere, der ejer udligningsejendomme med en ejendomsværdi over 100.000 kr. Ejere af ejendomme med en samlet ejendomsværdi under 100.000 kr. vil omvendt blive placeret i gruppen med få realaktiver. I relation til det analyserede problem er denne opdeling mellem „store“ og „små“ ejendomsbesiddere fundet mere relevant end opdelingen på ejere og lejere i gængs forstand.

Imidlertid vil selvstændige, der ejer erhvervsjendomme med en ejendomsværdi over 100.000 kr., og som samtidig er lejere eller har beboelsesjendomme med en samlet ejendomsværdi under 100.000 kr., blive placeret i gruppen med få realaktiver (bortset fra landmænd, for hvem der i 1975-Selvangivelsesundersøgelsen ikke har kunnet gennemføres en systematisk opdeling af ejendomsværdien på stuehus og avlsbygninger). Konsekvenserne af denne mulige „fejlplacering“ er dog ringe for de efterfølgende analyseresultater, idet ovenstående kombination er meget lidt udbredt, hvorfor anvendelsen af mediantal stort set eliminerer betydningen af denne fejkilde.

13. Tabel V.6 viser, at ikke blot formuen, men også den skattepligtige indkomst er størst for ejergruppen.

Stor formue kan ikke forklares ved høj opsparingstilbøjelighed

Formuen er over 10 gange større for ejergruppen, mens den skattepligtige indkomst kun er ganske få procent større. Forskellen i formuen mellem de to grupper kan derfor ikke tilnærmelsesvis forklares ved en højere opsparingstilbøjelighed for grupperne med store ejendomsværdier, selv når der tages hensyn til, at den skattepligtige indkomst alt andet lige vil

1. Ved den 15. alm. vurdering havde 18 pct. af enfamiliehusene en ejendomsværdi under 100.000 kr., jfr. Statens ligningsdirektorat's statistik over ejendomsvurderingerne.

Tabel V.6 Skattepligtig indkomst og formueposter efter ejer/lejerforhold

	»Lejere« Ejendomsværdi under 100.000 kr. a	»Ejere« Ejendomsværdi over 100.000 kr. a
	Mediantal, kroner	
Skattepligtig indkomst	78.461	84.232
Ejendomsværdi	530	346.859
Erhvervsformue	25.292	17.322
Finansielle aktiver	12.425	33.586
Prioritetsgæld	755	105.171
Virksomhedsgæld	10.687	11.059
Anden gæld	2.764	3.487
Formue	24.041	278.050

Anm.: Tabellen forudsætter ensartet fordeling på alder og hovederhvervsgrupper, jfr. teksten.
a. Grænsen på de 100.000 kr. i ejendomsværdi er baseret på ejendomsværdien ved 15. alm. vurdering (se noter til tabel V.3).

Kilde: Selvangivelsesundersøgelsen 1975 (se bilag 2).

tendere at være lavere for husejere på grund af de særlige skatteregler på dette område.

Formueforskellen mellem de to grupper må derfor i høj grad være en følge af, at kapitalgevinster tilfalder husstande med fast ejendom, som typisk er belånt, mens husstande uden fast ejendom lider kapitaltab. Gruppen af ejere har da også typisk en gæld, der er over 8 gange højere end gælden for lejere.

»Ejere« vinder i forhold til »lejere«

14. I tabel V.7 er der som i tabel V.5 anført tal for de reale formuegevinster ved en generel mer-prisstigning på 1 procent uden ledsagende renteændring. Det fremgår klart af tabellen, at »ejere« vinder i forhold til »lejere«¹.

Tabel V.7 Real formuegevinster fordelt på husstande efter ejendomsværdi ved en generel merprisstigning på 1 procent uden ledsagende renteændring

	Real formuegevinster (1)	Skattepligtig indkomst (2)	Formue (3)	Real formuegevinst i pct. af:	
				indkomst (4) = (1)/(2)	formue (5) = (1)/(3)
		kr.			pct.
»Lejere« Ejendomsværdi under 100.000 kr.	18	78.461	24.041	0,0	0,1
»Ejere« Ejendomsværdi over 100.000 kr.	853	84.232	278.050	1,0	0,3

Anm.: Tabellen forudsætter ensartet fordeling på alder og hovederhvervsgrupper, jfr. teksten.

1. Der kan i den forbindelse også henvises til analysen i novemberrapporten 1976 over husejerens fordelingsmæssige gevinster i perioden 1960 til 1975.

Fordeling efter alder

15. Som det tredje og sidste trin i rækken af standardberegningen er selvangivelsesmaterialet for de erhvervsaktive fordelt på aldersgrupper og standardiseret med hensyn til de to andre dimensioner, nemlig henholdsvis erhvervshovedgruppe og ejer/lejerforhold.

Dette materiale viser således aldersvariationen i indkomst- og formueposter som den ville være, hvis der ingen forskel var inden for de forskellige aldersklasser med hensyn til fordeling på erhvervshovedgrupper (arbejdere/funktionærer/selvstændige) og med hensyn til ejendomsbesiddelse. Til forskel fra et tilsvarende ukorrigeret materiale opnås herigennem,

Tabel V.8 Skattepligtig indkomst og formueposter efter alder ^a

	25-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-66 år
	Mediantal, kroner				
Skattepligtig indkomst	75.149	82.812	86.217	84.187	79.115
Ejendomsværdi	213.348	250.647	237.143	217.286	208.871
Erhvervsformue	15.444	25.779	21.345	13.877	8.442
Finansielle aktiver	17.888	22.384	26.111	29.992	35.729
Prioritetsgæld	110.353	101.267	68.579	39.581	27.266
Virksomhedsgæld	12.987	16.637	11.779	8.152	3.844
Anden gæld	5.825	6.002	2.119	834	15
Formue	117.515	174.904	202.122	212.588	221.917

Anm.: Tabellen forudsætter ensartet fordeling på hovederhvervsgrupper og efter ejer/lejerforhold, jfr. teksten.

a. Familiehusstandens alder er bestemt efter husstandsoverhovedets alder. Se iøvrigt anmærkning og noter til tabel V.3.

Kilde: Selvangivelsesundersøgelsen 1975 (se bilag 2).

at tallene bliver upåvirket af for eksempel den faktiske overvægt af selvstændige (med gennemsnitligt lavere skattepligtige indkomster og højere formueværdier m.v.) i de ældre aldersklasser.

Af tabel V.8 fremgår, at den skattepligtige indkomst har en top i 40-49 års alderen. Ejendomsværdi og erhvervsformue samt i udpræget grad gældsposterne topper derimod på et tidligere alderstrin, mens finansielle aktiver er stadigt stigende med alderen.

Ved en vurdering af tabellen må det tages i betragtning, at de ældre gennemgående har bosat sig i en periode, hvor gennemsnitsindkomsten var langt lavere end i dag, og de ældres ejendomsværdier afspejler derfor i nogen grad „fortidens“ boligstandard. Det må også erindres, at der ikke er standardiseret med hensyn til uddannelse.

Tabel V.9 Real formuegevinst fordelt på husstande efter alder ved en generel mer-prisstigning på 1 procent uden ledsagende rentændring.

Husstands- overhovedets alder	Real formue- gevinst (1)	Skatte- pligtig indkomst (2)	Formue	Real formuegevinst i pct. af:	
				indkomst (4) = (1)/(2)	formue (5) = (1)/(3)
		kr.			pct.
25-29 år	1.102	75.149	117.515	1,5	0,9
30-39 år	1.005	82.812	174.904	1,2	0,6
40-49 år	588	86.217	202.122	0,6	0,3
50-59 år	184	84.187	212.588	0,2	0,1
60-66 år	-46	79.115	221.917	-0,1	-0,0

Anm.: Tabellen forudsætter ensartet fordeling på hovederhvervsgrupper og efter ejer/lejerforhold, jfr. teksten.

*Yngre aldersklasser
vinder, ældre taber
på inflationen*

I tabel V.9 er der på samme måde som ved de foregående grupperinger beregnet inflationsgevinster, hvoraf det fremgår, at det er de yngre aldersklasser, der – når de først har etableret sig – vinder og de gamle der taber ved inflation. Dette afspejler især, at belåningsgraden er faldende med alderen.

Samtidig med at yngre husstande opnår relativt store formuegevinster ved en øget inflationstakt, udsættes disse husstande i mange tilfælde for en meget stram likviditetsbelastning, som desuden ofte tvinger disse husstande til et ikke ønsket forbrugsmønster: lavt forbrug (bortset fra boligforbrug) i de yngre år, højt forbrug senere. Kombinationen af inflation og traditionel lånefinansiering til en rente, der i hvert fald delvis afspejler inflationen, bevirker som flere gange nævnt – senest i Dansk Økonomi, November 1976, p.108-111, – at den reale lånebyrde i meget høj grad koncentrerer i begyndelsen af lånets løbetid.

Virkningerne af øget inflation. Samspillet mellem de 3 dimensioner.

16. I det foregående har det været forsøgt at illustrere, hvilken betydning reale formueforskydninger forårsaget af en øget inflationstakt har for den økonomiske fordeling. Ved beregningerne er der foretaget en standardisering for at rendyrke betydningen af de forskellige inddelingskriterier: erhverv, alder samt ejendomsbesiddelse.

Sådanne standardberegninger må være et naturligt udgangspunkt ved tilrettelæggelsen af fordelingspolitikken. Eksempelvis er der ved tilrettelæggelsen af en boligpolitik med

et fordelingspolitisk sigte behov for en opdeling efter ejere og lejere, så vidt muligt rensset for øvrige fordelingsdimensioner. Rendyrkningen (standardiseringen) betyder imidlertid også, at interessante detaljer går tabt – detaljer, der kan være af betydelig interesse f.eks. ved udformningen af indkomstpolitikken.

For at råde bod herpå er i tabel V.10 vist, hvorledes en generel merprisstigning på en procent uden ledsagende renteændring påvirker forholdene for hver enkelt aldersgruppe og for hver enkelt af hovederhvervsgrupperne under samtidig hensyntagen til om det drejer sig om ejere eller lejere (den faktiske, flerdimensionale fordeling). Der er i tabellen fortsat anvendt mediantal.

17. For samfundet under ét må man som udgangspunkt regne med, at de positive og negative formueforskydninger ved det her tænkte eksempel opvejer hinanden, idet gevinst for én gruppe modsvares af tab for en anden gruppe¹.

Når tallene i tabel V.10 alligevel viser en klar overvægt af positive reale formueforskydninger, hænger det primært sammen med:

- a) at aldersgrupperne over 66 år ikke er medtaget. For disse aldersgrupper vil der typisk blive tale om formuetab ved en øget inflationstakt.
- b) at underdeklarationen af finansielle aktiver – specielt beholdningen af obligationer – på selvangivelsen fører til en overvurdering af formuegevinsterne og en undervurdering af formuetabene.
- c) at værdien af pensionsforsikringer og tilbagekøbsværdien af livsforsikringer ikke medtages på selvangivelsen. Under regnestykkets forudsætning om en øget inflationstakt *uden* ledsagende renteændring vil realværdien af disse forsikringer falde.

1. Beregningerne forudsætter, at der ikke sker reale ændringer som følge af den øgede inflationstakt, altså at produktion og beskæftigelse ikke ændres.

Hertil kommer, at i det omfang „vinderne“ forøger forbruget mere end „taberne“ reducerer forbruget vil det være nødvendigt at stramme finanspolitikken. Ved en generel skatteforøgelse vil alle gevinsterne blive mindre (nogle måske endog negative) og alle tabene større.

Tabel V.10 Real formuegevinst for hovederhvervsgrupper ved en generel mer-prisstigning på 1 procent uden ledsagende renteændring efter husstandens alder og ejer/lejerforhold

	»Ejere« Ejendomsværdi over 100.000 kr.				»Lejere« Ejendomsværdi under 100.000 kr.			
	Arbejdere	Funktionærer	Selvstændige i byerhverv	Landmænd	Arbejdere	Funktionærer	Selvstændige i byerhverv	Landmænd
	Real formuegevinst i kr.							
25-29 år	1330	1614	2251	2668	-6	57	350	1165
30-39 år	926	1436	2338	3042	3	-67	359	2563
40-49 år	424	875	1415	1737	-59	-88	217	1573
50-59 år	129	313	1026	373	-99	-166	-13	-6
60-66 år	2	-1	102	233	-140	-281	-224	-52
	Real formuegevinst i pct. af skattepligtig indkomst							
25-29 år	1,83	1,76	3,67	7,20	-,01	,07	,78	3,01
30-39 år	1,22	1,48	2,99	5,77	0	-,07	,56	8,65
40-49 år	,55	,78	1,83	3,41	-,08	-,09	,34	3,23
50-59 år	,17	,28	1,35	,78	-,14	-,18	-,02	-,02
60-66 år	,00	,00	,17	,59	-,19	-,32	-,34	-,08
	Real formuegevinst i pct. af formue							
25-29 år	,98	,92	,73	1,14	a	a	a	1,44
30-39 år	,43	,57	,69	,64	a	a	2,86	3,56
40-49 år	,20	,28	,33	,38	a	a	2,16	,27
50-59 år	,06	,09	,27	,08	-,98	-,97	-,02	a
60-66 år	,00	,00	,03	,05	-,98	-,98	-,57	-,06

a. Hvis medianformuen er under 10.000 kr., er den reale formuegevinst ikke sat i relation til formuen. Mindste skattepligtige medianindkomst i det anvendte materiale er godt 17.000 kr. (Selvstændige i byerhverv i alderen 25-29 år, ejendomsværdi under 100.000 kr.).

Hertil kommer, at selvangivelsesundersøgelsen ifølge sagens natur kun omfatter den personlige sektor af økonomien. Det er imidlertid et åbent spørgsmål – når hensyn tages til underdeklaration samt værdien af pensionsforsikringer og livsforsikringer – om den personlige sektor er nettokreditor eller nettodebitor over for det offentlige, virksomhederne og udlandet.

Standardberegning sammenlignet med faktisk fordeling

18. Forskellen mellem de reale formuegevinster mellem på den ene side lønmodtagere og på den anden side selvstændige, herunder især landmænd, som fremgår af den standardiserede tabel V.5, forstærkes i den ikke standardiserede tabel V.10 indenfor gruppen af ejendomsbesiddere af, at relativt langt flere selvstændige – specielt inden for landbruget – ejer fast ejendom med en værdi over 100.000 kr. I den standardiserede tabel V.5 er det jo netop i beregningerne forudsat, at fordelingen af de selvstændige efter ejendomsværdiens stør-

relse er den samme som for lønmodtagere, hvorfor den beregnede forskel mellem de reale formuegevinster for lønmodtagere og selvstændige bliver mindre end i den ikke-standardiserede tabel V.10.

I tabel V.5 er det imidlertid også forudsat at aldersfordelingen for hver af de fire erhvervsgrupper svarer til aldersfordelingen for de fire grupper under et. Selvstændige – og igen især landmænd – er indenfor det analyserede aldersinterval fra 25–66 år i gennemsnit ældre end lønmodtagere. Da de reale formuegevinster typisk falder med alderen, og da beregningerne i tabel V.5 er baseret på en forudsætning om samme aldersfordeling, skulle forskellene i formuegevinsternes størrelse mellem lønmodtagere og selvstændige isoleret set blive overvurderet i tabel V.5 sammenlignet med tabel V.10. En sammenligning af de to tabeller viser imidlertid, at dette mere end opvejes af, at en større andel af selvstændige end af lønmodtagere ejer fast ejendom med en værdi over 100.000 kr.

Forudsætningen om uændret rente

Inflationstakt og rente

19. Regneeksemplerne i det foregående forudsætter alle at renten er uafhængig af inflationstakten. Hvis den højere pristigningstakt er et mere varigt fænomen, er denne forudsætning næppe særlig realistisk, idet man må antage, at den højere inflationstakt vil påvirke renten i opadgående retning. Låntagere med traditionelle fast forrentede lån, hvilket er det mest almindelige, vil dog først mærke renteforhøjelsen når og hvis lånene skal fornyes¹.

Grupper der har lån med variabel rente vil derimod straks mærke virkningerne af et højere renteniveau, og vil således – helt eller delvis – komme til at betale for den gevinst, der opnås ved at realværdien af gælden formindskes.

Endelig vil det for nye debitorer være afgørende om inflationen fortsætter.

Det skal afsluttende anføres, at der selvsagt ved bedømmelsen af rentestigningens kompenserende virkning yderligere må tages hensyn til beskatningsreglerne for renteudgifter og -indtægter.

1. Som følge af det til rentestigningen svarende kursfald, bliver låntageren med fast forrentede lån i virkeligheden – i hvert fald overgangsvis – bedre stillede, hvis renteniveauet stiger.

Sammenfatning om de fordelingsmæssige virkninger af inflation.

20. Hvis den øgede inflationstakt bliver modsvaret af en højere rente, vil det som nævnt (på længere sigt) tendere at mindske indkomstfordelingen som følge af den højere inflation. Øges renteniveauet bliver tabene i tabel V.10 isoleret set mindre. Hensyntagen til ikke registreret kreditortab som forsikringstager, underdeklaration af de finansielle aktiver og det forhold, at man typisk må forvente at få et kreditortab som ældre (hvis inflationen fortsætter uden „fuld rentekompensation“) vil derimod ikke kun tendere at mindske gevinsten ved inflation, men vil også øge tabene. Med mindre man forventer, at en øgning af inflationstakten vil resultere i en meget kraftig rentestigning forekommer det derfor rimeligt at konkludere på baggrund af tabel V.10, at personer der ikke er husejere (og derfor ikke har større gæld) typisk har netto-kapitaltab som følge af inflationen¹.

De relativt betydelige gevinster for yngre landmænd med ejendomsværdi mindre end 100.000 kr. hænger givetvis sammen med, at disse landmænd helt overvejende er forpagtere, som selv anskaffer løsøre og som derfor har relativt betydelige lån, regnet netto.

21. En indkomspolitik, som reducerer prisstigningstakten, vil således reducere de formuegevinster, som ejere af fast ejendom opnår under inflation. Dette må i en indkomspolitik sammenhæng sammenholdes med, at 45 pct. af arbejderhusstandene ejer fast ejendom (med en ejendomsværdi over 100.000 kr.) mod henholdsvis 71 og 80 pct. for funktionærer og selvstændige i byerhverv og 92 pct. for selvstændige i landbrug i henhold til 1975-Selvangivelsesundersøgelsen.

Betydningen af ovenforstående for vurderingen af indkomspolitiske indgreb, der jo netop sigter mod at reducere stigningen i de *nominelle* indkomster og dermed prisstigningerne er, at vurderer man alene fordelingseffekterne ud fra fordelingen af de *løbende* realindkomster, vil billedet af fordelingseffekterne af indkomspolitiske indgreb nemt blive fortegnet.

1. I det omfang huslejen ikke fuldt stiger i takt med det almindelige prisniveau må denne konklusion modificeres.

Overgangsvis vil reallønnen for i forvejen fuldt beskæftigede lønmodtagere blive påvirket i negativ retning af en tilbageholdende lønpolitik, idet en lavere lønstigningstakt kun delvis vil blive modsvaret af mindskede prisstigninger, svarende til en relativ gevinst for virksomheder og selvstændige især i betalingsbalanceerhvervene. Tager man imidlertid hensyn til de ovenfor omtalte formueforskydninger, bliver denne konklusion for lønmodtagere, der samtidig er lejere, i hvert fald modificeret og måske endda vendt til den modsatte, idet effekten på henholdsvis den løbende realindkomst og formuepositionen går i modsat retning for denne gruppe.

Tager man yderligere hensyn til de muligheder for en mere lempelig finanspolitik, f.eks. i form af skattelettelser, som en indkomspolitik åbner mulighed for – ved uændret betalingsbalanceunderskud – vil flere fuldt beskæftigede lønmodtagere absolut set kunne vinde ved indkomspolitik. Men gevinsten vil selvfølgelig fortsat være størst for de arbejdsløse, der kommer i arbejde.

Bilag 1 til kapitel V

Livsindkomstberegninger

1. I det følgende redegøres for beregningsforudsætningerne bag de for 1975 beregnede livslønninger¹.

Foruden de lønmodtagergrupper, hvis indkomstforhold blev belyst i forårsrapporten 1972, er bryggeriarbejdere medtaget. Beregningerne for de enkelte faggrupper er sendt til udtalelse i de berørte fagorganisationer, og de fleste af de indkomne bemærkninger er søgt indarbejdet i nedenstående kommentarer til beregningerne.

*Tidsprofil i
indkomstforløbet.*

2. Fordelen ved at anvende livslønninger ved en undersøgelse af lønudviklingen er, at man får taget hensyn til den tidsprofil, som ligger i indkomstforløbet. Sammenhængen mellem alder og indkomst bevirker som nævnt i kapitel V, at en lønmodtagergruppes gennemsnitsindkomst i et givet år ikke giver et korrekt indtryk af indkomstmulighederne, hvis der er tale om en skæv alderssammensætning i gruppen. Selv om anvendelsen af livslønninger således kan siges at være forbundet med principielle fordele er den dog på ingen måde problemfri. Fastlæggelsen af, hvad der kan betragtes som et typisk karriereforløb for en lønmodtagerkategori er således forbundet med både principielle og praktiske vanskeligheder, som vil blive berørt i det følgende.

*Sammenvejning af
årsindkomster.*

Dertil kommer, at opstillingen af livsløntabeller rejser et problem med hensyn til sammenvejning af indkomster på forskellige tidspunkter i en persons karriereforløb. De fleste vil givet foretrække at have indkomsten på et så tidligt tidspunkt som muligt i livsløbet, hvorfor indkomst i de unge år

1. I „Dansk Økonomi, foråret 1972“ er gjort rede for forudsætningerne bag de for 1960 og 1970 beregnede livslønninger.

burde have en relativ større vægt end indkomst senere hen ved vurdering af livsindkomstens størrelse. I 1972-rapporten om livslønninger søgte man at tage hensyn til, at indkomst ønskes så tidligt som muligt i livsløbet ved at tilbagediskontere de beregnede årslønninger. Forholdet mellem livsindkomsterne for de forskellige lønmodtagerkategorier ændres ved en sådan tilbagediskontering på grund af forskelle i indkomstens tidsprofil over karriereforløbet. Tendensen vil naturligvis være, at de højt lønnede akademikergrupper relative forspring bliver noget mindre, da der for disse grupper er tale om dels en forholdsvis lang uddannelsesperiode, dels med alderen stigende indkomster.

I og med der ikke eksisterer noget kapitalmarked, på hvilket der til en given rente frit kan lånes¹ og udlånes er valget af rentefod og i det hele taget diskonterings teknikken temmelig arbitrær.

Hertil kommer, at der også kunne argumenteres for, at 1975-indkomsterne – for at udtrykke de forventede livsindkomster – skulle opkorrigeres med den forventede realindkomststigning, hvilket helt eller delvis kunne opveje tilbagediskonteringen.

1975-livsindkomsterne er på den baggrund alene blevet beregnet som de simple summer af indkomsterne på de enkelte alderstrin².

Tværsnitlivsindkomst og generationslivsindkomst.

3. De her beregnede livsindkomster er tværsnitlivsindkomster, hvormed menes, at der ved beregningen af en livsindkomst er taget udgangspunkt i de for en lønmodtagergruppe i et enkelt år (1975) gældende aflønningsforhold. En livsindkomst angiver således, hvad en lønmodtager ialt ville modtage, hvis vedkommende på hvert trin i det valgte karriere-mæssige forløb modtog den dertil svarende for 1975 gældende reale aflønning.

En således beregnet livsindkomst kan ikke tages som udtryk for summen af de årsindkomster, en 16-årig person i 1975 må forventes at opnå over sit livsløb. En sådan (forventet) generationslivsindkomst vil kun give samme resultat som en tværsnitberegning under forudsætning af, at den fremtidige

1. Mod sikkerhed i fremtidig indkomst.

2. En sådan simpel sum svarer til en tilbagediskontering med rentefoden nul. I „Dansk Økonomi, foråret 1972“ blev herudover foretaget tilbagediskonteringer med rentefødderne 3 og 5 pct. p.a.

realindkomst på de enkelte alderstrin fastholdes uændret på 1975-niveauet.

Hvis man imidlertid for at tage hensyn til den forventede indkomsts tidsmæssige fordeling tilbagediskonterede de fremtidige lønninger med en rentefod, som svarede til den forventede reallønsudvikling, ville generationslivsindkomsten således beregnet helt svare til tværsnitsindkomsten beregnet som en simpel sum.

*Erhvervsforløbet
generelt.*

4. Alle de opstillede tabeller tager udgangspunkt i det 16. år idet der er regnet med, at alle har mindst 9 års skolegang og at man efter 9. klasse netop er fyldt 16 år. Der er ikke for nogen gruppe taget hensyn til dødelighed, sygdoms- og arbejdsløshedsrisiko samt militærtjeneste i perioden fra det 16. til det 69. år¹.

Den beregningsmæssige udeladelse af disse forløbsafbrydende faktorer tenderer mod en generel overvurdering af livsindkomsterne. En sådan overvurdering ville være uden betydning ved en sammenligning af de enkelte lønmodtagergrupper, hvis den var af samme størrelsesorden for alle. Det er dog langt fra givet, at udeladelsen betyder forholdsvis lige meget for alle lønmodtagergrupper. Som nogle eksempler kan nævnes, at der ikke er tale om arbejdsløshedsrisiko for en tjenestemand, når selve tjenstemandsansættelsen har fundet sted, at den manglende hensyntagen til militærtjeneste indebærer en relativ merovervurdering af livsindkomster for grupper med avancementsbestemte lønninger (det vil for disse grupper være perioden med den afsluttende høje løn som beskæres, hvis der tages hensyn til forudgående militærtjeneste), og at førtidig afgang fra arbejdsmarkedet formentlig især er udbredt blandt lavere lønnede.

*Indkomster for:
Arbejdere.*

5. Arbejdergruppernes årsindkomster er beregnet med udgangspunkt i den gennemsnitlige timefortjeneste (akkord- og tidløn) ekskl. overtidsbetaling for juli kvartal². Juli kvartal

1. Kun hvor afgang fra arbejdsmarkedet før det fyldte 70. år er aftalemæssigt fastsat, er der taget hensyn til den.
2. Anvendelsen af den gennemsnitlige timefortjeneste gør, at man ikke kommer ud over en svaghed, som knytter sig til gennemsnitsindkomster, nemlig at de afhænger af den pågældende gruppes alderssammensætning.

er bl.a. på grund af ferie et lidt utypisk kvartal at anvende. Når valget alligevel er faldet på juli kvartal skyldes det, at ungarbejdernes timefortjeneste kun opgøres for juli kvartal.

Ved beregning af årslønningerne er et arbejdsår sat til 1856 timer under hensyn til 40-timers uge, fire ugers ferie samt søgnehellidage. Der regnes således for arbejdere og i øvrigt også for de andre grupper med fuldtidsbeskæftigelse. Deltidsbeskæftigelse er ikke taget i betragtning. Der er ej heller for arbejdere regnet med overtid¹.

Funktionærer. Månedslønningerne til funktionærer i private erhverv, herunder civilingeniører, er fastsat i overensstemmelse med medianaflønningen for oktober måned, således som denne aflønning fremgår af Dansk Arbejdsgiverforenings funktionærlønstatistik. De i denne statistik anførte funktionærlønninger er inklusive tantieme, gratiale, bonus, provision med videre.

Offentligt ansatte. Lønningerne til offentligt ansatte er de pr. 1. oktober 1975 gældende².

Hovedstads-lønninger. 6. Hvor der er tale om geografiske lønforskelle, er der for alle grupper regnet med hovedstadslønninger. Hvis beregningerne i stedet havde vedrørt et landsgennemsnit, ville det på grund af datamangel have været et problem ved tjenestemandslønberegninger, hvilket gennemsnit af de seks stedtil-lægssatser, man skulle anvende.

Indregning af pensionskode. 7. For de grupper af offentligt ansatte, hvor der foreligger særlige pensionsordninger, er blevet foretaget en beregning, som søger at tage hensyn til værdien heraf. For overenskomstansatte akademikere betales løbende 15,8 pct. af nettogrundlønnen til en pensionsordning. Da disse pensionsordninger i princippet er selvfinansierende, er værdien af pensionsgodet sat lig det indbetalte beløb. For banebetjente, folke-

1. For nogle af de øvrige grupper såsom folkeskolelærere, gymnasie-lærere og jurister/økonomer er betaling for overtid dog inddraget.
2. Medens arbejderlønninger refererer til juli kvartal refererer de øvrige gruppers lønninger til oktober måned. Arbejderlønningerne i oktober måned var givetvis en smule større end i juli kvartal. Det er dog ikke blevet forsøgt at korrigere for denne tidsforskel i lønopgørelserne.

skolelærere og politibetjente er værdien af disse gruppers tjenestemandspension ligeledes sat lig 15,8 pct. af nettogrundlønnen ud fra den betragtning, at deres pensionsordning mindst har samme værdi i forhold til aflønningen som overenskomstansatte akademikerer.

Overtimebetaling.

8. Der er for folkeskolelærere foretaget en beregning inklusive betaling for 2,1 overtime og for gymnasielærere en beregning inklusive betaling for 3 overtimer. I 1960- og 1970-beregningerne er der regnet med 3,5 overtimer for folkeskolelærere og 5 overtimer for gymnasielærere. Antallet af overtimer er således blevet justeret ned i overensstemmelse med, at den faktiske udvikling er gået i retning af færre overtimer. Denne udvikling, der naturligvis hænger sammen med et stigende antal folkeskole- og gymnasielærere i forhold til antallet af undervisningstimer, er fortsat, således at det aktuelle overtimeantal er lavere end det for 1975 anvendte.

Opstilling af de karrieremæssige forløb.

9. For at få et korrekt indtryk af udviklingen over tiden i de enkelte gruppers livsindkomster er det tilstræbt, at ændre det karrieremæssige forløb fra opgørelsestidspunkt til opgørelsestidspunkt, således at det afspejler de faktisk indtrufne ændringer heri.

De få ændringer som er sket i de opstillede karrieremæssige forløb tilsigter således alle at afspejle ændringer, som rent faktisk er sket fra 1970 (som er det senest belyste år i „Dansk Økonomi, foråret 1972“) til 1975. Naturligvis er ikke alle faktisk skete ændringer medtaget, men der kan næppe være tale om, at ikke-medtagne ændringer kan have en retning og et omfang, som vil rokke ved indtrykket af en tydelig indsnævring af indkomstforskellene fra 1970 til 1975.

Forudsætninger om karrieremæssige forløb:

10. De for 1975 opstillede karrieremæssige forløb er for de enkelte lønmodtagergrupper udformet som nedenfor angivet.

Arbejdere.

For arbejdergrupperne er regnet med, at de efter udstået læretid og for de ufaglærtes vedkommende efter det fyldte 18. år helt frem til det fyldte 70. år får den for fagområdet gældende gennemsnitlige timefortjeneste i 1856 timer pr. år. Tidsprofilen i arbejdergruppernes indkomst er således antaget at være vandret fra det 18. til det 70. år. Det typiske forløb

for arbejdergrupperne samt i øvrigt for andre grupper på det private arbejdsmarked har næppe et sådant langt fladt stræk, men er snarere „buet“ svarende til forløbet for civilingeniører (se livsløntabellerne og figur 1 og 2), dels fordi den gennemsnitlige timefortjeneste varierer med alderen, og dels fordi indsatsen i arbejdstimer varierer med alderen. At der typisk er tale om et sådant „buet“ indkomstforløb, fremgår for de skattepligtige indkomsters vedkommende af kapitel V og bilag 2 hertil.

*Privat ansatte
funktionærer.*

For den privat ansatte kontorassistent og for civilingeniøren er i den erhvervsaktive periode frem til det 70. år regnet med den (aldersbestemte) medianløn¹, som fremgår af funktionærlønstatistikken. I studietiden er der for civilingeniøren som for de øvrige akademikergrupper vedkommende regnet med en årsindtægt på 6000 kr., som svarer til det fulde stipendium for studerende på 23 år og derover². Ganske vist opnår ikke alle studerende 6000 kr. i legat, men til gengæld er der ikke taget hensyn til eventuelle erhvervsindkomster i studietiden samt til fordelene ved en statskautionsret lånemulighed.

*Offentligt
ansatte.*

For de offentligt ansatte – tjenestemænd såvel som overenskomstansatte – er regnet med minimumsavancement, dvs. det avancement man automatisk opnår fra den offentlige ansættelse til det 70. år.

*Alternative
beregninger.*

Ud over de i kapitel V anvendte livsindkomster er der for nogle af lønmodtagergrupperne foretaget alternative beregninger for at indlægge forudsætninger om karriereforløbet som synes mere typiske end de i „Dansk Økonomi, foråret 1972“ anvendte. De væsentligste alternative beregninger

1. Medianlønnen for civilingeniører dækker over aflønningen til forskellige stillingskategorier. I modsætning til hvad der gælder for f.eks. jurister/økonomer er der således for civilingeniører regnet med mere end et automatisk minimumsavancement.
2. For studerende mellem 18 og 23 år var for ugifte udeboende samt for gifte det maksimale stipendium 7700 kr. For ugifte hjemmeboende dog kun 6000 kr. Antagelsen om de 6000 kr. i årsindkomst i hele studietiden svarer til den antagelse, som blev gjort af Lønnings- og pensionsdepartementet i dets besvarelse af et spørgsmål fra folketinget vedrørende lønudviklingen (spørgsmål 13 i skrivelse af 30. april 1976).

vedrører indførelse af andre studietider for akademikergrupperne (civilingeniører, gymnasielærere og jurister/økonomer). Når disse alternative livsindkomster ikke har været anvendt i kapitel V til at belyse udviklingen i livsindkomster fra 1970 til 1975, men alene bringes her i bilaget, skyldes det usikkerhed med hensyn til om den forlængelse af studietiderne, som ligger i de alternative skøn, svarer til den forlængelse af studietiderne, som måtte være sket fra 1970 til 1975.

Antagelserne er forenklede.

13. Der skal afsluttende erindres om, at de opstillede livsløntabeller knytter sig til yderst forenklede og i nogle henseender bl.a. på grund af datamangel utypiske karriereforløb. F.eks. er der fra organisationsside blevet givet oplysninger, som viser, at en tjenestemandsansættelse typisk sker et par år senere end det her er antaget (banebetjente, folkeskolelærere og politibetjente). Endvidere kan det forekomme tvivlsomt, om indtjeningsforløbet for banebetjenten rammer det typiske.

Sigtet med de her angivne beregninger har imidlertid i første række været at fremskrive de i „Dansk Økonomi, foråret 1972“ offentliggjorte beregninger med henblik på en belysning af udviklingen i livsindkomstforskellene, hvorfor omfanget af ændringer i beregningsmæssige forudsætninger er blevet holdt på et minimum.

TABELLER OG FIGURER over lønnens variation med alderen

Skema I.	Ændringer af beregningsforudsætninger
Tabel 1.	Assistent i staten
Tabel 2.	Banebetjent (DSB)
Tabel 3.	Civilingeniør
Tabel 4.	Folkeskolelærer
Tabel 5.	Gymnasielærer
Tabel 6.	Jurist/økonom i staten
Tabel 7.	Kvindelig kontorassistent
Tabel 8.	Kvindelig tekstilarbejder
Tabel 9.	Lagerarbejder
Tabel 10.	Metalarbejder
Tabel 11.	Murer
Tabel 12.	Murerarbejdsmand
Tabel 13.	Politibetjent
Tabel 14.	Smed/maskinarbejder
Tabel 15.	Sygeplejerske
Tabel 16.	Bryggeriarbejder (1960, 1970 og 1975).
Tabel 17.	Indeks for livsindkomster
Figur 1 og 2.	Årslønnens udvikling med alderen

Skema I. Oversigt over ændringer af beregningsforudsætningerne i forhold til „Dansk Økonomi, foråret 1972“.

Lønmodtager-kategori	1975	Dansk Økonomi, foråret 1972
2. Banebetjent (DSB): Erhvervsaktiv som	16-årig	15-årig
4. Folkeskolelærer: Seminarieuddannelse Antal overtimer	4 år 2,1 time	3 år 3,5 time
5. Gymnasielærer: Antal overtimer	3 timer	5 timer
8. Kvl. tekstilarbejder: Erhvervsaktiv som	16-årig	15-årig
9. Lagerarbejder: Erhvervsaktiv som	16-årig	15-årig
10. Metalarbejder (ufagl.) Erhvervsaktiv som	16-årig	15-årig
11. Murer: Erhvervsaktiv som	17-årig	16-årig
12. Murerarbejdsmand: Erhvervsaktiv som	16-årig	15-årig
14. Smed/maskinarbejder: Erhvervsaktiv som	17-årig	16-årig
15. Sygeplejerske: Sygeplejeelev som	19-årig	18-årig
16. Bryggeriarbejder: Erhvervsaktiv som	16-årig	15-årig ¹

1. 1960- og 1970-livsindkomsten for en bryggeriarbejder er beregnet analogt med de i „Dansk Økonomi, foråret 1972“ for de andre ufaglærte grupper beregnede 1960- og 1970-livsindkomster.

Tabel 1. Assistent i staten.

Alder år	Årsløn 1975 kr.
16	0
17	28.145
18	33.140
19	48.689
20	66.415
21	67.673
22	69.025
23	70.329
24	71.833
25	72.946
26	74.092
27	75.068
28	78.053
29	77.020
30	77.996
31	79.122
32-69 (38 år)	79.742
Sum	4.017.542

Noter: Efter realeksamen 2¹/₂ års læretid. Aflønning i henhold til overenskomst mellem finansministeriet og HK med tillæg af 1¹/₂ pct. særlig feriegodtgørelse.

For den 17-årige er lærlingelønnen reduceret med 624,00 kr. og assistentlønnen for den 19-årige er reduceret med 5 pct. Begge reguleringer er i overensstemmelse med overenskomstens bestemmelser.

Kilder: Finansministeriets lønoversigter 1. oktober 1975. HK-overenskomst pr. 1. april 1975.

Tabel 2. Banebetjent (DSB)

Alder år	Årsløn 1975 kr.	
	(1)	(2)
16-17	32.176	32.176
18-19	70.509	70.509
20-21	57.001	64.729
22-23	58.432	66.351
24-25	59.897	68.012
26-27	61.406	69.722
28-29	62.956	71.479
30-31	64.549	73.285
32-33	66.187	75.142
34-35	67.867	77.046
36-69 (34 år)	69.596	79.006
Sum	3.568.224	4.023.106

(1): Nettoløn.

(2): Nettoløn + 15,8 pct. pensionstillæg af nettogrundløn.

Noter: Efter 9 års skolegang arbejdsdreng i 2 år og arbejdsmand i 2 år. Tjenestemandsansat (2 års prøvetid) som 20-årig. Lønnen er incl. 1½ pct. særlig feriegodtgørelse.

Aflønningen er beregnet således:

16-17-årig $1856 \cdot 1,125 \cdot 15,41 = 32.176$

18-19-årig $1856 \cdot 37,99 = 70.509$

Faktoren 1,125 i udtrykket for de 16-17-årliges årsløn er opregning for feriebetaling og søgne-helligdagsbetaling.

Disse beregningsmetoder er de samme som er anvendt på arbejderlønnin-
ger i resten af materialet.

Derefter 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13. og 14. skalaløntrin.

Fra organisationsside er oplyst, at den gennemsnitlige ansættelsesalder for en banebetjent i 1976 var godt 25 år.

Kilder: Finansministeriets lønoversigter 1. oktober 1975. DA's lønstatistik, juli kvartal 1975.

Tabel 3. Civilingenløn i privat erhverv

Alder år	Årsløn 1975 kr.
16-18	0
19-22	6.000
23	47.844
24	89.688
25-29	87.516
30-34	115.860
35-39	149.760
40-44	176.400
45-49	184.848
50-54	185.964
55-59	179.496
60-69	178.020
Sum	7.340.952

Noter: Efter studentereksamen $4\frac{1}{2}$ års studietid med 6000 kr. i årsindkomst. Dernæst ansættelse som civilingeniør i det private erhvervsliv. De første $1\frac{1}{2}$ år til den gennemsnitlige medianløn for funktionærer, derefter følgende medianløn for civilingeniører. Det skal tilføjes, at der er tale om medianløn for mænd alene. Forudsætningen om, at civilingeniøren det første $1\frac{1}{2}$ år aflønnes med medianlønnen for funktionærer er overtaget fra „Dansk Økonomi, foråret 1972“. Forudsætningen synes naturligvis noget urealistisk i og med at medianlønnen for funktionærer i modsætning til det for 1970 gældende er større end lønnen for 25-29-årige civilingeniører.

Ved alternativt at regne med en studietid på 6 år i stedet for $4\frac{1}{2}$ år, som er den forudsatte studietid i „Dansk Økonomi, foråret 1972“, kommer man imidlertid automatisk ud over problemet med at indregne civilingeniøraf-lønning til 23-24-årige (problemet består i at funktionærlønstatistikken kun angiver aflønning til civilingeniører over 24). Livslønnen beregnet under forudsætning af en 6 års studietid bliver 7.215.420.

Fra organisationside er oplyst, at den gennemsnitlige ansættelsesalder for en civilingeniør er omkring 27 år.

Kilde: DA-statistikken, funktionærløn, oktober 1975.

Table 4. Folkeskolelærere

Alder år	Årsløn 1975 kr.		
	(1)	(2)	(3)
16-18	0	0	0
19-22	6.000	6.000	6.000
23-24	76.994	84.178	94.577
25-26	78.497	85.821	96.484
27-28	80.027	87.494	98.429
29-30	81.587	89.199	100.413
31-32	83.176	90.936	102.437
33-34	89.830	98.211	110.940
35-36	95.147	104.024	117.766
37-38	98.852	108.075	122.539
39-40	102.691	112.272	127.499
41-69 (29 år)	106.666	116.618	132.650
Sum	4.690.916	5.126.342	5.813.018

(1): Nettoløn.

(2): Nettoløn + betaling for 2,1 overtime.

(3): Nettoløn + betaling for 2,1 overtime + 15,8 pct. pensionstillæg af nettogrundløn.

Noter: Efter studentereksamen 4 år på seminarium med 6000 kr. i årsindkomst. Derefter ansat som lærer i folkeskolen. Lønnen er incl. 1½ pct. særlig feriegodtgørelse.

Der er anvendt skalarløntrinene 18, 19, 20, 21, 22, 26, 29, 31, 33 og 35. I kolonne 2 og 3 er indregnet overtimebetaling for 2,1 time (omregnet 2,52 kvotatimer).

Fra organisationsside er oplyst, at den gennemsnitlige ansættelsesalder for en folkeskolelærer er omkring 26 år.

Kilde: Finansministeriets lønoversigter 1. oktober 1975.

Tabel 5. Gymnasielærere

Alder år	Årsløn 1975 kr.		
	(1)	(2)	(3)
16-18	0	0	0
19-25	6.000	6.000	6.000
26	76.873	94.565	105.978
27	81.415	99.107	111.227
28	85.243	102.935	115.651
29	88.782	106.474	119.741
30	92.253	109.945	123.752
31	96.081	113.773	128.176
32	99.842	117.534	132.523
33	103.458	121.150	136.702
34	107.353	125.045	141.203
35	111.316	129.008	145.783
36	114.585	132.277	149.561
37	118.693	136.385	154.308
38	123.582	141.274	159.958
39	128.326	146.018	165.441
40-46 (7 år)	133.784	151.476	171.748
47-69 (23 år)	133.784	155.838	176.110
Sum	5.483.322	6.362.096	7.184.770

(1): Nettoløn.

(2): Nettoløn + betaling for 3 overtimer.

(3): Nettoløn + betaling for 3 overtimer + 15,8 pct. pensionstillæg af nettogrundløn.

Noter: Efter studentereksamen 7 års studier med 6000 kr. i årsindkomst. Derefter overenskomstsmæssigt ansat som lærer i gymnasieskolen. Betalingen for de 3 overtimer er beregnet som tilsagnstillæg plus (reduceret) overtimebetaling. Lønnen er incl. undervisningstillæg og 1½ pct. særlig feriegodtgørelse.

Beregnes kolonnerne (1), (2) og (3) under forudsætning af en studietid på 8 år fås alternativt 5.355.538 kr., 6.212.258 kr. og 7.014.660 kr.

Kilde: Finansministeriets lønoversigter 1. oktober 1975.

Tabel 6. Jurist/økonom

Alder år	Årsløn 1975 kr.	
	(1)	(2)
16-18	0	0
19-24	6.000	6.000
25	85.538	96.944
26	90.080	102.192
27	96.365	109.072
28	99.903	113.161
29	103.375	117.173
30	109.868	124.262
31	113.629	128.607
32	117.245	132.786
33	122.342	138.489
34	126.305	143.069
35	130.828	148.100
36	134.936	152.847
37	141.759	160.430
38	146.503	165.912
39-69 (31 år)	156.194	176.452
Sum	6.496.690	7.339.056

(1): Nettoløn.

(2): Nettoløn + 15,8 pct. pensionstillæg af nettogrundløn.

Noter: Efter studentereksamen 6 års studier med 6000 kr. i årsindkomst. Derefter overenskomstansættelse ved staten. Lønnen er incl. rådighedstillæg og 1½ pct. særlig føregodtgørelse. Anvendes alternativt en studietid på 7 år i stedet for 6 år fås i kolonne (1) 6.346.496 kr. og i kolonne (2) 7.168.604 kr.

Fra organisationsside er anført, at en ansættelsesalder omkring 26 eller 27 år må være det mest realistiske.

Kilde: Finansministeriets lønoversigter 1. oktober 1975.

Tabel 7. Kvindelig kontorassistent

Alder år	Arsløn 1975 kr.	
	(1)	(2)
16	0	0
17-19	45.972	45.792
20	52.272	52.527
21	-	54.779
22	-	55.719
23	-	56.856
24	-	57.594
25	57.252	58.719
26	-	60.034
27	-	61.348
28	-	62.664
29	-	63.977
30	58.200	65.290
31	-	66.605
32	-	67.918
33	-	69.232
34	-	70.920
35-39	58.920	-
40-44	59.652	-
45-49	58.080	-
50-54	59.016	-
55-59	57.864	-
60-69	56.268	-
Sum	3.006.876	3.544.098

(1): Privat ansat.

(2): Statsansat fra det 20. år.

- i tabellen betyder gentagelse.

Noter: Efter realeksamen ansættelse som kontorassistent uden læretid. I staten overenskomstløn (HK) incl. 1 1/2 pct. særlig feriegodtgørelse. Den privat ansattes løn er sat til median aflønningen for privat ansatte kvindelige kontorassistenter.

Der er grund til at nævne, at livslønsbegrebet for de her omtalte grupper nok er særlig vanskeligt at fortolke, fordi et karriereforløb som det forudsatte måske snarere vil være en undtagelse end en regel.

Kilder: DA-statistikken, funktionærløn, oktober 1975. Finansministeriets lønoversigter 1. oktober 1975.

Tabel 8. Kvindelig tekstilarbejder

Alder år	Årsløn 1975 kr.
16-17	36.749
18-69 (52 år)	54.381
Sum	2.901.310

Note: Efter 9. klasse 2 år som arbejds pige. Arbejdspigelønnen er sat til den gennemsnitlige arbejdspigeløn.

Kilde: DA's lønstatistik, juli kvartal 1975.

Tabel 9. Lagerarbejder

Alder år	Årsløn 1975 kr.
16-17	32.176
18-69 (52 år)	59.188
Sum	3.142.128

Note: Efter 9. klasse 2 år som arbejdsdreng. Arbejdsdrenglønnen er sat til den gennemsnitlige arbejdsdrengløn.

Kilde: DA's lønstatistik, juli kvartal 1975.

Tabel 10. Metalarbejder (ikke faglært)

Alder år	Årsløn 1975 kr.
16-17	31.738
18-69 (52 år)	67.558
Sum	3.576.492

Note: Efter 9 års skolegang 2 år som arbejdsdreng.

Kilde: DA's lønstatistik, juli kvartal 1975

Tabel 11. Murer

Alder år	Årsløn 1975 kr.
16	0
17-19	28.251
20-69 (50 år)	82.017
Sum	4.185.603

Note: Efter realeksamen/10. klasse 3 års læretid. I overensstemmelse med „Dansk Økonomi, foråret 1972" er det valgt at lade de faglærte begynde erhvervsforløbet 1 år senere end de ufaglærte.

Kilde: DA's lønstatistik, juli kvartal 1975.

Tabel 12. Murerarbejdsmand

Alder år	Årsløn 1975 kr.
16-17	32.364
18-69 (52 år)	78.713
Sum	4.157.804

Note: Efter 9 års skolegang 2 år som arbejdsdreng.

Kilde: DA's lønstatistik, juli kvartal 1975.

Tabel 13. Politibetjent

Alder år	Årsløn 1975 kr.	
	(1)	(2)
16	0	0
17	32.176	32.176
18-20	70.509	70.509
21-22	73.390	82.126
23	75.028	83.983
24	75.307	84.262
25-26	76.987	86.166
27-28	82.846	92.737
29-30	84.721	94.863
31-32	86.646	97.045
33-34	88.150	98.813
35-36	89.679	100.614
37-42 (6 år)	90.939	102.440
43-44	92.049	104.148
45-46	93.727	106.137
47-63 (17 år)	95.435	108.164
64-69 (6 år)	53.787	53.787
Sum	4.421.179	4.913.396

(1): Nettoløn.

(2): Nettoløn + 15,8 pct. pensionstillæg af nettogrundløn.

Note: Efter realeksamen/10. klasse ét år som arbejdsdreng og 3 år som ufaglært arbejder. Tjenestemandsansat som 21-årig. Tjenestemandslønningerne er incl. polititillæg og 1½ pct. særlig feriegodtgørelse. Afgangsalderen for politibetjente er 64 år.

Numrene på de anvendte skalaløntrin og polititillæggenes grundbeløb i kroner er som følger:

11 og 980, 12 og 980, 12 og 1010, 13 og 1010, 16 og 1070, 17 og 1070, 18 og 1070, 19 og 1070, 20 og 1070, 22 og 860, 24 og 620, 25 og 620, 26 og 620. Fra det 64. år pension på 26. skalatrin. Polititillæggets grundbeløb forhøjes efter plus-plus-princippet (dvs. først med et generelt 70 procents tillæg og derefter med et dyrtidstillæg på 414,9 procent) og dertil kommer et ekstra dyrtidsreguleringstillæg, da polititillægget har karakter af vederlag for rådighedstjeneste.

Indregningen i kolonne (2) af 15,8 procents pensionstillæg i nettogrundløn skal afspejle, at værdien af tjenestemandspensionen fra det 70. år og frem svarer til værdien af de overenskomstansatte akademikeres pension fra det 70. år og frem.

Fra organisationsside er det oplyst, at i årene 1971-75 var en politibetjent gennemsnitlig godt 24 år ved ansættelsen.

Kilder: DA's lønstatistik, juli kvartal 1975. Finansministeriets lønoversigter 1. oktober 1975.

Tabel 14. Smed/maskinarbejder

Alder år	Årsløn 1975 kr.
16	0
17-19	23.093
20	51.460
21-69 (49 år)	79.827
Sum	4.032.262

Note: Efter realeksamen/10. klasse 3¹/₂ års læretid.

Kilde: DA's lønstatistik, juli kvartal 1975.

Tabel 15. Sygeplejerske

Alder år	Årsløn 1975 kr.	
	(1)	(2)
16	0	0
17-18	25.000	25.000
19	30.247	30.247
20	35.792	35.792
21	38.312	38.312
22-23	71.370	79.003
24-25	73.194	81.019
26-27	75.068	83.092
28-29	76.994	85.221
30-64 (35 år)	78.497	86.933
65-69	0	0
Sum	3.494.998	3.853.676

(1): Nettoløn.

(2): Nettoløn + 12¹/₂ pct. pensionstillæg af nettogrundløn.

Noter: Efter realeksamen 2 år med erhvervsarbejde med skønsmæssigt ansat årsindkomst på 25.000 kr. Dernæst sygeplejeelev i 3 år.

De anførte årslønninger for sygeplejersker og sygeplejeelever er beregnet i overensstemmelse med overenskomst af 2. september 1975 vedrørende ikke-tjenestemandsansatte sygeplejeassistenter og timelønnede sygeplejersker samt overenskomst af 9. december 1975 vedrørende sygeplejeelever. Afgangsalderen for sygeplejersker er 65 år.

Indkomsten fra det 65. år til det 69. år er sat til nul, hvilket er begrundet i, at den pensionskasse, sygeplejerskerne indbetaler til, principielt er selvfinansierende, hvorfor det ville være dobbeltregning efter indregning af de 12¹/₂ pct. pensionstillæg at medregne fra denne pensionskasse udbetalte beløb.

Antagelsen om, at en sygeplejeassistent bliver erhvervsaktiv (med husligt arbejde) allerede som 17-årig er i overensstemmelse med antagelsen i „Dansk Økonomi, foråret 1972“ vedrørende 1970. Det var imidlertid i 1975 rent faktisk ikke muligt i hvert fald i hovedstadsområdet at begynde som sygeplejeelev med mindre end studentereksamen/HF. Det er dog kun hensynet til indregning af stedtillæggene, der har været bestemmende for, at man har taget udgangspunkt i hovedstadslønninger. Da anvendelsen af hovedstadslønninger således blot er beregningsmæssigt betinget, er der ikke noget principielt i vejen for at bruge disse ansættelsesbetingelser. Beregner man imidlertid sygeplejerskerens livsløn under forudsætning af forudgående skolegang til og med det 18. år fås alternativt 3.444.998 og 3.803.676 i henholdsvis kolonne (1) og (2).

Kilde: De ovenfor nævnte overenskomster udgivet af Lønnings- og pensionsdepartementet.

Tabel 16. Bryggeriarbejder

Alder år	Årsløn 1975		
	1960	1970	1975
15	4.471	16.376	0
16-17	4.471	16.376	32.176
18-69 (52 år)	13.932	37.557	91.315
Sum	737.877	2.002.092	4.812.732

Note: Beregningen af livslønnen i 1960 og 1970 er foretaget analogt med de i „Dansk Økonomi, foråret 1972“ udførte beregninger af livslønnen for ufaglærte grupper. Erhvervsforløbet er tænkt påbegyndt ved det 15. år, og timetallet er for 1960-beregningen antaget at være 2160 og for 1970-beregningen at være 1950. 1975-beregningen tager udgangspunkt i det 16. år hvilket giver 2 år som arbejdsdreng mod 3 år for 1960- og 1970-beregningernes vedkommende.

Kilde: DA's lønstatistik juli og oktober kvartal 1960, juli og oktober kvartal 1970 samt juli kvartal 1975 (i 1960 og 1970 blev ungarbejderlønningerne for juli kvartal først angivet i statistikken for oktober kvartal).

Tabel 17. Indeks for livsindkomster 1960, 1970 og 1975 (smed/maskinarbejder = 100 for de enkelte år). Livsindkomsterne er beregnet som simple summer af de respektive årsindkomster.

	1960	1970	1975	1975 Alternative beregninger:
1. Assistent i staten	95,9	106,5	99,6	
2. Banebetjent	81,4	95,3	88,5	
Banebetjent incl. pensionsgode	92,6	107,5	99,8	
3. Civilingeniør		215,6	182,1	178,9 ^a
4. Folkeskolelærer	113,7	133,0	116,3	
Folkeskolelærer incl. overtimebetaling	125,1	153,6	127,1	
Folkeskolelærer incl. overtimebetaling og pensionsgode	142,1	172,8	144,2	
5. Gymnasielærer	124,6	153,9	136,0	132,8 ^b
Gymnasielærer incl. overtimebetaling	148,7	189,8	157,8	154,1 ^b
Gymnasielærer incl. overtimebetaling og pensionsgode	167,3	212,9	178,2	174,0 ^b
6. Jurist/økonom	151,4	184,9	161,1	157,4 ^c
Jurist/økonom incl. pensionsgode	170,5	208,6	182,0	177,8 ^c
7a. Kvl. kontorassistent (privat)	71,5	77,4	74,6	
7b. Kvl. kontorassistent (stat)	83,4	94,5	87,9	
8. Kvl. tekstilarbejder	59,1	68,3	72,0	
9. Lagerarbejder	74,2	78,5	77,9	
10. Metalarbejder (ufaglært)	85,7	87,1	88,7	
11. Murør	124,9	132,2	103,8	
12. Murerarbejdsmand	111,3	124,2	103,1	
13. Politibetjent	97,8	114,7	109,6	
Politibetjent incl. pensionsgode	108,5	127,5	121,9	
14. Smed/maskinarbejder	100	100	100	
15. Sygeplejerske	68,3	90,0	86,7	85,4 ^d
Sygeplejerske incl. pensionsgode	78,0	99,5	95,6	94,3 ^d
16. Bryggeriarbejder	85,4	96,9	119,4	

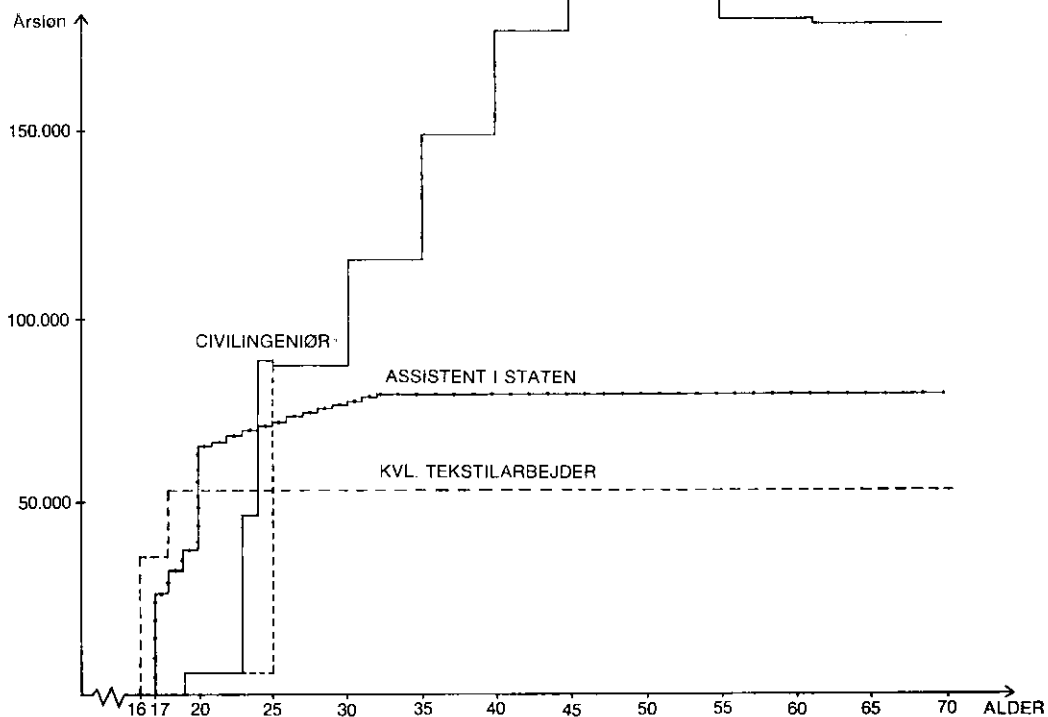
a. 6 års studietid i stedet for 4½ år.

b. 8 års studietid i stedet for 7 år.

c. 7 års studietid i stedet for 6 år.

d. Erhvervsaktiv som 19-årlig i stedet for som 17-årlig.

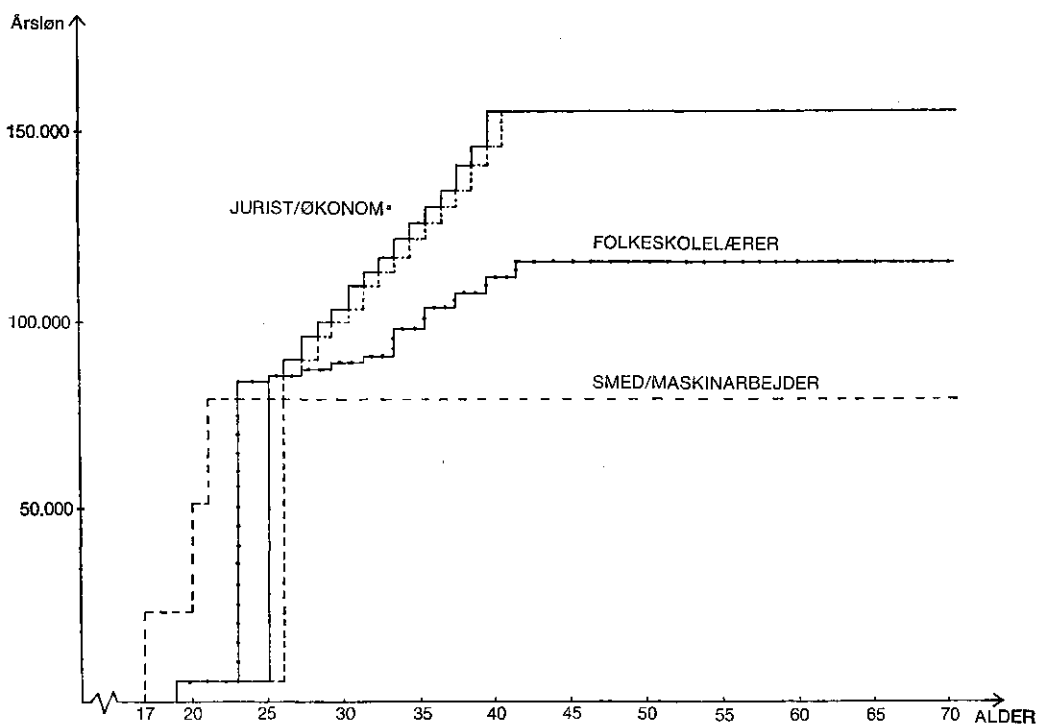
Figur 1. Årslønnens udvikling med alderen for udvalgte grupper 1975

Anm.: I bilag 1 gives en nærmere redegørelse for de bag figurerne liggende lønoplysninger.

a. Den punkterede linje for civilingeniøren angiver forløbet, hvis der regnes med en længere studietid, jfr. foranstående tabel 3.

Figur 2. Årslønnens udvikling med alderen for udvalgte grupper 1975

Anm.: I bilag 1 gives en nærmere redegørelse for de bag figurerne liggende lønoplysninger. Den punkterede linje for en jurist/økonom angiver forløbet, hvis der regnes med en længere studietid, jfr. foranstående tabel 6.

Selvangivelsesmaterialet 1975

*Oversigt over
bilagets indhold.*

1. I det følgende kommenteres først nogle af de fordele og ulemper, der generelt knytter sig til skattestatistikken i en fordelingsmæssig sammenhæng. Dernæst redegøres for selvangivelsesmaterialet for indkomståret 1975 og de tabelleringer, der er foretaget som grundlag for beregningerne i kapitel V.

*Fordel: alle
indkomstarter.*

Skattestatistik og analyser af økonomisk fordeling

2. Der er både fordele og ulemper ved at anvende skattestatistikken til analyse af den økonomiske fordeling mellem personer og husstande. Som en væsentlig fordel kan peges på, at skatteoplysningerne principielt omfatter alle løbende indkomstarter – løn, rente, overførselsindkomst, overskud af egen virksomhed med videre.

*Svagheder på
indkomstsiden.*

3. De svagheder, der knytter sig til selvangivelsesmaterialet som skatteligningsgrundlag, gør sig naturligvis også gældende når det anvendes til belysning af den økonomiske fordeling. Her tænkes i første række på det egentlige skattesnyd. Men hertil kommer en række mangler, som er uden betydning ud fra et ligningssynspunkt, for så vidt angivelserne svarer til skattelovgivningens bestemmelser, men som forringer materialets værdi ud fra et fordelingsstatistisk synspunkt. På indkomstsiden gælder det således udeladelsen af skattefri overførsler – børnetilskud, boligsikring med videre, som ialt udgjorde ca. 3 mia. kr. i 1975 – og andre skattefri indkomster som for eksempel medbyggerindsats ved opførelse af eget hus. Der kan også peges på en forholdsvis lav skattemæssig ansættelse af værdien af naturalydelser, og på vanskeligheder med at trække grænsen mellem fradragsberetti-

gede udgifter og privatforbrug. Også for en række af de ligningsmæssige fradrag gælder, at de skattemæssige regler og en varierende udnyttelse heraf kan resultere i forskelle i de skattepligtige indkomster, som ikke svarer til de reelle fordelingsmæssige forskelle. Der er imidlertid ikke noget entydigt svar på, om bruttoindkomst eller skattepligtig indkomst (bruttoindkomst - ligningsfradrag = skattepligtig indkomst) er det bedste indkomstmål til fordelingsanalyse¹. I nærværende bilag anføres begge indkomstmål, i kapitel V kun den skattepligtige indkomst.

I øvrigt knytter der sig et særligt niveauproblem til indkomsterne for de selvstændige næringsdrivende, dels på grund af den kraftige konjunkturedgang dette år, dels på grund af de særlige afskrivningsregler. I juni 1975 blev der således givet mulighed for ekstraordinære skattemæssige afskrivninger på maskiner, transportmidler og lignende anskaffet i 1975. På maskiner m.v. anskaffet i 1975 kunne der herefter afskrives op til 45 pct. af anskaffelsessummen, mens der hidtil kun kunne afskrives op til 30 pct. på maskiner m.v. anskaffet i 1. halvår og op til 15 pct. på maskinanskaffelser i 2. halvår. Fra 1.10. 1975 var der endvidere mulighed for alternativt at vælge det mere gunstige investeringsfradrag².

Dette niveauproblem med hensyn til de selvstændiges specielt lave skattepligtige indkomster i 1975 må der naturligvis tages hensyn til ved læsning af de følgende tabeller. Ved beregningerne af formueforskydninger under inflation som i kapitel V, hvor der alene tages udgangspunkt i statusposter, får dette niveauproblem dog ikke den store betydning.

1. Bruttoindkomsten på selvangivelsen er siden 1974 bl.a. opgjort ekskl. renteindtægter og renteudgifter for virksomheder. Uden en korrektion herfor er bruttoindkomsten i hvert fald ikke et egnet mål i fordelingsmæssig sammenhæng.
2. Maskiner og transportmidler, der blev anskaffet i perioden 1. 10. 1975 - ultimo 1976, gav ret til et investeringsfradrag i den skattepligtige indkomst på 20 pct. af anskaffelsessummen. Investeringsfradraget reducerede ikke afskrivningsgrundlaget, hvorfor investor så at sige - over tiden - kunne afskrive 1976-anskaffelserne med 120 pct. Denne ordning blev med augustforliget fortsat i 1977, dog ydes investeringsfradraget nu kun med 10 pct. Investeringer i bygninger påbegyndt i perioden 1. 4. 1975 - ultimo 1976 gav ligeledes ret til et fradrag på 10 pct., fordelt med 5 pct. i fuldførelsesåret og 5 pct. i året herefter. Denne ordning har derfor antagelig kun haft meget ringe betydning for det lave niveau for selvstændiges skattepligtige indkomster i 1975.

*Svagheder på
formuesiden.*

4. På formuesiden afgrænses den skattepligtige formue snævrere end ønskeligt ud fra en fordelingsmæssig synsvinkel. Således indgår værdien af pensions- og livsforsikringer ikke – og det gælder i øvrigt også på indkomstsiden, at for eksempel arbejdsgivers pensionsbidrag holdes udenfor såvel bruttoindkomst som skattepligtig indkomst. Formueopgørelsen vil endvidere mangle værdien af en række indboenstande med videre.

De foranstående mangler ved selvangivelsesmaterialet med henblik på en analyse af indkomst- og formuefordelingen har det ikke været muligt, respektive er det ikke forsøgt, at korrigerer for. Derimod er ejendomsværdierne, der på selvangivelserne er opført til værdien efter 1973-vurderingen, opkorrigeret til 1975-prisniveau, og den asymmetri, der ligger i at obligationer og pantebreve optages til kursværdi på aktivsiden, men til pålydende værdi på passivsiden, er der skønsomt korrigeret for ved at omregne prioritetsgælden og halvdelen af den på selvangivelsen anførte virksomhedsgæld til kurs 75. Der er her tale om generelle korrektioner, idet materialet ikke muliggør hensyntagen til individuelle forskelle i prisudviklingen for fast ejendom, i prioritets- og virksomhedsgældens sammensætning med videre. Endvidere er korrektionerne kun foretaget ved beregningerne i kapitel V (jfr. noterne til tabel V.3), mens tabellerne i nærværende bilag vedrører det ukorrigerede materiale.

5. Selv om det således i et vist omfang er forsøgt at korrigerer selvangivelsesmaterialet for en del af de svagheder, der ud fra et fordelingsmæssigt synspunkt knytter sig hertil, reterer der betydelige fejkilder og mulige skævheder, hvis betydning for fordelingen af indkomst og formue mellem enkeltpersoner eller husstande henstår uafklaret.

Derimod er der visse muligheder for en belysning af den samlede „underdeklaration“ af de løbende indkomster ved at sammenholde indkomstmassen efter henholdsvis nationalregnskabet og skattestatistikken, således som det eksempelvis er gjort for indkomståret 1963 i formandsskabets redegørelse fra november 1967¹ og af Danmarks Statistik for årene 1970 og 1971².

1. „Den personlige indkomstfordeling og indkomstudjævningen over de offentlige finanser“.
2. Besvarelse af spørgsmål 3.c. af 23.1.1974 fra Folketingets skatte- og afgiftsudvalg (Alm. delbilag 3).

*Den samlede
„underdeklaration“
(skattesnyd m.v.).
Faldende tendens
i 1970'erne.*

6. En videreførelse og revision af disse beregninger for perioden 1970 til 1975 tyder på et fald i den samlede „underdeklaration“ (skatteunddragelse med videre, jfr. nedenfor) i løbet af perioden, fra et niveau på omkring 10 pct. af indkomstmassen i begyndelsen af 1970'erne til ca. 6⁰/₀ i 1974/75, såfremt man går ud fra det niveau for indkomsterne, som ligger i nationalregnskabet. Der knytter sig dog en ekstra usikkerhed til beregningerne på grund af et brud i skattestatistikken fra og med 1974 som følge af udskillelsen af samtlige renteudgifter som særskilt fradrag. Hertil kommer at det ikke er muligt at afgøre om den faldende tendens afspejler reelle forhold såsom en mere effektiv ligning eller alene kan tilskrives statistiske og definitions-mæssige forskelle, og herunder eventuelle fejlvisninger i nationalregnskabet.

Det skal således understreges, at „underdeklarationen“ dækker over såvel den egentlige skatteunddragelse som en række definitions-mæssige forskelle mellem nationalregnskabet og skattestatistikens opgørelsesmetoder, som det kun i begrænset omfang har været muligt at korrigere for. Det gælder f.eks. de tidligere nævnte forhold omkring pensionsbidrag, som er udeladt i ligningsoplysningerne, og andre (lovligt) skattefri indkomster som der ikke er talmæssige oplysninger for. Herudover kan især peges på, at underdeklarationen også omfatter en eventuel forskel mellem nationalregnskabet's afskrivninger og de skattemæssige afskrivninger, og at der er en betydelig usikkerhed knyttet til opgørelsen af den personlige sektors nettorentebetaling til virksomheder, det offentlige og udlandet.

Selvangivelsesundersøgelsen for indkomståret 1975

7. Til brug for arbejdet med analyserne af formueforskydninger under inflation har Danmarks Statistik stillet et særligt uddrag af oplysningerne fra selvangivelsesundersøgelsen for 1975 til rådighed¹.

Selvangivelsesundersøgelserne omfatter et udsnit på ca. 1/2 pct. af alle fuldt skattepligtige personer på 15 år og derover; udsnittet omfatter hovedpersoner født på to bestemte

1. CPR-numrene anvendes af Danmarks Statistik som identifikation af de skattepligtige i selvangivelsesundersøgelserne, men indgår ikke i det uddrag, der er anvendt her.

datoer i året, samt disses hustruer. Til selvangivelsesundersøgelsen vedrørende indkomståret 1975 indsamlede Danmarks Statistik i samarbejde med de kommunale ligningsmyndigheder de fleste af de oplysninger, der indgår i selvangivelsesundersøgelsen, i perioden 1. april til 1. juni 1976.

Stikprøvens omfang. Den tidlige tidsmæssige placering af indsamlingsperioden medfører – bl.a. fordi nogle har fået forlænget fristen for at indsende selvangivelsen til efter 1. juni – en vis skævhed i stikprøven, idet selvstændige og skattepligtige med store formuer antagelig bliver underrepræsenteret. For indkomståret 1975 omfatter selvangivelsesundersøgelsen dog 98% af de personer, som stikprøven burde omfatte. Stikprøven består herefter af 13.590 hovedpersoner samt 6.058 gifte kvinder eller ialt 19.648 skattepligtige personer.

Opregningsfaktoren for selvangivelsesundersøgelsen, dvs. det tal man skal multiplicere antallet af personer i selvangivelsesundersøgelsen med for at nå frem til det totale antal fuldt skattepligtige helårsansatte personer, er for 1975 201,5¹.

Grundtabellernes udformning.

8. Den gennemførte analyse af formueforskydninger under inflation sigter på at belyse disse forskydningers betydning for fordelingen af forbrugsmulighederne. Da forbrugsenheden er husstanden snarere end den enkelte person, er husstanden anvendt som analyse-enhed i de her gennemførte beregninger. Husstandsbegrebet i skattemæssig forstand er dog afgrænset anderledes end man kunne ønske ud fra en forbrugsbetragtning, da det omfatter dels alle ægtepar, dels alle ugifte (15 år og derover) og førhen gifte². Således opgjort var der ca. 2,7 mill. husstande i 1975.

Analyseenhed: husstande.

Husstandsbegrebet i selvangivelsesundersøgelsen afviger således fra de sædvanlige husstandsbegreber: familiekerner og adressehusstande. Ved en familiekjerne forstås en eller flere personer, som bor på samme adresse, og som er familiemæssig forbundet (gift, børn/forældre). Ved en adressehusstand forstås personer, som har samme adresse.

1. Selvangivelsesundersøgelsen for indkomståret 1975, materialets karakter, definitioner og resultater m.m. er beskrevet i *Statistiske Efterretninger, serie A, nr. 48/1976*.

2. Antallet af husstande i skattemæssig forstand er derfor lig antallet af hovedpersoner.

Beregningerne i de efterfølgende tabeller er gennemført særskilt for familiehustandene og enlige, idet indkomst- og formueforhold er afgørende forskellige for disse to grupper. Det er dog kun resultaterne vedrørende familie-hustandene, der er præsenteret i kapitel V.

Desuden er analysen begrænset til erhvervsaktive husstande, dvs. husstande, hvor husstandsoverhovedet enten er lønmodtager eller selvstændig. Således er bl.a. pensionist-husstande ikke medtaget.

Familiehustandenes alders- og erhvervs-mæssige placering følger husstandsoverhovedet. I selvangivelsesundersøgelsen er husstandsoverhovedet den af ægtefællerne, der har den største indkomst. Hvis en af ægtefællerne er ude af erhverv, vil den anden dog blive opfattet som husstandsoverhovedet – også selvom indkomsten skulle være negativ.

Mediantal. Analysen tager sigte på at belyse situationen for *typiske* husstande og er derfor blevet gennemført med udgangspunkt i mediantal for samtlige indkomst- og formueposter¹.

9. Tabel 1.1 – 1.4 giver en oversigt over de grundoplysninger, der er anvendt fra selvangivelsesundersøgelsen for indkomståret 1975 ved den gennemførte analyse.

Standardisering. For at rendyrke den betydning, som henholdsvis erhvervsgruppe (selvstændig/funktionær/arbejder), besiddelse af fast ejendom samt alder har for fordelingen af formueforskydninger under inflation, er der foretaget en standardisering af de i tabellerne 1.1 – 1.4 anførte tal. Standardiseringen af f.eks. erhvervsgruppe-oplysningerne er foretaget ved en omregning

1. Mediantal beregnes – med den skattepligtige indkomst som eksempel – på følgende måde: Indenfor den betragtede gruppe sorteres husstandene efter stigende skattepligtige indkomst; den skattepligtige indkomst for den midterste husstand i denne fordeling er den skattepligtige median-indkomst. På tilsvarende måde er de øvrige poster for den betragtede gruppe fundet; de enkelte poster vil derfor som en næsten undtagelsesfri regel komme fra forskellige husstande. Den tekniske beregningsmåde er nærmere beskrevet i anmærkningen til tabel 1.1 nedenfor.

Fordelen ved at anvende mediantal fremfor gennemsnitstal er at gennemslaget af atypiske (særlig små eller særlig store) observationer i udsnittet reduceres, hvilket har særlig betydning ved små udsnit.

af den faktiske fordeling til en ensartet fordeling af husstandene indenfor den enkelte erhvervsgruppe efter besiddelse af fast ejendom og alder. Tilsvarende forudsætninger gælder for standardiseringen efter værdien af fast ejendom og alder.

Tabel 2.1 – 2.3 viser de fordelinger af de antal erhvervsaktive husstande, der er anvendt ved standardiseringen. De anvendte fordelinger svarer til den totale fordeling for samtlige erhvervsaktive husstande.

10. Med udgangspunkt i tabel 1.1 – 1.4 og tabel 2.1 – 2.3 kan de standardiserede fordelinger i tabel 3.1 – 3.3 umiddelbart beregnes¹. Tabellerne 3.1 – 3.3 omfatter dog kun husstande i alderintervallet 25–66 år (begge aldre incl.), hvorfor det også kun er husstande i dette interval, som er medtaget i tabel 2.1 – 2.3.

Tabellerne V.3, V.6 og V.8 i kapitel V fremkommer med i de noter til tabel V.3 anførte korrektioner umiddelbart af tabellerne 3.1 – 3.3.

1. Med arbejderfamiliehusstanden som eksempel beregnes den standardiserede skattepligtige indkomst, idet der er ialt 4.667 familiehusstande i de udvalgte erhvervsgrupper; altså som:

$$\frac{254.73.154}{4667} + \frac{419.75.921}{4667} + \frac{375.73.862}{4667} + \frac{421.70.662}{4667} + \frac{283.72.162}{4667} +$$

$$\frac{268.72.745}{4667} + \frac{897.76.206}{4667} + \frac{792.77.415}{4667} + \frac{649.75.999}{4667} + \frac{309.67.022}{4667} =$$

74.450, jfr. tabel 1.1, 2.1 og 3.1.

TABEL 1.1 INDKOMST- OG FORMUEPOSTER FOR ARBEJDERHUSSTANDE EFTER SELVANGIVELSESDERSØGELSE FOR INDKOMSTÅRET 1975

ANTAL HUSSTANDE	BRUTTO- INDKOMST	SKATTE- PLIGTIG INDKOMST	EJENDOMS- VERDI	EJENDOMS- FORMUE	FIJAN- SIELLE AKTIVER	PRIORI- TETS GÆLD	VIRKSOM- HEDS GÆLD	ANDEN GÆLD	FORMUE RESIDUALT BESTEMT(A)	FORMUE RESIDUALT BESTEMT(A)	MEDANTAL, KRØNER,	
											FAMILIEHUSSTANDE, EJENDOMSVERDI UNDER 100.000 KR.	ENLIGE, EJENDOMSVERDI UNDER 100.000 KR. OG DEROVER,
15-24 ÅR	74	74009	66877	533	0	792	20	3923	-2640	-2669	51	15
25-29 ÅR	142	81783	73154	61	19	1535	8	907	1	685	15	1
30-39 ÅR	259	84981	75921	63	4	3003	2	3265	1	-247	50	1
40-49 ÅR	229	80268	73862	25	28	6002	4	1	2999	6046	4	1
50-59 ÅR	258	77020	70662	32	55	9999	1	0	15661	10068	17	0
60-66 ÅR	188	76349	72162	54	10	1411	1	9	21354	1460	5	9
0. 66 ÅR	7	84340	77256	829	0	31878	0	200	39428	32507	0	0
FAMILIEHUSSTANDE, EJENDOMSVERDI 100.000 KR. OG DEROVER,												
15-24 ÅR	15	97354	78889	185000	0	5000	215318	1844	-19318	-28662	1844	2500
25-29 ÅR	107	105241	72745	180051	19	19600	200770	600	4117	-4569	600	3069
30-39 ÅR	278	103146	76206	204967	3	23691	154818	12	70778	73821	12	10
40-49 ÅR	219	96850	77415	170021	3	23001	87799	9	104815	103129	9	88
50-59 ÅR	169	85351	75999	159988	76	23000	48084	6	125997	134973	6	1
60-66 ÅR	96	76440	67022	150100	37	28061	37166	4	147088	140624	4	4
0. 66 ÅR	3	71410	58599	135000	0	67322	27463	0	187322	174849	0	10
ENLIGE, EJENDOMSVERDI UNDER 100.000 KR.												
15-24 ÅR	574	43809	41144	17	26	0	21	15	0	7	15	0
25-29 ÅR	193	55111	49419	14	21	1	37	8	0	-10	8	1
30-39 ÅR	205	57501	50001	21	0	1	28	0	0	-6	0	0
40-49 ÅR	175	57350	53228	27	61	4	15	0	2	74	0	2
50-59 ÅR	156	53072	49697	100	0	11052	10	508	13675	10632	0	3
60-66 ÅR	84	51908	50007	135	0	11034	15	33	16034	11119	33	2
0. 66 ÅR	4	58094	56094	0	0	10825	0	0	10825	10825	0	0
ENLIGE, EJENDOMSVERDI 100.000 KR. OG DEROVER,												
15-24 ÅR	14	64158	45131	120300	0	9654	134169	0	-10015	-4138	0	103
25-29 ÅR	42	71671	52127	165767	0	20034	165613	0	11635	20151	0	37
30-39 ÅR	32	73491	54377	195000	210	25053	162787	53	44429	-56834	53	539
40-49 ÅR	28	65952	54502	165000	0	11802	72646	0	115123	104032	0	134
50-59 ÅR	33	59332	52607	170000	11	23844	43639	2	156600	150170	2	44
60-66 ÅR	17	58861	50198	142000	1121	19143	38482	1299	121423	122362	1299	121
0. 66 ÅR	1	48478	46178	420600	0	109173	6832	0	522341	522341	0	0

ANM: HUSSTANDBEGREBT I SELVANGIVELSESDERSØGELSENE AFVIGER FRA DE SÆDVANLIGE HUSSTANDBEGREBER: JFR. TEKSTEN.

DET ANVENDTE BEREGNINGSPROGRAM UDBREGER MEDANTAL VED INTERPOLATION MELLEM INTERVALLER, HVOR INTERVALLENDEN SVARER PÅ DEN MINDSTE FOREKOMMENDE AFSTAND I MATERIALET. VED DENNE PROCEDURE KAN F. EKS. MEDIANPRIORITETSGELDEN BLIVE SAT TIL 1 KR., HVOR DET HELT KORREKTE MEDANTAL ER 0 KR. FØRSKELLEN MELLEM DE EKSAKTE MEDANTAL OG DE HER BEREGNEDE MEDANTAL ER INDLETTID UDEN BETYDNING FOR RESULTATERNE

A: BESTEMTES RESIDUALT UD FRA DE ØVRIGE MEDIANBESTEMTE FORMUEPOSTER.

KILDE: SELVANGIVELSESDERSØGELSE 1975.

TABEL 1.2 INDKOMST- OG FORMUEPOSTER FOR FUNKTIONÆRHUSSTANDE EFTER SELVANGIVELSESDUNDERSØGELSE FOR INDKONSTÅRET 1975

ANTAL HUSSTANDE	BRUTTO- INDKOMST	SKATTE- PLIGTIG INDKOMST	EJENDOMS- VÆRDI	EJENDOMS- FORMUE	FINAN- STELLE AKTIVER	PRIORI- TETS GELD	VIRKSOM- HEDS GELD	ANDEN GELD	FORMUE FORMUE		
									RESIDUALT BESTEMT(A)	BESTEMT(A)	
MEDIANTAL, KRONER.											
FAMILIEHUSSTANDE, EJENDOMSVÆRDI UNDER 100.000 KR.											
15-24 ÅR	33	77315	70975	890	0	3742	1386	0	13500	-8780	-10254
25-29 ÅR	104	94798	82618	119	221	9995	47	166	15526	-5465	-5404
30-39 ÅR	137	108903	99527	33	47	14000	31	42	7147	3836	6860
40-49 ÅR	109	103922	94570	329	64	13221	14	16	4272	6545	9310
50-59 ÅR	125	99988	93431	148	77	16787	13	51	6	17001	16942
60-66 ÅR	74	93245	88306	161	0	28442	28	0	22	42786	28553
0, 66 ÅR	4	129885	121154	0	0	125657	0	0	2314	125657	123343
FAMILIEHUSSTANDE, EJENDOMSVÆRDI 100.000 KR. OG DEROVER.											
15-24 ÅR	26	108986	79968	203442	2920	10006	237422	1259	18002	-65397	-40315
25-29 ÅR	134	127229	91643	225100	30	19878	230339	81	10035	-14236	4553
30-39 ÅR	462	130425	96933	265005	13	34500	221071	4	13716	65237	61727
40-49 ÅR	365	138784	112227	265059	3	38140	161754	3	5228	132778	136217
50-59 ÅR	271	131472	110377	250080	10	48001	102391	13	2859	185920	192828
60-66 ÅR	94	120885	105542	250170	69	50119	66645	29	1	237440	233683
0, 66 ÅR	12	227049	219848	339600	6507	154581	94059	245	198	337036	406186
ENLIGE, EJENDOMSVÆRDI UNDER 100.000 KR.											
15-24 ÅR	400	46697	43311	5	53	1989	4	86	0	0	1958
25-29 ÅR	237	63474	57120	78	1	5989	6	11	6000	-1	51
30-39 ÅR	196	64297	58164	47	5	9046	13	31	4	701	9050
40-49 ÅR	97	66504	62849	42	47	8200	7	29	30	7302	8223
50-59 ÅR	118	69512	66872	180	0	2003	50	0	2	21423	20131
60-66 ÅR	61	67896	62658	173	12	32042	46	0	25	32042	32156
0, 66 ÅR	4	68732	64134	10000	0	54545	1200	0	16667	64071	46678
ENLIGE, EJENDOMSVÆRDI 100.000 KR. OG DEROVER.											
15-24 ÅR	27	67990	48480	150000	126	12041	170678	0	2000	-10877	-10511
25-29 ÅR	57	72235	50614	160250	154	10000	197977	73	4503	-29901	-32146
30-39 ÅR	65	98748	75222	220000	28	24958	230788	140	10000	28483	4098
40-49 ÅR	61	92185	74218	210067	91	43442	119569	562	94	124801	133375
50-59 ÅR	50	86496	67784	180500	170	35300	102680	126	5	132963	113159
60-66 ÅR	18	82355	59673	242500	779	32679	67959	0	418	219334	207581
0, 66 ÅR	4	80304	76315	175000	0	24280	89217	0	0	161408	110063

ANN: SE ANMÆRKNINGEN TIL TABEL 1.1

A: BESTEMTES RESIDUALT UD FRA DE ØVRIGE MEDIANBESTEMTE FORMUEPOSTER.

KILDE: SELVANGIVELSESDUNDERSØGELSE 1975.

TABEL 1.3 INDKOMST- OG FORMUEPOSTER FOR SELVSTÅENDE I BYRHVERV EFTER SELVANGIVELSEUNDERSØGELSEN FOR INDKOMSTÅRET 1975

ANTAL HUSSTANDE	BRUTTO-INDKOMST	SKATTE-PLIGTIG INDKOMST	EJENDOMS-VÆRDI	EJENDOMS-FORMUE	ERHVERVS-FORMUE	FINAN-SIELLE AKTIVER	PRIORIT-TÆTS GÆLD	VIRKSOM-HEDS GÆLD	ANDEN GÆLD	FORMUE FORMUE	RESIDUALT BESTEFT(A)	
												100.000 KR.
FAMILIEHUSSTANDE, EJENDOMSVÆRDI UNDER 100.000 KR.												
15-24 ÅR	3	54224	52008	0	25299	11391	0	0	0	-6229	36690	
25-29 ÅR	6	48209	44635	9000	20831	10827	19025	35785	620	-14839	-14772	
30-39 ÅR	18	83466	64399	962	47427	16984	2924	58016	327	26672	4106	
40-49 ÅR	28	89643	64420	538	31152	11548	629	37695	16	12698	4898	
50-59 ÅR	29	71777	64719	270	52013	12784	42	12990	40	84589	51995	
60-66 ÅR	17	81280	66285	889	15311	31673	229	10111	42	82196	37491	
O. 66 ÅR	3	116563	96781	55000	28412	57453	1700	35000	500	119647	103665	
FAMILIEHUSSTANDE, EJENDOMSVÆRDI 100.000 KR. OG DEROVER.												
15-24 ÅR	14	113790	61367	300000	87682	50888	271698	84878	16767	74737	65227	
25-29 ÅR	109	128057	78297	305074	118478	36961	216592	122464	3500	107437	117957	
30-39 ÅR	117	124091	77176	315000	100630	58182	166899	85357	1277	176141	220279	
40-49 ÅR	102	112605	75884	265050	92827	45163	97762	86224	15	249356	219039	
50-59 ÅR	57	77920	59669	220248	53691	57000	50291	33822	14	261490	246812	
O. 66 ÅR	7	83063	68413	338256	41447	131740	21932	3777	3500	0	287234	
ENLIGE, EJENDOMSVÆRDI UNDER 100.000 KR.												
15-24 ÅR	8	25280	23809	0	11753	3035	0	73654	0	6727	-58866	
25-29 ÅR	9	43496	17386	4375	28367	3171	3210	25378	12368	3009	-5023	
30-39 ÅR	10	23061	17496	0	25757	3057	0	39752	658	985	-11596	
40-49 ÅR	10	41338	27170	1071	42261	35881	667	23899	758	44987	53889	
50-59 ÅR	11	36137	27849	7969	7291	94997	550	2053	168	94101	107486	
60-66 ÅR	11	26287	25764	2200	9781	25363	0	4500	11	24	32833	
O. 66 ÅR	1	51600	50921	0	73872	110903	0	0	0	59231	184775	
ENLIGE, EJENDOMSVÆRDI 100.000 KR. OG DEROVER.												
15-24 ÅR	2	56415	38352	167776	28635	29018	0	0	0	10902	225429	
25-29 ÅR	2	56239	32447	157873	33006	31304	123288	50251	61539	-12896	-12895	
30-39 ÅR	8	119100	70886	277500	92909	42320	239347	50805	3000	68270	119577	
40-49 ÅR	12	60262	28927	310200	37128	15838	102958	47624	3217	112410	209417	
50-59 ÅR	11	52932	43263	160000	39961	46582	122443	66060	2000	198314	56040	
60-66 ÅR	9	58893	50195	195000	32593	102919	16550	31206	600	338782	282155	
O. 66 ÅR	1	112800	21704	773303	27024	60461	124801	14152	2644	110553	719191	

ANM: SE ANMÆRKNINGEN TIL TABEL 1.1

A: BESTEMTES RESIDUALT UD FRA DE ØVRIGE MEDIANBESTEMTE FORMUEPOSTER.

KILDE: SELVANGIVELSEUNDERSØGELSEN 1975.

TABEL 1.4 INDKOMST- OG FORMUEPOSTER FOR LANDMÆND EFTER SELVANGIVELSEUNDERSGØGELSEN FOR INDKOMSTÅRET 1975

ANTAL HUSSTANDE	BRUTTO- INDKOMST	SKATTE- INDKOMST	EJENDOMS- VÆRDI	ERHVERVS- FORMUE	FINAN- SIELLE AKTIVER	PRIORIT- TETS GELD	VIRKSOM- HEDS GELD	ANDEN GELD	FORMUE RESIDUALT BESTEMT(A)	FORMUE RESIDUALT BESTEMT(A)	MEDANTAL, KRONER.	
											EJENDOMSVERDI UNDER 100.000 KR.	ERHVERVS- FORMUE
FAMILIEHUSSTANDE.												
15-24 ÅR	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
25-29 ÅR	2	62368	38696	20000	168208	34121	159271	7500	49058	49058	*	*
30-39 ÅR	5	87791	29615	0	330714	650	296546	0	48339	34818	*	*
40-49 ÅR	9	75629	48753	3743	737030	25499	202994	3175	203582	555360	*	*
50-59 ÅR	8	44712	38077	1000	1265	34098	10953	3000	99096	-5470	*	*
60-66 ÅR	4	72295	63676	0	76440	22236	18237	1058	459904	79381	*	*
0. 66 ÅR	3	131053	110760	15500	556846	208938	12859	1083	516676	759214	*	*
FAMILIEHUSSTANDE. EJENDOMSVERDI 100.000 KR. OG DEROVER.												
15-24 ÅR	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
25-29 ÅR	13	80536	37037	272825	93900	32547	83175	4234	33454	11863	*	*
30-39 ÅR	48	105381	52691	400087	184043	33556	80347	19	166670	176755	*	*
40-49 ÅR	91	98253	50871	350657	111230	38962	60329	15	173387	225072	*	*
50-59 ÅR	107	75936	47944	309925	69825	50210	23152	8	261017	316647	*	*
60-66 ÅR	62	59497	39674	310250	44238	57966	15926	3	245070	306508	*	*
0. 66 ÅR	7	55065	37362	315000	12281	222877	31630	134	313801	504802	*	*
ENLIGE. EJENDOMSVERDI UNDER 100.000 KR.												
15-24 ÅR	1	18934	17664	0	126735	7348	11471	473	60429	122139	*	*
25-29 ÅR	3	102879	79148	0	151820	5316	14092	0	137728	143044	*	*
30-39 ÅR	7	32898	20906	3000	52453	9000	45917	216	32959	18253	*	*
40-49 ÅR	7	30972	30455	7500	80164	23263	36092	1833	61529	71610	*	*
50-59 ÅR	7	26598	23238	1460	23496	35495	14810	916	115036	41491	*	*
60-66 ÅR	8	23628	23742	834	12835	80990	244	301	163141	91510	*	*
0. 66 ÅR	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
ENLIGE. EJENDOMSVERDI 100.000 KR. OG DEROVER.												
15-24 ÅR	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
25-29 ÅR	2	66660	27860	386500	73425	42824	43109	42070	-11247	-11247	*	*
30-39 ÅR	18	61543	29145	322500	87288	17900	31903	66	141935	195414	*	*
40-49 ÅR	18	44595	37853	270800	85353	49137	29612	3945	24228	201931	*	*
50-59 ÅR	17	44236	32908	249500	79919	33362	15500	440	265226	277677	*	*
60-66 ÅR	13	43984	32780	225000	42923	80074	3883	177	250745	320085	*	*
0. 66 ÅR	2	36352	26654	362500	1520	223555	234981	0	445979	-162660	*	*

ANM: SE ANMÆRKNINGEN TIL TABEL 1.1

A: BESTEMMES RESIDUALT UD FRA DE ØVRIGE MEDIANBESTEMTE FORMUEPOSTER.

KILDE: SELVANGIVELSEUNDERSGØGELSEN 1975.

Tabel 2.1 Fordelingen af erhvervsaktive husstande efter husstandstype, alder og ejendomsbesiddelsens størrelse

	Ejendomsværdi ^a under 100.000 kr.	Ejendomsværdi ^a 100.000 kr. og derover
Antal husstande		
Familiehusstande:		
25-29 år	254	268
30-39 år	419	897
40-49 år	375	792
50-59 år	421	649
60-66 år	283	309
Enlige:		
25-29 år	442	103
30-39 år	418	123
40-49 år	289	119
50-59 år	292	111
60-66 år	164	57

a. Efter 15. alm. vurdering.

Kilde: Tabel 1.1 - 1.4.

Tabel 2.2 Fordelingen af erhvervsaktive husstande efter husstandstype, alder og erhvervsgruppe

	Arbejder- husstande	Funktionær- husstande	Selvstændige i byerhverv	Land- mænd
Antal husstande				
Familie- husstande:				
25-29 år	249	238	20	15
30-39 år	537	599	127	53
40-49 år	448	474	145	100
50-59 år	427	397	131	115
60-66 år	284	168	74	66
Enlige:				
25-29 år	235	294	11	5
30-39 år	237	261	18	25
40-49 år	203	158	22	25
50-59 år	189	168	22	24
60-66 år	101	79	20	21

Kilde: Tabel 1.1 - 1.4.

Tabel 2.3 Fordelingen af erhvervsaktive husstande efter husstandstype, erhvervsgruppe og ejendomsværdiens størrelse

	Arbejder- husstande	Funktionær- husstande	Selvstændige i byerhverv	Land- mænd
Antal husstande				
Familie- husstande:				
Ejendomsværdi. ^a under 100.000 kr.	1076	550	98	28
over 100.000 kr.	869	1326	399	321
Enlige:				
Ejendomsværdi. ^a under 100.000 kr.	813	709	51	32
over 100.000 kr.	152	251	42	68

a. Efter 15. alm. vurdering.

Kilde: Tabel 1.1 - 1.4.

Tabel 3.1 Indkomst- og formueposter for familiehusstande og enlige efter husstandsoverhovedets erhvervsgruppe ved selvangivelsesundersøgelsen 1975

	Familiehusstande				Enlige			
	Arbej- dere	Funktio- nærer	Selvst. i byerhverv	Land- mænd	Arbej- dere	Funktio- nærer	Selvst. i byerhverv	Land- mænd
	Mediantal, kroner				Mediantal, kroner			
Bruttoindkomst	89.333	120.174	101.747	81.822	58.109	71.027	43.634	50.508
Skattepl. indkomst	74.450	100.089	69.418	46.159	51.031	62.204	27.561	37.622
Ejendomsværdi	110.790	160.241	181.457	217.192	41.422	48.427	57.183	73.752
Erhvervsformue	24	39	74.862	175.098	56	53	30.594	75.985
Finansielle aktiver	17.243	30.341	36.070	34.139	7.236	16.501	31.305	27.010
Prioritetsgæld	65.333	101.828	103.845	144.837	24.930	36.974	33.379	47.143
Virksomhedsgæld	73	29	69.097	88.428	114	62	29.406	25.518
Anden gæld	730	6.329	973	1.249	47	2.076	6.307	2.742
Skattepl. formue ^a	61.921	82.435	118.474	191.915	23.623	25.869	49.990	101.344
Skattepl. formue	61.836	80.538	122.044	176.098	23.186	26.668	50.975	114.116

Anm.: Tabellen forudsætter en ensartet fordeling efter ejer/lejerforhold og alder indenfor dels gruppen af familiehusstande og dels gruppen af enlige, jfr. tabel 2.1.

a. Beregnet residualt. Som det ses, kan der være nogen forskel til den medianbestemte formue.

Tabel 3.2 Indkomst- og formueposter for familiehusholdninger og enlige efter ejendomsværdi ved selvangivelsesundersøgelsen 1975

	Familiehusholdninger		Enlige	
	Ejendomsværdi under 100.000 kr.	Ejendomsværdi over 100.000 kr.	Ejendomsværdi under 100.000 kr.	Ejendomsværdi over 100.000 kr.
	Mediantal, kroner		Mediantal, kroner	
Bruttoindkomst	88.266	110.597	58.006	74.886
Skattepligtig indkomst	78.461	84.232	52.771	57.164
Ejendomsværdi	353	231.239	348	189.234
Erhvervsformue	25.292	17.322	3.304	5.764
Finansielle aktiver	12.425	33.586	10.093	25.133
Prioritetsgæld	1.006	140.228	128	136.376
Virksomhedsgæld	12.214	12.639	2.013	3.358
Anden gæld	2.764	3.487	954	2.525
Skattepligtig formue ^a	22.086	125.793	10.650	77.872
Skattepligtig formue	25.644	119.874	11.570	79.641

Anm.: Tabellen forudsætter en ensartet fordeling efter hovederhvervsgruppe og alder indenfor delsgruppen af familiehusholdninger og dels gruppen af enlige, jfr. tabel 2.2.

a. Beregnet residualt. Som det ses, kan der være nogen forskel til den medianbestemte formue.

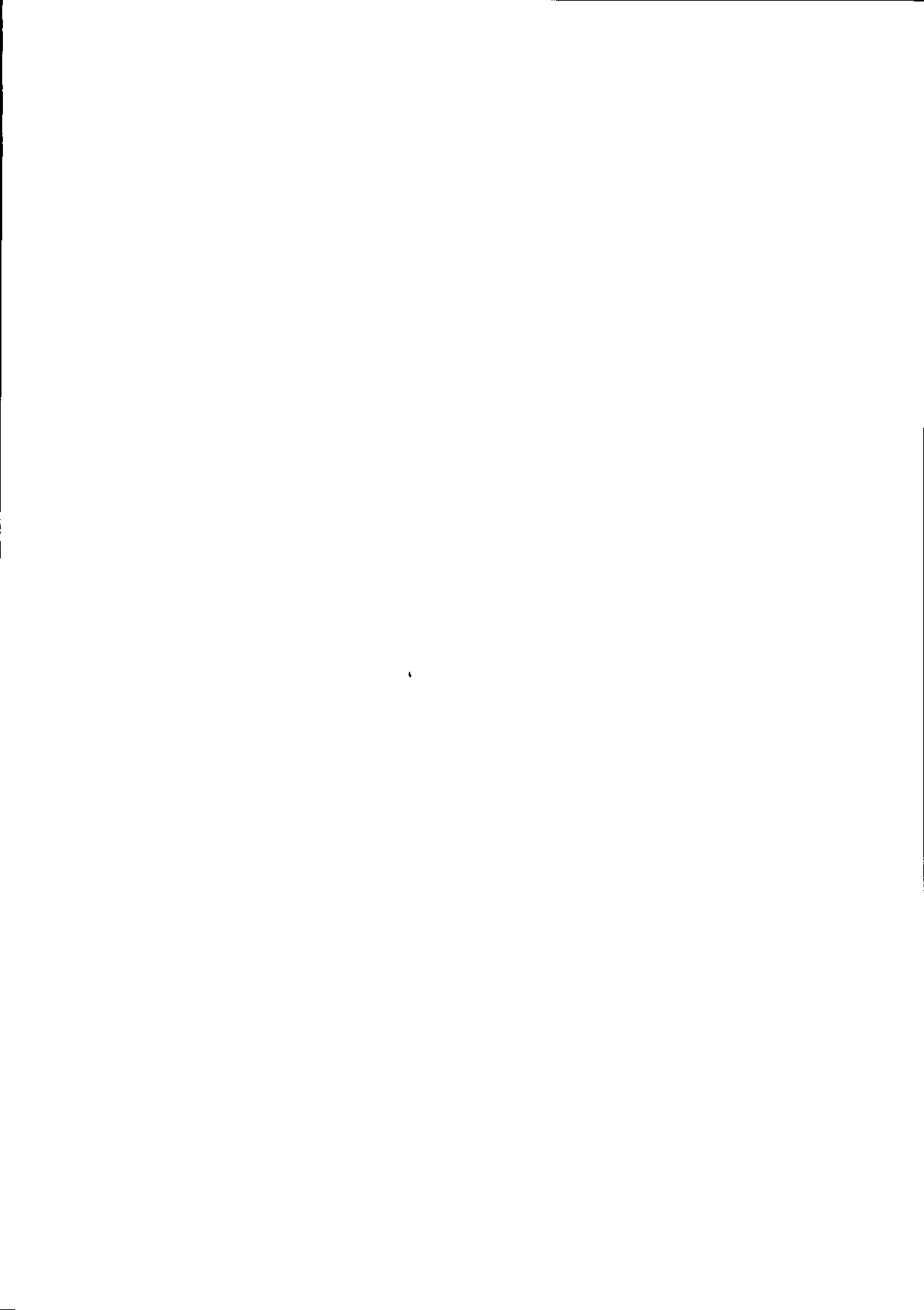
Tabel 3.3 Indkomst- og formueposter for familiehusholdninger og enlige efter husstandsoverhovedets alder ved selvangivelsesundersøgelsen 1975

	Familiehusholdninger						Enlige					
	25-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-66 år	80-86 år	25-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-66 år	
Bruttoindkomst	102.426	109.142	107.922	99.414	90.065	90.065	61.944	65.962	64.024	61.891	60.064	
Skattepligtig indkomst	75.149	82.812	86.217	84.187	79.115	79.115	50.982	54.559	57.080	56.206	53.871	
Ejendomsværdi	142.232	167.098	158.095	144.857	139.247	139.247	46.465	55.992	51.745	45.087	50.195	
Erhvervsformue	15.444	25.779	21.345	13.877	8.442	8.442	6.016	6.078	5.755	3.910	2.631	
Finansielle aktiver	17.888	22.384	26.111	29.992	35.729	35.729	6.780	9.412	11.850	21.651	26.654	
Prioritetsgæld	147.137	135.022	91.438	52.774	36.355	36.355	51.653	50.226	26.922	20.031	11.970	
Virksomhedsgæld	14.842	19.014	13.462	9.317	4.393	4.393	3.220	3.713	3.287	2.109	949	
Anden gæld	5.825	6.002	2.119	834	15	15	5.414	1.306	268	77	90	
Skattepligtig formue ^a	7.760	55.223	98.532	125.801	142.655	142.655	-927	16.237	38.873	48.431	66.471	
Skattepligtig formue	4.751	53.666	87.189	123.541	148.513	148.513	-1.172	13.232	37.532	54.433	69.476	

Anm.: Tabellen forudsætter en ensartet fordeling efter hovederhvervsgrupper og ejer/lejerforhold indenfor dels gruppen af familiehusholdninger og dels gruppen af enlige, jfr. tabel 2.3.

a. Beregnet residualt. Som det ses, kan der være nogen forskel til den medianbestemte formue.

23. Dansk økonomi, foråret 1973. Den økonomiske situation. Måling af finanspolitikens virkninger. Maj 1973. 12 kr.
24. Dansk økonomi, efteråret 1973. Den økonomiske situation. Korttids- og langtidsvirkninger af ændringer i finanspolitikken. Inflationsproblemet. December 1973. 12 kr.
25. Dansk økonomi, februar 1974. Økonomiske problemer efter oliekrisen. Virkninger af foreslåede økonomiske indgreb. Februar 1974. 5 kr.
26. Dansk økonomi, september 1974. 10 kr.
27. Dansk økonomi, maj 1975. 12 kr.
28. Dansk økonomi, september 1975. 10 kr. (udsolgt).
29. Dansk økonomi, april 1976. 15 kr.
30. Dansk økonomi, november 1976. 20 kr.
31. Dansk økonomi, maj 1977. 20 kr.

ANDRE PUBLIKATIONER

Jørgen Hansen og Martin Paldam: SMEC. En kvartalsmodel af den danske økonomi. Udgivet i samarbejde mellem Københavns Universitets Økonomiske Institut og Det økonomiske Råds Sekretariat. 1973. 40 kr.

Jørgen Rosted, Alexander Schaumann og Christen Sørensen: SMEC II. Måling af finanspolitikens aktivitetvirkninger. Det økonomiske Råds Sekretariat. 1974. 25 kr.

Det økonomiske Råd, Sekretariatet
Nørre Voldgade 68
1358 København K.
Telefon: 01 - 13 51 28

Forlag: Statens Trykningskontor
Distribution til boghandelen gennem
Danske Boghandleres Kommissionsanstalt

Pris: 20 kr. incl. 15 pct. moms

ISBN 87-503-2253-2
Fi 27-29

Nørhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg